

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jana Šťastná

Závěť

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. et MUDr. Alexandr Thöndel, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2.11.2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 195 369 znaků včetně mezer.

Ve Vsetíně dne 2.11.2020

.....

Jana Šťastná

Poděkování

Děkuji JUDr. et MUDr. Alexandru Thöndelovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce, za jeho odborné vedení, připomínky a rady, které mi poskytl při psaní této práce.

Obsah

Úvod	1
1 Dědické právo	3
1.1 Pojem	3
1.2 Předpoklady dědění	5
1.2.1 Smrt zůstavitele	5
1.2.2 Existence pozůstalosti	7
1.2.3 Způsobilý dědic	8
1.2.3.1 Dědická nezpůsobilost	10
1.2.3.2 Zásada svobodného nabytí dědictví	12
1.2.3.3 Zřeknutí se dědického práva	12
1.2.3.4 Odmítnutí dědictví	13
1.2.3.5 Vzdání se dědictví	15
1.2.4 Dědický titul	16
1.2.4.1 Dědická smlouva	17
1.2.4.1.1 Formální a obsahové náležitosti	17
1.2.4.1.2 Pořizovací způsobilost	18
1.2.4.1.3 Neplatnost a zrušení dědické smlouvy	18
1.2.4.1.4 Dědická smlouva uzavřená mezi manžely	20
1.2.4.2 Dědění ze zákona	21
1.2.4.2.1 Příbuzenství	22
1.2.4.2.2 Dědické třídy	23
1.2.4.2.3 Odkazovník jako dědic?	24
1.2.4.2.4 Odúmrť	26
2 Závěť	27
2.1 Pojem a účel závěti	27
2.2 Pořizovací způsobilost	29
2.3 Náležitosti vůle a jejího projevu	30
2.4 Obsahové náležitosti závěti	32
2.4.1 Obligatorní náležitosti	32
2.4.1.1 Uvolněný podíl	34
2.4.1.2 Náhradnictví	37

2.4.2	Datace závěti	39
2.5	Forma závěti.....	41
2.5.1	Závěť holografní.....	42
2.5.2	Závěť allografní	42
2.5.2.1	Svědék závěti	43
2.5.3	Závěť ve formě veřejné listiny	44
2.5.4	Závěť s úlevami	46
2.6	Vedlejší doložky	48
2.6.1	Vykonavatel závěti	49
2.6.2	Správce pozůstalosti	50
2.6.3	Podmínka	51
2.6.4	Doložení času.....	53
2.6.5	Příkaz	54
2.6.6	Fakultativní náležitosti závěti	55
2.6.6.1	Zřízení služebnosti.....	55
2.6.6.2	Zřízení svěřenského fondu	56
2.6.6.3	Založení nadace	57
2.6.6.4	Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.....	58
2.6.6.5	Udělení pokynů pro vypořádání společného jmění manželů	59
2.6.6.6	Odkaz	60
2.6.6.6.1	Zřízení a nabytí odkazu.....	63
2.6.6.6.2	Pododkaz	64
2.6.6.6.3	Ochrana dědicům před přílišným zatížením odkazy	64
2.7	Omezení vůle zůstavitele za jeho života	65
2.7.1	Ochrana nepominutelného dědice.....	65
2.7.2	Vydědění.....	67
2.7.3	Negativní závěť	69
2.8	Vázanost vůlí zůstavitele i po jeho smrti?	69
2.8.1	Zcizení dědictví	69
2.8.2	Dohoda dědiců.....	71
2.9	Zrušení závěti	72
2.9.1	Odvolání závěti	72
2.9.2	Pořízení nové závěti.....	74

3 Závěť dle polské právní úpravy	75
3.1 Pořizovací způsobilost.....	75
3.2 Forma testamentu	77
3.2.1 Typy závětí	77
3.2.1.1 Testament holografní.....	77
3.2.1.2 Testament allografní.....	78
3.2.1.3 Testament na lodi nebo v letadle	79
3.2.1.4 Testament vojenský	79
3.3 Vedlejší doložky	80
3.4 Nepominutelný dědic a jeho povinný díl	81
3.5 Dědění zemědělských usedlostí.....	81
3.6 Zrušení závěti	82
Závěr.....	83
Seznam zkratk.....	85
Seznam použitých pramenů a literatury	86
Abstrakt v českém jazyce.....	90
Abstrakt v anglickém jazyce	91

Úvod

Testāmentum est mentis nostrae iūsta contestātiō in id sōlemniter factum, ut post mortem nostram valeat“ – „Závěť je zákonité potvrzení naší vůle, pořízené formálně tak, aby po naší smrti platilo.“¹ Tímto latinským citátem lze uvést diplomovou práci na téma závěť.

V mé práci je věnována pozornost dílčímu tématu dědického práva, právní úpravě závěti, jakožto jednomu z pořízení pro případ smrti, ve smyslu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Ve světle občanského zákoníku, který oproti předcházející právní úpravě klade důraz především na respektování vůle zůstavitele, nastává pro každého ideální možnost upravit si majetkové poměry nejen za svého života, ale i pro případ své smrti, která dříve či později potká každého z nás. Závětí navíc zůstavitel může nezřídká předejít i případným dědickým sporům, které mohou po jeho smrti vyvstat.

Stěžejním cílem této práce je pak podrobný rozbor právní úpravy tohoto druhu pořízení pro případ smrti, včetně komparace závěti s jinými dědickými tituly, o kterých se diplomová práce rovněž zmiňuje. Dále se práce zabývá i širší možností dispozice s majetkem pro případ smrti v podobě fakultativních náležitostí závěti. Sekundárně se pak práce zaměřuje i na polskou právní úpravu závěti a srovnává ji s úpravou závěti v České republice.

Předkládaná diplomová práce je členěna na tři základní části, přičemž první kapitola seznamuje čtenáře s dědickým právem obecně a blíže přibližuje jeho zakotvení jako součást práva soukromého, a to včetně zásad, na kterých je právo dědické vystavěno. Dále pak vymezuje další dva dědické tituly, tj. dědickou smlouvu a zákon, a porovnává je se závětí.

---

¹ ŠEDOVÁ, Marie. Latina pro právníky. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 242., ISBN 978-80-210-6844-5

Druhá kapitola pak věnuje pozornost samotné závěti, včetně jejích obligatorních a fakultativních náležitostí, doložek, odkazu či zrušení závěti, přičemž se krátce zamýšlí nad některými instituty blíže z hlediska současné právní úpravy.

Konečně poslední část této práce pojednává o polské právní úpravě dědického práva, především se zaměřením na dědění ze závěti a snaží se o komparaci polské a české právní úpravy v této oblasti. Vytyčuje, v čem lze spatřit základní odlišnosti, ale také to, v čem je jak polská, tak i česká úprava závěti obdobná či přímo shodná.

1 Dědické právo

1.1 Pojem

Právem dědickým rozumíme souhrn pravidel, kterými řídí se přechod majetkových poměrů zemřelého jednotlivce na jednotlivce jiné.² Ačkoliv od vydání Tilschovy učebnice uběhlo již více než sto let, lze na tuto definici pohlížet téměř stejně i z pohledu dnešního čtenáře, který si pod pojmem dědické právo představí soubor právních norem upravujících přechod majetku zůstavitele na další osoby, tedy právních norem, obsažených nejen v občanském zákoníku, nýbrž také v řadě dalších právních předpisů.

Listina základních práv a svobod pak upravuje v článku jedenáct právo vlastnické a zajištění jeho právní ochrany, přičemž je podstatné, že dědění se zaručuje³. Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.⁴ Dědické právo nachází své právní ukotvení tedy již v ústavním pořádku čl. 112 Ústavy, a svou samotnou existencí pomáhá udržovat principy a ochranu vlastnického práva. V českém právním prostředí pak právo dědické řadíme do práva soukromého, jako odvětví občanského práva. Jeho právní úprava je obsažena v části třetí Občanského zákoníku v ustanoveních § 1475 až 1720 a v přechodném ustanovení § 3073. Oproti předchozím jedna a čtyřiceti ustanovením, které se úpravě dědického práva věnovala v zákoně č. 40/1964 Sb., se v novém občanském zákoníku dostalo tomuto institutu značné pozornosti.

Pojem *dědické právo* můžeme chápat ve dvojitým významu. Jednak ve smyslu objektivním, pod kterým si lze představit souhrn všech právních norem, které upravují problematiku přechodu práv a povinností po smrti fyzické osoby – zůstavitele – na jeho právní nástupce⁵, přičemž jako rozhodné právo se vždy použije hmotné právo platné a účinné v den smrti zůstavitele⁶. Oproti tomu je potřeba rozlišit dědické právo ve smyslu

---

² Tilsch, E. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část 1. Praha: sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905., str. 9.

³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 11, odst. 1, věta 3.

⁴ Tamtéž, čl. 11, odst. 4.

⁵ Chalupa, I., Reiterman, D., Muzikář, M. Dědické právo. Základy soukromého práva IX, 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2018, 2 s, ISBN 978-7400-684-5.

⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 3069.

subjektivním, který je v ustanovení § 1475 odstavce jedna občanského zákoníku definován jako právo na pozůstalost nebo poměrný podíl z pozůstalosti. Subjektivní dědické právo má charakter práva absolutního, je právem působícím erga omnes a ostatní subjekty nesmí do tohoto práva zasahovat. Dědic se tak v souladu s jednou ze stěžejních zásad dědického práva, tj. zásadou univerzální sukcese, stává univerzálním právním nástupcem zůstavitele a vstupuje do všech jeho práv a povinností, které nezanikly⁷ jeho smrtí, případně u nich není stanoven zvláštní právní režim.⁸ Dědic tak nabývá nejen veškerá majetková práva a majetek, ale na druhé straně i veškeré majetkové povinnosti, tedy zejména závazky a dluhy, což je reflektováno římskoprávní maximou *Heres est alter ego*, potažmo také zásadou *Semel heres, semper heres*, která se týká přijetí či odmítnutí dědictví ze strany dědice.⁹

Hlavní vývoj dědického práva probíhá už od jeho počátku na základě dvou konkurenčních koncepcí, které proti sobě stojí v opozici. Individualistické pojetí dědického práva, jak je chápe i současný občanský zákoník, spočívá v principu přechodu na jednotlivce. Vycházíme z přesvědčení, že společnost má zájem na tom, aby zůstavitel svůj majetek řádně spravoval a pečoval o něj, popřípadě se snažil o jeho růst, neboť tak činí s vědomím, že po jeho smrti budou z jeho produktivity těžit lidé jemu blízcí. Tuto zásadu formoval již před více než sto lety Emanuel Tilsch, spolu se zásadou autonomie vůle a zásadou zachování hodnot. Tilsch se ve své práci domnívá, že: „Princip zachování hodnot má zřetel k budoucnosti; jím manifestuje se (směrem do budoucna) jednota lidstva, solidarita generací po sobě jdoucích; jím umožňuje se pokračování na dosažené výši kulturní a sledování cílů, sahajících přes více generací; jím zajišťuje se kontinuita, a tím i pořádek právního a hospodářského obchodu“.¹⁰ Spatřujeme zde průlomovou koncepci, podle které věci zemřelého ztrácí postavení *res nullius*, a není tudíž přípustná

---

⁷ Např. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ustanovení § 342, odstavec 1.

⁸ Srov. přechod nájmu bytu dle Zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 2279, kdy „Zemře-li nájemce a nejde-li o společný nájem bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou někdo jiný než nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem, jen pokud pronajímatel souhlasil s přechodem nájmu na tuto osobu.“

⁹ Jednou dědic, navždy dědic.

¹⁰ Tilsch, E.: Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, str. 13 doktríny.

jejich volná okupace. Na druhou stranu však ani nezůstávají ve vlastnictví původního zůstavitele a nejsou s ním kupříkladu pohřbívány.

Zejména socialistické zákoníky se snažily ukotvit kolektivistické pojetí dědického práva, omezit možnost jednotlivce nakládat s vlastním majetkem, potažmo alespoň zkrátit možnosti projevu zůstavitelovy vůle. Kolektivistický koncept pak upřednostňoval, aby majetek spadl nikoliv do výlučného vlastnictví jednotlivce, nýbrž aby došlo k nabytí vlastnického práva ve prospěch celku, tedy zejména obce či státu.

Domnívám se, že snahy o zakotvení kolektivistického pojetí lze spatřovat nejen v obsahové stránce, kdy výsledkem bylo nahrazování dosud preferované testamentární posloupnosti posloupností zákonnou, ale také z čistě formálního hlediska, tj. dědické právo bylo zpravidla řazeno až na konec občanského zákoníku, čímž činilo z tohoto institutu cosi na první pohled okrajového, zbytečného, přežitého. Patrné jsou tyto tendence zejména v občanském zákoníku z roku 1950, kterému se zúžením počtu dědických tříd snáze uplatňovalo právo na případnou odúmrtí. Nutno podotknout, že zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který byl rozdělen hned do devíti částí, upravoval dědické právo nikoli v poslední, ale v sedmé části.

Na první pohled je tak zjevné, že zatímco ABGB, které úpravě dědického práva věnovalo hned dvě stě devadesát tři ustanovení, občanský zákoník z roku 1950 si „vystačil“ s pouhými padesáti dvěma, a přestože některé instituty z ABGB převzal, značně je zjednodušil. I v případě komparace dědického práva v Německé spolkové republice a jeho tamějším BGB, které mělo krom jiného vliv i na českou právní úpravu, vidíme, že právní úprava dědického práva je v BGB pojata daleko obsáhleji, a to konkrétně knihou pátou a ustanoveními § 1922 až § 2385 BGB.

1.2 Předpoklady dědění

1.2.1 Smrt zůstavitele

Jiří Hubač jednou řekl, že *„Člověk začne chápat život teprve ve chvíli, kdy začne myslet na smrt“*.¹¹ S tímto tvrzením by bylo možné polemizovat, ale pravdou je, že smrt

---

¹¹ Jiří Hubač, český dramatik a scénárista.

je v životě každého významným mezníkem. Jedná se o jednu z nejdůležitějších právních skutečností, neboť na základě smrti pak dochází k přechodu práv a povinností z jednoho subjektu, tj. zůstavitele, na jeho dědice.

Dědicem pak rozumíme toho, komu náleží dědické právo¹². *Zůstavitelem* chápeme osobu, jejíž majetek má být předmětem dědického práva.¹³ Tento pojem občanský zákoník pak nezdědka používá i v situacích, kdy hovoří o dosud žijící osobě. V kontextu dědického práva se pak jedná výlučně o zánik osoby fyzické, nikoli osoby právnické, jejímž zánikem samozřejmě může taktéž dojít k přechodu práv a povinností na jiného, nejedná se však o dědické nástupnictví.

Abychom tedy vůbec mohli o dědickém právu hovořit, je prvním a nezbytným předpokladem smrt zůstavitele. Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem¹⁴. Veřejnou listinou je úmrtní list, který vydává příslušný matriční úřad, tj. ten, v jehož správním obvodu fyzická osoba zemřela či byla nalezena mrtvá. Matriční knihy pro osoby, k jejichž úmrtí dojde mimo území České republiky, vede tzv. zvláštní matrika, tj. Úřad městské části Brno- střed.¹⁵ Do knihy úmrtí se zápis provede na základě listu o prohlídce zemřelého.¹⁶ Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého soud v případě, že jsou pro to naplněny podmínky stanovené zákonem.¹⁷

---

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. §1475, odst. 3.

¹³ Srov. ustanovení § 1484 občanského zákoníku, dle kterého *dědického práva se lze zříci předem smlouvou se zůstavitelem*.

¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 26, odst. 1.

¹⁵ Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ust. § 3, odst. 5.

¹⁶ Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ust. § 21 „Do knihy úmrtí se zapisuje:

a) den, měsíc, rok a místo úmrtí,

b) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, den, měsíc, rok a místo narození, rodné číslo, osobní stav, pohlaví, státní občanství a místo trvalého pobytu zemřelého,

c) jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodné příjmení, a rodné číslo žijícího manžela, partnera^{8a}),

d) datum zápisu a podpis matrikáře.“

¹⁷ Srov. např. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 26, odst. 2, kdy „Nelze-li tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, prohlásí člověka za mrtvého i bez návrhu soud, pokud byl člověk účasten takové události, že se jeho smrt vzhledem k okolnostem jeví jako jistá. V rozhodnutí určí soud den, který platí za den smrti“ či ust. § 71, odst. 1, dle kterého „na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí soud za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel, a určí den, který se pokládá za den jeho smrti“ ve spojení s zákonem č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ust. § 54 a násl.

Problematiku přechodu práv a povinností ze zůstavitele na dědice řeší výhradně soud, respektive notář v postavení soudního komisaře, který musí být usnesením soudu v příslušném pozůstalostním řízení pověřen.¹⁸ Zde lze spatřit další z hlavních zásad dědického práva, zásadu ingerence veřejné moci. Přestože se jeví jako nepochybné, že majetek a dluhy přecházejí na dědice ke dni smrti¹⁹, je vždy nutné mít autoritativní rozhodnutí soudu o tom, kdo je skutečným zůstavitelovým dědicem²⁰. Jelikož u některých pozůstalostních řízení může dědic na takové rozhodnutí čekat řadu měsíců, ve výjimečných případech i let, v praxi ne zřídka nastává situace, kdy za účelem ochrany práv třetích osob a zpravidla na jejich dožádání soudní komisař informuje alespoň o okruhu do úvahy přicházejících dědiců a také o tom, zda tento do úvahy přicházející dědic již byl či nebyl poučen o možnosti dědictví odmítnout.

1.2.2 Existence pozůstalosti

Pozůstalost, definovanou v § 1475 občanského zákoníku, tvoří celé jmění zůstavitele. Jmění zůstavitele tvoří nejen aktiva, tedy zejména majetek a pohledávky zůstavitele, nýbrž také pasiva, dluhy. Ač se nejedná přímo o zůstavitelovy dluhy, a vznikly až po jeho smrti, mezi pasiva patří rovněž náklady na pohřeb, které musel vypravitel pohřbu vynaložit, ať již z prostředků svých či z finančních prostředků, které na svůj pohřeb naspořil sám zůstavitel.²¹

Vůči pojmu *pozůstalost* je třeba vymezit pojem *dědictví*, tedy pozůstalost ve vztahu ke konkrétnímu dědici.²² Dědictvím rozumíme to, co konkrétní dědic z pozůstalosti nabyde, v případě více dědiců se tak pozůstalost dá se říci „rozdělit“ hned na několik dědictví, přičemž však stále mluvíme o téže pozůstalosti a v právu procesním o řízení o pozůstalosti, nikoli řízení o dědictví.²³

---

¹⁸ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ustanovení § 98 a násl.

¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1479.

²⁰ Srov. tento postup se švýcarským občanským zákoníkem (ZGB). V čl. 560, od.1 stanoví, že okamžikem smrti zůstavitele přechází pozůstalost jako celek na zákonné dědice ze zákona a v ods. 3 pak, že závětní dědici nabývají pozůstalost se zpětnou platností ke dni smrti zůstavitele. Pozůstalost jim má být vydána dědici ze zákona podle právních norem upravujících držbu.

²¹ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ust. § 171, ods. 2, písmeno b.

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1475, odst. 3.

²³ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ust. § 98.

Z § 1480 občanského zákoníku tedy vyplývá, že za života zůstavitele nemůže budoucí potencionální dědic své dědické právo, které mu má teprve vzniknout, převést, ani s ním nemůže jinak naložit.²⁴ Výjimku z tohoto pravidla pak představuje institut zřeknutí se dědického práva.

Jistým specifikem je pak institut ležící pozůstalosti, tzv. hereditas iacens, který upravoval občanský zákoník z roku 1950 a kterýžto již současný občanský zákoník nepřevzal. Historicky tento institut znalo již římské právo a upravoval jej i ABGB²⁵. Jedná se o situaci, kdy pozůstalost jako celek může dočasně existovat i samostatně. O takové pozůstalosti mluvíme v době mezi zůstavitelovou smrtí a okamžikem, kdy povoláný dědic přijímá a nabývá dědictví. Kvůli zvětšování či zmenšování ležící pozůstalosti se začalo pracovat s právní fikcí, že oprávněna nebo zavázána je pozůstalost sama, tzn. že má „určitou míru“ právní subjektivity.

Dle mého mínění je však již třeba názor, který ležící pozůstalost chápe jako právnickou osobu, považovat za překonaný, a to nejen díky absenci statutu právnické osoby, ale i chybějícímu projevu vůle ležící pozůstalosti.²⁶ I přesto je potřeba reflektovat ochranu pozůstalosti a zajistit, aby nedocházelo k rozpadu práv a povinností, ze kterých je pozůstalost složena. Lze tedy shrnout, že pozůstalost má způsobilost pouze k takové změně, kterou jí umožní právní předpis a na právech a povinnostech tvořících pozůstalost je možné změnit pouze to, co nevyžaduje spolupůsobení ležící pozůstalosti.

1.2.3 Způsobilý dědic

Na rozdíl od zůstavitele, kterým může být pouze fyzická osoba, způsobilým dědicem může být nejen osoba fyzická, ale také právnická a dokonce i stát. Způsobilý dědic je takový, který není z dědického práva vyloučen. Způsobilost stát se dědicem

---

²⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, I. DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 8 str., ISBN 978-80750-345-2.

²⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, ust. § 547, dle kterého „Dědic, jakmile dědictví přijal, představuje se zřetelem k němu zůstavitele. Vůči třetí osobě považují se oba za osobu jedinou. Před přijetím od dědice hledí se na pozůstalost tak, jako kdyby dosud byla državou zemřelého“.

²⁶ K tomu srovnej ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. a kol. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl Třetí. 1.vyd. Praha: Linhart, 1936. s. 52.

vzniká již narozením.²⁷ Právnícká osoba je způsobilá stát se dědicem již okamžikem svého vzniku, zpravidla zápisem do příslušného veřejného rejstříku. Za dědice však lze povolat i právnickou osobu, která má teprve v budoucnu vzniknout.²⁸

Zánik způsobilosti tak z povahy věci nastává smrtí člověka či zánikem právnické osoby. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.²⁹ Za situace, kdy zemře hned několik osob najednou (v praxi se tak bude nejčastěji jednat o dopravní nehody, při nichž nelze s jistotou říci, která z osob zemřela dříve) se uplatní vyvratitelná právní domněnka, že všechny takové osoby zemřely současně.³⁰ Zajímavou z hlediska praxe se pak jeví tzv. *transmise dědictví*, kdy dědic zemře v kratším či delším časovém úseku po zůstaviteli (rozhodujícím faktorem je to, že ještě nedošlo k potvrzení nabytí dědictví), a do jeho práv a povinností tak stupují již jeho dědicové, ačkoliv dědic umírá třeba jen několik minut po zůstaviteli.³¹

V případě státu, který bude dědit zejména v případě tzv. odúmrti, a za který jedná pověřený pracovník Úřadu pro zastupování státu³² je situace odlišná pouze v tom, že stát se sice může stát způsobilým dědicem v případě, nedědí-li žádný jiný dědic ani odkazovník. Na rozdíl od dědice testamentárního či zákonného nemá však možnost dědictví či odkaz odmítnout³³.

Dědické právo umožňuje osobu z jejího postavení způsobilého dědice vyloučit třemi způsoby. Prvním případem je osoba dědicky nezpůsobilá³⁴, další způsob se zůstaviteli skýtá v tzv. negativní závěti, která bude více rozebrána v kapitole 2.7.3 této práce a v neposlední řadě je zde také umožněno, aby se osoba svého dědického práva

---

²⁷ Podle § 25 občanského zákoníku se uplatní právní fikce, že na počaté a dosud nenarozené dítě (*nascitura*) se hledí jako na již narozené, vyhovuje-li to jeho zájmům.

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1478, dle kterého „za dědice nebo odkazovníka lze povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnická osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.“

²⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1479.

³⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 27.

³¹ Srov. Judikát Österreichische Zentralblatt für die juristische Praxis. Dr. Leo Geller, Vídeň, s. 37, č. 49, dle kterého zemře-li dědic po zůstaviteli, ale před jeho prohlášením za mrtvého, přechází jeho dědické právo na jeho dědice.

³² Srov. zákon č. 201/2002 Sb., zákon o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových

³³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1634, odstavec 1.

³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1481 a násl.

zřekla. U nepominutelných dědiců je pak zůstavitel v souladu se zásadou autonomie vůle oprávněn tyto osoby vydědit, tj. odejmout jim jejich povinný díl.

1.2.3.1 Dědická nezpůsobilost

Z dědického práva je vyloučen ten, kdo se choval určitým nevhodným způsobem vymezeným v zákoně.³⁵

Základním znakem dědické nezpůsobilosti je, že nastává ze zákona a platí pro dědice zákonné, závětní i ty z dědické smlouvy, tzn., že nastává i v případě, že by o ní zůstavitel sám nevěděl. Soud k této skutečnosti přihlíží *ex offio*.

Dle mého názoru byl pojem dědická nehodnost, který se uplatňoval dříve, přeci jen příhodnější. Lépe vystihoval skutečnost, že dědic „nehodný“ se musel vůči zůstaviteli a jeho rodině dopustit skutečně těžkých prohřešků, nebojím se říci, že často až jednání, které je zcela v rozporu s obecnou morálkou, a jeho možnost stát se dědicem by se tak jevila jako značně nespravedlivá.

Důvody dědické nezpůsobilosti jsou často zaměňovány s důvody vydědění, neboť se do značné míry kryjí. Každý institut je však založen na jiných principech. Předně, vydědění se uplatní jen u nepominutelných dědiců, tedy potomků, zatímco dědicky nezpůsobilou se může stát jakákoli osoba původně povoláná k dědění (ať závětí, dědickou smlouvou či zákonem). Kromě toho vydědění předpokládá projev vůle zůstavitele, naproti tomu dědická nezpůsobilost vzniká přímo ze zákona, aniž by o ní zůstavitel musel vědět. Navíc zákon nově výslovně stanoví, že vydědit lze i nepominutelného dědice, který je dědicky nezpůsobilý³⁶, což může být praktické v případech, kdy zůstavitel nezpůsobilému potomkovi jeho čin sice prominul, ale současně chce zkrátit jeho právo na povinný podíl.³⁷

---

³⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1481 „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“

³⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1646, odstavec 2.

³⁷ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. § 1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 35.)

Lze shrnout, že nezpůsobilým dědicem je jednak ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům a dále ten, kdo se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle.

Touto problematikou se již zabývala celá řada soudních rozhodnutí, např. i judikát pod spisovou značkou 21 Cdo 2242/2012, (C 12842) Nejvyššího soudu, který uvádí, že dědickou nezpůsobilost z důvodu zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele zakládá pouze takové jednání dědice, jímž se snaží vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele. Dojde-li ke zničení listiny obsahující poslední vůli zůstavitelem neúmyslně nebo osobou odlišnou od zůstavitele, případně dojde-li ke ztrátě takové listiny, bude dané pořízení pro případ smrti přesto vyvolávat právní účinky, prokáže-li se existence předmětné listiny ke dni smrti zůstavitele a platnost v ní zachyceného právního úkonu po formální i obsahové stránce. Čin zavrženíhodného jednání, které směřuje proti poslední vůli zůstavitele, může být spáchán nejen za života zůstavitele, ale také po jeho smrti.³⁸ Musí se však jednat o čin úmyslný. Nezpůsobilý dědic nedědí, nemůže nabýt odkaz³⁹, jde-li o nepominutelného dědice, nemá právo na povinný díl.⁴⁰

Vyjma výše uvedeného je pak nezpůsobilým také manžel zůstavitele, má-li dědit na základě zákona, pokud v den smrti zůstavitele probíhá řízení o rozvod manželství, jež bylo zahájeno na základě zůstavitelova návrhu, který podal právě proto, že se jeho manžel vůči němu dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí.⁴¹

Konečně má za následek dědické nezpůsobilosti i zbavení rodičovské odpovědnosti, ale pouze za předpokladu, že má rodič dědit po zůstaviteli na základě zákona.⁴²

---

³⁸ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně 18 Co 60/1997, ze dne 12.12.1997, který říká, že za zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy, které by přivedilo dědickou nezpůsobilost dědice, nelze považovat, jestliže dědic v průběhu dědického řízení tvrdil, že předložená závěť zůstavitele je psána jeho vlastní rukou, ačkoliv navazujícím soudním řízením (na základě rozhodnutí dle § 18 zák. č. 95/1963 Sb.) bylo pravomocně rozhodnuto, že zůstavitel tuto závěť vlastní rukou nenapsal.

³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1549.

⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1645.

⁴¹ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 36.

⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1482, odstavec 2, dle kterého „Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z

1.2.3.2 Zásada svobodného nabytí dědictví

V následujících třech institutech dědického práva, se uplatní stěžejní princip celého dědického práva, tj. svobodná volba dědice, zda nabude nebo nenabude dědictví, bez ohledu na to, zda byl zůstavitelem jako dědic povolán. Zákon tak dědici dovoluje, aby dědictví v zákonné lhůtě odmítl (§ 1485 OZ), popř. aby se dědictví vzdal ve prospěch jiného dědice (§ 1490 OZ) nebo se ho již předem smlouvou se zůstavitelem zřekl (§ 1484 OZ).⁴³

1.2.3.3 Zřeknutí se dědického práva

Zůstavitel a potencionální dědic mohou uzavřít smlouvu, kterou se dědic svého dědického práva zcela či zčásti zřekne.⁴⁴ Oproti odmítnutí dědického práva, se tak jedná o dvoustranné právní jednání. Zřeknutí se dědického práva, tzv. renuntiatio, je relativní novinkou v novém občanském zákoníku, neboť umožnila dědici vzdáti se svých nároků ještě před smrtí zůstavitele.⁴⁵ Původně bylo renuntiatio upraveno v § 516 zák. č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku a lze si na první pohled povšimnout, že současná právní úprava se v mnohém nechala úpravou dřívější inspirovat.

Zřeknutí se dědického práva působí i vůči potomkům dědice, který se zřekl svého dědického práva, pokud není ve smlouvě ujednáno něco jiného. Dědic, který je nepominutelným dědicem, se smlouvou se zůstavitelem může zříci také jen práva na povinný díl.⁴⁶ Pokud v takovém případě zůstavitel pořídí pro případ smrti, např. závětí, nebude se nepominutelný dědic moci domáhat svého povinného dílu z pozůstalosti. Nepořídí-li zůstavitel pro případ smrti, nepominutelný dědic, který se zřekl jen práva na povinný díl, dědí jako dědic ze zákonné dědické posloupnosti.

---

vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti.“

⁴³ DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svaek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 25 str.

⁴⁴ Novotný, P., Novotná, M.: Nový občanský zákoník, Dědické právo. Grada Publishing, a.s., 17 str., ISBN 978-80-247-5168-9.

⁴⁵ Dle judikatury nepřipouští platná právní úprava, aby budoucí dědic a zůstavitel uzavřeli dohodu, podle které dědic obdrží za života zůstavitele svůj dědický podíl a po jeho úmrtí již nebude mít nárok na dědictví. (rozhodnutí Městského soudu v Praze 24 Co 201/1998 ze dne 3.9.1998).

⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. §1484, odst. 1.

Zřeknutí se dědictvého práva se nemusí týkat vždy jen celku, ale třeba i jen jeho části. Často diskutovanou problematikou je, zda se presumptivní dědic může zříci práva ohledně konkrétní věci. Vzhledem k ustanovení §1475, odstavce jedna občanského zákoníku, které definuje dědictvé právo jako právo na pozůstalost či poměrný podíl z ní, osobně zastávám názor, že pokud se lze zříci dědictvého práva jako celku, ale i jeho části, nezáleží na tom, zda je tento podíl určen procentem, zlomkovým vyjádřením či konkrétní věcí. Smlouva o zřeknutí se dědictvého práva může být rovněž uzavřena jako bezúplatná či úplatná, ale vždy musí být uzavřena ve formě veřejné listiny, v tomto případě ve formě notářského zápisu⁴⁷. Stejně požadavky však již nejsou kladeny na její zánik, neboť zrušit smlouvu o zřeknutí se dědictvého práva, resp. práva a povinnosti v ní obsažená, lze i prostou písemnou smlouvou.

1.2.3.4 Odmítnutí dědictví

Zákon zásadě počítá s tím, že dědictvé právo se častěji přijímá, než odmítá.⁴⁸ *Odmítnutí dědictví* je jednostranné právní jednání dědice učiněné po smrti zůstavitele. Pokud dědic dědictví neodmítne, náleží mu dědictvé právo jako jeho vlastní.⁴⁹ Výjimka pak nastává u dědictvé smlouvy, kde dle zákona smí smluvní dědic dědictví odmítnout pouze tehdy, pokud to dědictvá smlouva nevyklučuje.⁵⁰ Uplatní se právní fikce, že na dědice, který dědictví odmítne, se hledí tak, jako by dědictví nikdy nenabyl. V praxi je pak odmítnutí dědictví častým případem zejména tam, kde hrozí předlužená pozůstalost, a kde by případné dluhy v souladu se zásadou univerzální sukcese jinak přešly na dědice. Opět zde můžeme spatřit jednu ze zásad dědictvého práva, tedy zásadu, že nikdo nemůže být nucen stát se dědicem proti své vůli. Jak již plyne ze samotného označení, dědictvé právo je právem, nikoliv povinností.

Jakmile však jednou odmítne dědictví, nelze odmítnutí odvolat a toto odmítnutí pak platí univerzálně pro dědění ze zákona, závěti i dědictvé smlouvy. Dědictvé právo také nelze odmítnout s podmínkou, výhradou či zčásti.⁵¹ Na případné podmínky či výhrady

---

⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1484, odstavec 3.

⁴⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, I. DOBIÁŠ, P. Dědictvé právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 214 str., ISBN 978-80750-345-2.

⁴⁹ Novotný, P., Novotná, M.: Nový občanský zákoník, Dědictvé právo. Grada Publishing, a.s., 18 str., ISBN 978-80-247-5168-9.

⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1485, odstavec 1.

⁵¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1489

při odmítnutí dědictví, se zákon dívá jako na neplatné právní jednání.⁵² O beneficium odmítnout dědictví přichází osoba také za situace, kdy se ujme plné správy majetku tvořícího pozůstalost, přičemž o plné správě lze hovořit vždy, kdy je s pozůstalostním majetkem nakládáno jako s vlastním. Počínáním, kterým dal najevo, že dědictví nechce odmítnout, se podle ustálené judikatury soudů rozumí takové chování dědice, kterým se k zůstavitelovu majetku nebo k jeho části (například k jednotlivé věci) projevuje jako jeho vlastník (k zůstavitelovu majetku nebo jeho části se tedy chová jako k vlastnímu majetku) nebo z něhož je jinak nepochybné, že hodlá jako dědic vstoupit do zůstavitelových práv a povinností (tedy se stát jako dědic zůstavitelovým právním nástupcem), popřípadě že vystupuje jako osoba, jíž svědčí dědické právo po zůstaviteli (například se jako dědic ze zákona vyjadřuje v řízení o dědictví k platnosti závěti apod.).⁵³

Poté, co soudní komisař vyrozumí dědice o jeho dědickém právu má dědic v zásadě tři možnosti. Může dědictví odmítnout, přijmout, popř. zůstat nečinný, tzn. nechat uplynout lhůtu, která mu byla poskytnuta k vyjádření se k odmítnutí dědictví. Dědic může toto své prohlášení učinit buď přímo ústně do protokolu u soudního komisaře, případně tak může učinit písemným prohlášením zaslaným soudu⁵⁴. Lhůta stanovená k odmítnutí dědictví je hmotněprávní a trvá jeden měsíc (v případě, že má dědic bydliště v zahraničí tři měsíce) od vyhlášení či doručení usnesení každému dědici samostatně⁵⁵. Pokud nastane situace, kdy dědic sice je vyrozuměn o dědickém právu, je mu poskytnuta lhůta k vyjádření se a on v jejím průběhu zemře, pak jeho právo odmítnout přechází na jeho dědice a nezanikne dříve, než tomuto dědici uplyne lhůta k odmítnutí dědictví po dědici zůstavitele.⁵⁶

Dědictví však nemůže podle § 1485 odst. 1 občanského zákoníku odmítnout dědic, který po smrti zůstavitele svým chováním dává najevo, že hodlá jako dědic

---

⁵² Srov. odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, § 1485, ods.1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2001, sp.zn. 21 Cdo 1351/2000.

⁵⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, I. DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 215 str., ISBN 978-80750-345-2.

⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1487, odst. 1, věta druhá.

⁵⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, I. DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 216 str., ISBN 978-80750-345-2.

vstoupit do zůstavitelových práv a povinností, mimo jiné tím, že vznese vůči druhému dědici návrh na vzdání se dědického práva v jeho prospěch.

Místo odmítnuvšího dědice ze závěti, potažmo z dědické smlouvy, nastoupí náhradník, bylo-li na něj pamatováno. Není-li náhradník, podíl odmítnuvšího dědice se uvolní a případně závětním dědicům uvedeným v § 1504 či § 1505 občanského zákoníku, pokud byli povoláni k dědictví rovným dílem. Nedojde-li k tomuto „přirůstání“ dědických podílů, protože každému z dědiců byl zůstavitelem zanechán jen určitý podíl, případně uvolněný dědický podíl zákonným dědicům.⁵⁷

Pokud by však dědic mohl dědictví za jakýchkoliv podmínek odmítnout, jak by k tomu přišli případní věřitelé? Zákon na ochranu věřitelů pamatuje zejména v ustanovení § 592 OZ, ve kterém se věřitel může dovolat relativní neúčinnosti takového jednání a při splnění zákonných podmínek požadovat uspokojení své pohledávky z majetku, který by jinak na dlužníka jako dědictví připadl. Dále pak omezení dědictví odmítnout nastává i za předpokladu, kdy byl na majetek dědice prohlášen konkurz nebo kdy bylo schváleno oddlužení plněním splátkového kalendáře. Dědic by tak mohl dědictví odmítnout pouze za předpokladu, že k takovému konání získá souhlas insolvenčního správce.⁵⁸

1.2.3.5 Vzdání se dědictví

Vzdání se dědictví chápeme jako projev vůle dědice, kterým se vzdá svého dědického podílu ve prospěch dědice jiného. Učiní-li tak nepominutelný dědic, vzdává se tím také práva na povinný díl s účinností i pro své potomky.⁵⁹ Jednou z prvních podmínek, které musí dědic splnit, aby se mohl dědictví vzdát, je ta, že dědictví neodmítl. Pokud by se na něj totiž již hledělo tak, že dědictví nikdy nenabyl, nemohl by s dědictvím disponovat, a tudíž by se jej tak nemohl ani vzdát ve prospěch jiného dědice. Na rozdíl od institutu odmítnutí je vzdání se dědictví dvoustranným, případně vícestranným

---

⁵⁷ ŠVESTKA, J. DVORÁK, J. FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svatek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 61.

⁵⁸ Zákon č 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, ust. § 246, odst. 4, „Právní úkon, kterým dlužník po prohlášení konkursu odmítne přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný. Totéž platí, jestliže dlužník uzavře bez souhlasu insolvenčního správce dohodu o vypořádání dědictví, podle které má z dědictví obdržet méně, než činí jeho dědický podíl.“

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1490, odstavec 1.

právním jednáním, neboť pokud by další dědic či dědicové, v jejichž prospěch se dědic dědictví vzdal, nesouhlasili s nabytím uvolněného dědictví, k vzdání se dědictví by se nepřihlíželo. Z výše uvedeného je tudíž patrné, že vzdát se dědictví může dědic až po smrti zůstavitele.⁶⁰

Z důvodové zprávy k ustanovení § 1490 občanského zákoníku pak vyplývá, že v praxi se ustanovení týkající se vzdání dědictví, která byla nově do našeho zákona zavedena, jeví jako praktická zejména v situacích, kdy potomek zůstavitele má z různých důvodů zájem, aby jeho dědictví připadlo ostatním dědicům nebo některému z nich, jak jsou v rodině již dohodnuti.⁶¹ Můžeme si tuto situaci představit na hypotetickém příkladu, ve kterém se pozůstalí synové vzdají dědictví po zůstavitelce ve prospěch svého otce, pozůstalého manžela zůstavitelky s očekáváním, že jakmile zemře i pozůstalý manžel, pozůstalí synové se tak stanou jedinými dědici.

1.2.4 Dědický titul

Aby mohlo dojít k nabytí dědictví, musí dědici svědčit některý z dědických titulů. Nově dědické právo rozšířilo jejich počet z dosavadních dvou, tedy zákona a závěti, na tři, když přidalo dědickou smlouvu⁶², která stojí na vrcholu pomyslné hierarchie. V našem právním pořádku tak došlo k zakotvení smluvní, testamentární a intestátní posloupnosti. Všechny tyto tituly pak mohou koexistovat vedle sebe. Zůstaviteli je tak umožněno, aby pořídil o části svého majetku dědickou smlouvou, o jiné části závětí a zbytek pak případně dědicům ze zákona. V souladu se zásadou autonomie vůle je zcela ponecháno na zůstaviteli, jak naloží se svým jměním.

---

⁶⁰ Srov. rozdíl mezi zcizením dědictví a vzdání se dědictví. Zatímco zcizit dědictví dle § 1714 a násl. Zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, může již ten, kdo přichází v úvahu jako dědic, vzdát se může až ten, kdo byl již o dědickém právu vyrozuměn a dědictví neodmítl. Smlouva o zcizení dědictví musí být ve formě notářského zápisu, což vzdání se dědictví nevyžaduje, K oběma jednáním však dochází až po smrti zůstavitele, obě jednání mohou být provedena bezúplatně nebo za úplatu.

⁶¹ ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svatek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 70 str.

⁶² HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, tr.280, ISBN 978-80-7380-377-3.

1.2.4.1 Dědická smlouva

Dědická smlouva je dá se říci staronovým institutem. Naše právo ji znalo do roku 1950, obdobně jako tomu bylo například ve Francii, Německu či Rakousku. Dědickou smlouvou, která byla dvoustranným aktem, mohly vznikat závazky již za života smluvních stran.⁶³ Zůstavitel povolává druhou stranu za dědice či odkazovníka a druhá strana toto přijímá.⁶⁴ Snoubí se v ní dvojí právní útvar – na jedné straně smlouva, na druhé závěť. Je tedy nezbytné, aby měla osoba jednak pořizovací způsobilost a současně byla způsobilá zavázat se smlouvou.

1.2.4.1.1 Formální a obsahové náležitosti

Dědickou smlouvu, na rozdíl od závěti, která může být sepsána i vlastnoručně lze sepsat pouze notářským zápisem.⁶⁵ Domnívám se, že tak bylo učiněno zejména proto, že oproti závěti jsou zde podmínky kladené na pořizovací způsobilost přísnější a notář při sepsání notářského zápisu bude schopen ověřit nejen případnou způsobilost zůstavitele smlouvu uzavřít, ale také ověřit, zda dal opatrovník k takovému jednání svůj souhlas. Při notářském zápisu je pak nezbytná přítomnost obou smluvních stran a občanský zákoník vylučuje jejich možnost nechat se zastoupit na základě plné moci, což ostatně platí i pro závěť.

Rozsah majetku, o kterém zůstavitel může pořídit dědickou smlouvou je ze zákona omezen na tři čtvrtiny, nejméně jedna čtvrtina pozůstalosti tak musí zůstat volná⁶⁶. Pokud by zůstavitel i přesto cílil na to, aby zanechal smluvnímu dědici celý svůj majetek, je nucen tak učinit jiným pořízením pro případ smrti – závětí.

---

⁶³ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. III. Díl, 1. vyd. Praha : V. Linhart, 1936, s. 74

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1582, odstavec 1 .

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1582, odstavec 2, „*Dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny.*“

⁶⁶ Tzv. Falcidiánská kvarta.

1.2.4.1.2 Pořizovací způsobilost

Budoucí zůstavitel, který se rozhodne s někým takovou smlouvu uzavřít, musí být zletilý a plně svéprávný. Pokud by byl zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může ji uzavřít a změnit pouze se souhlasem opatrovníka.⁶⁷ Osoby, které jsou omezeny ve svéprávnosti pro chorobnou závislost, jak ji zákon blíže charakterizuje v § 1585, odstavci druhém občanského zákoníku, mohou dědickou smlouvou pořídit pouze o majetku, o kterém jsou způsobilé pořídit závětí, hovoříme tedy pouze o polovině jejich majetku, přičemž platí, že druhá polovina má připadnout zákonným dědicům zůstavitele. Měl-li by však jako zákonný dědic dědit jen stát, může zůstavitel pořídit o celé pozůstalosti.⁶⁸

Pro dědickou smlouvu pak platí, že z rozsahu majetku, o kterém je schopen takto omezený zůstavitel schopen pořídit závětí, musí zůstat volná jedna čtvrtina. Tedy může-li závětí pořídit maximálně o polovině pozůstalosti, musí při pořízení dědickou smlouvou zůstat volná jedna osmina pozůstalosti. To znamená, že takový zůstavitel by v tomto případě s ohledem na ustanovení § 1528, odstavec druhý občanského zákoníku, měl polovinu pozůstalosti ponechat pro zákonné dědice, dědickou smlouvou pak může pořídit o třech osminách pozůstalosti a o zbytku, tj. jedné osmině pozůstalosti, může pořídit závětí.⁶⁹

1.2.4.1.3 Neplatnost a zrušení dědické smlouvy

Sama neplatnost dědické smlouvy ještě neznamena naprostou ztrátu dědického titulu, neboť dle ustanovení § 1591 zákona č. 89/2012 Sb., může mít dědická smlouva neplatná pro nedostatek formy nebo nesplnění podmínek v § 1584 a 1585 přesto platnost závětí, má-li jinak všechny náležitosti závětí.

V praxi může neplatnost nastat z nejrůznějších příčin, ať už se bude jednat o nedostatek formy, nebo nezpůsobilost osoby dědickou smlouvu uzavřít. O neplatnost by se jednalo také v případě, že zůstavitel pořídí smlouvou o více než třech čtvrtinách svého majetku. V posledním případě by však byla smlouva neplatná pouze v rozsahu, který

---

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1584, odstavec 1.

⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. 1528, odst. 2.

⁶⁹ BÍLEK, Petr. § 1585 [Omezení dědické smlouvy]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 287.

odporuje § 1585, odstavci jedna, občanského zákoníku, nikoliv jako celek.⁷⁰ Dědickou smlouvu lze také zrušit, avšak je nezbytný souhlas i smluvního dědice. Smluvní strany se mohou buď dohodnout nebo postačí varianta, ve které zůstavitel zruší smlouvu svým projevem vůle učiněným ve formě závěti a smluvní dědic s tímto zrušením projeví svůj souhlas ve formě veřejné listiny.⁷¹

Je třeba si uvědomit, že pokud se bude jednat o dědickou smlouvu trpící vadou spočívající v nedostatku formy či v porušení podmínek dle ustanovení § 1584 občanského zákoníku, jde o neplatnost absolutní s důsledky podle § 588 téhož zákona. Oproti tomu, pokud dojde „pouze“ k nedodržení podmínek uvedených v § 1585, kde je zájem především na ochraně zájmů zůstavitele, potažmo taktéž dědiců, bude se jednat o relativní neplatnost⁷², kterou bude potřeba u soudu uplatnit.⁷³

Své povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit pořízením závěti. K účinnosti zrušení se vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny.⁷⁴ Pro svůj poněkud hybridní charakter se na dědickou smlouvu použijí kromě ustanovení dědického práva také zásady práva smluvního, především pak zásada pacta sunt servanda. Pro zánik práv plynoucích z dědické smlouvy platí i ustanovení o zrušení závazků ze smluv, dle § 475 a násl. OZ⁷⁵, zpřísněná o požadavek, aby strany v takovém případě jednaly výlučně osobně⁷⁶. Lze tedy uzavřít, že v komparaci se závětí je možné dědickou smlouvu zrušit pouze dvoustranným jednáním.

---

⁷⁰ Srov. ust. § 546 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1590.

⁷² BÍLEK, Petr. § 1591 [Konverze neplatné dědické smlouvy]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 299.)

⁷³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 586 který stanoví, že „*Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba*“ a v odstavci 2 je stanoveno: „*Nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné.*“ Vzhledem k tomuto ustanovení je pravděpodobně míti za to, námitku neplatnosti budou moci uplatnit všichni účastníci řízení, jejichž dědické právo je smlouvou dotčeno.

⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1590.

⁷⁵ HOLUB, Miloš. O dědické smlouvě a rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. Bulletin advokacie. 2004, č. 4, s. 60 – 64.

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1584, odst. 2, dle kterého „*Dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z ní změnit jen osobním jednáním.*“

1.2.4.1.4 Dědická smlouva uzavřená mezi manžely 77

Ač se jedná o nejsilnější právní titul, je to právě dědická smlouva, která je v praxi nejméně využívána, a to již s ohledem na to, že se přeci jen jedná o smlouvu odvážnou, neboť zůstavitel je přeci jen za života omezen poměrně minimálně, zatímco dědic nemá de facto žádnou jistotu, co a zda vůbec na něj zbude⁷⁸. Dle mého uvážení je to právě dědická smlouva uzavřená *mezi manžely*, která se v praxi uplatní nejčastěji, vzhledem k tomu, že manžel či nesezdaný partner není dle české právní úpravy nepominutelným dědicem a k jeho vyloučení z dědické posloupnosti stačí pouhý projev vůle zůstavitele podle ust. § 1649 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.⁷⁹ Mimo to může samozřejmě zůstavitel zvolit i jinou cestu, ve které manžela při sepisu závěti „opomine“ a negativní závěti se více nezabývá.

Jak už sám název napovídá, jedná se v tomto případě o smlouvu, kdy smluvními stranami jsou manželé, případně snoubenci⁸⁰. Pokud však smlouvu uzavírají snoubenci, stane se platnou až vznikem manželství. V zásadě lze hovořit o dvou podobách takovéto smlouvy. Tou první je tzv. „jednostranná smlouva“, kdy jeden manžel povolává druhého za dědice (případně za odkazovníka) a druhý manžel toto povolání přijímá. Druhou variantou je pak „oboustranná smlouva“, kdy se manželé za dědice, případně odkazovníky, povolávají navzájem.⁸¹ Vezmeme-li v úvahu, že občanský zákoník institut tzv. „společné závěti“ nepřipouští, je zcela zřejmé, že dědická smlouva uzavřená mezi manžely bude mít v praxi svůj nezastupitelný význam.

Rozvodem manželství se práva a povinnosti z dědické smlouvy neruší (pokud si samozřejmě manželé nesjednají jinak). Po rozvodu se navíc každá ze stran může domáhat toho, aby soud smlouvu zrušil. Soud by pak návrhu nevyhověl v případě, kdy

---

⁷⁷ Srov. ustanovení § 602 zákona č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský.

⁷⁸ KLEIN, Š., QUO VADIS, dědická smlouvo, Časopis Ad Notam, rok 2017, číslo 3.

⁷⁹ Tj. negativní závěti.

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1592, odstavec 2.

⁸¹ Chalupa, I. Reiterman, D., Muzikář, M. Dědické právo. Základy soukromého práva IX. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 117,118 str., ISBN 978-80-7400-684-5.

bude návrh směřovat vůči tomu, kdo nezapříčinil rozvrat manželství a s rozvodem nesouhlasil.⁸²

V této oblasti pak jako specifickou spatřuji úpravu registrovaného partnerství. Vzhledem k ustanovení § 3020 občanského zákoníku, dle kterého má registrovaný partner stejná práva a povinnosti jako manžel, dle částí první, třetí a čtvrté tohoto zákona, dotýká se jej i právní úprava vztahující se pro dědickou smlouvu uzavřenou mezi manžely. Na druhou stranu je potřeba připustit i určité výjimky z tohoto pravidla, kdy například u registrovaných partnerů, narozdíl od manželů, nedochází ke vzniku společného jmění manželů. Jako problematické se jeví právě ustanovení § 1593, odstavce prvního, které říká, že rozvodem manželství se práva a povinnosti ze smlouvy neruší. Protože však registrované partnerství rozvodem nezaniká, je výsledkem, že se ustanovení nepoužije za žádných okolností nebo jen v případě, že dojde k zrušení registrovaného partnerství soudním rozhodnutím? Podíváme-li se znovu na ustanovení § 3020, dle kterého se právní úprava týkající se manželů užije obdobně na práva a povinnosti registrovaných partnerů, je nejspíše nutné připustit výklad, že institutu rozvodu odpovídá v rovině registrovaného partnerství právě institut zrušení partnerství⁸³. Z výše uvedeného pak vyplývá, že zrušením registrovaného partnerství se práva a povinnosti ze smlouvy neruší, a i strany se mohou po zrušení registrovaného partnerství domáhat toho, aby soud dědickou smlouvu zrušil.

1.2.4.2 Dědění ze zákona

Na žebříčku všech tří dědických titulů zaujímá zákon jakožto dědický titul poslední místo a je považován za nejslabší. Přesto je v praxi nejčtenějším právním důvodem dědického nástupnictví, na jehož základě může být daná osoba považována za dědice. Intestátní posloupnost tedy nastává pouze v případě, kdy zůstavitel nepořídil o svém jmění závětí či dědickou smlouvou, potažmo kdy tyto dva dědické tituly máme k dispozici, leč zůstavitel v nich nepořídil o celé své pozůstalosti. Okruh zákonných dědiců je pak vymezen v dědických třídách, tzv. parentelách, jak jsou uvedeny

---

⁸² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1593, odstavec 1.

⁸³ Srov. FRINTA, Ondřej. Komentář k § 3020 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 25.01.2019].

v ustanoveních § 1635 až § 1641 občanského zákoníku a které jsou zmíněny v následující kapitole této práce.

1.2.4.2.1 Příbuzenství

Není překvapením, že východiskem sestavy dědiců jsou jejich příbuzenské vztahy k osobě zůstavitele, popřípadě spolu s ním ke společným předkům. Jedním z nezbytných předpokladů právního státu je i demokratický princip povolávání fyzických osob za dědice, to znamená, že jejich výběr není ovlivněn jejich pohlavím, jak můžeme vidět například u aristokratického principu.⁸⁴ Dlouhodobě převládá koncept⁸⁵, že zanechaný majetek by měl především sloužit k zajištění budoucnosti potomků zůstavitele, kromě zásady přednosti descendentů před ascendenty, jeví se spravedlivějším i upřednostnění bližších příbuzných před vzdálenějšími, přičemž rozhodujícím faktorem je počet zrození.

Pro parentelní systém, doplněný o principy akrescence a reprezentace, kterým je zákonná dědická posloupnost ovládána, je určující stupeň příbuzenství k zůstaviteli. Příbuzenství pak chápeme jako vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.⁸⁶ Nezáleží tedy na skutečnosti, zda se jedná o potomky narozené v manželství či mimo manželství, ani na tom, zda jsou tito potomci pokrevní či osvojení. Uplatní se zásada, že všichni dědicové mají rovné právní postavení.

Parentela je tvořena osobami pocházejícími od společného předka, např. děti, vnuci a pravnuci zůstavitele. Tilsch pak připodobňuje parantely ke zvonům, vždy větších a větších, přes sebe navléknutých.⁸⁷ Klasické třídění pokrevních příbuzných do jednotlivých tříd odpovídá systému parantel. Parentelou se nechápe jen jednotlivý předek zůstavitele s jeho descendencí, ale souhrn stejně vzdálených předků s jejich descendencí.⁸⁸

---

⁸⁴ Mikeš, J. Muzikář, L.: Dědické právo v praxi. Praha: Leges, 2011, 47 str., ISBN 978-80-87212-79-0.

⁸⁵ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ust. § 526 a násl.

⁸⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 771.

⁸⁷ TILSCH, E. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I. Praha: Sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905. Reprint Praha: Wolterst Kluwer ČR, 2015, str. 87.

⁸⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svatek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str.117.

1.2.4.2.2 Dědické třídy

Občanský zákoník dělí zákonné dědice do šesti dědických tříd. Není přitom vyloučeno, aby jedna osoba patřila i do více dědických skupin.

V první dědické třídě dědí manžel zůstavitele a děti zůstavitele, každý z nich stejným dílem.⁸⁹ Hned v první dědické třídě tak můžeme spatřovat princip reprezentace, tzn. pokud některé dítě nedědí, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.

Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel zůstavitele, zůstavitelovi rodiče a tzv. spolužijící osoby.⁹⁰ V praxi by spolužijící osoby měly splňovat především dvě podmínky. Zaprvé žít se zůstavitelem minimálně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a zadruhé pečovat z tohoto důvodu o společnou domácnost nebo být odkázáni výživou na zůstavitele. Pojem společná domácnost pak judikatura blíže přibližuje v rozhodnutí krajského soudu jako společné bydlení, s výjimkou dočasného a přechodného pobytu mimo společnou domácnost z důvodu léčení, návštěvy příbuzných, brigády, apod.⁹¹ Dědici druhé dědické třídy dědí stejným dílem, manžel však dědí vždy nejméně polovinu pozůstalosti.⁹² V této třídě nemůže spolužijící osoba dědit sama.

Třetí dědická třída je pak obdobná druhé, nedědí-li manžel ani rodič, dědí stejným dílem sourozenci zůstavitele a spolužijící osoby⁹³. Jako i v první dědické třídě zde narážíme na princip reprezentace a nedědí-li některý ze sourozenců, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti. Je však třeba si uvědomit, že tento princip neprobíhá donekonečna, a na případné prasynovce či praneteře, se již třetí dědická třída nepoužije, nýbrž přicházejí „na řadu“ až ve třídě šesté.

Čtvrtá a pátá dědická třída se v praxi uplatní opravdu zřídka. Není-li totiž ve třetí třídě bližších zákonných dědiců, ve čtvrté třídě připadají do úvahy prarodiče zůstavitele,

---

⁸⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1635, odstavec 1.

⁹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1636, odstavec 1.

⁹¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9.3.1967, sp. Zn. 5 Co 54/67, publikováno pod č. R 12/1968.

⁹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1636, odstavec 2.

⁹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1637.

a to všichni stejným dílem⁹⁴, v páté pak dokonce prarodiče rodičů, což je zcela ojedinělý případ.⁹⁵

V šesté dědické třídě pak přicházejí na řadu strýcové a tety zůstavitele, a na základě principu reprezentace pak také bratřenci a sestřenice.⁹⁶

Jako poměrně zvláštní a nový institut se pak jeví několikeré příbuzenství, ke kterému dochází v případě, je-li někdo se zůstavitelem příbuzný z více než jedné strany, a má tak z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.⁹⁷ Tuto situaci si lze nejlépe představit na situaci plnorodého sourozence, který je se zůstavitelem příbuzný hned ze dvou stran, zatímco sourozenec polorodý pouze z jedné.

1.2.4.2.3 Odkazovník jako dědic?

Občanský zákoník stanoví ve svém ustanovení § 1477, odst. druhém, že *odkazovník není dědic*. Na tomto místě je vhodné zmínit základní rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem. Dědicem je osoba, které náleží dědictví, tj. buď celá pozůstalost, nebo podíl na ní a jedná se o univerzální sukcesi, spočívající v převzetí všech práv a povinností právního předchůdce. Naproti tomu u odkazovníka hovoříme o singulární sukcesi.

Odkazovníkem je ten, komu zůstavitel zůstavil jen jednotlivou věc, případně několik věcí určitého druhu. Dochází tak k oddělení určité věci od celku pozůstalosti, která je určena ať již dědici nebo osobě, která jinak dědicem není. Nastává tedy posloupnost oddělená (singulární) na rozdíl od všeobecné posloupnosti dědické (univerzální). Z právního hlediska je stěžejním argumentem pro zachování odkazu právě

---

⁹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1638.

⁹⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1639, odst. 1 dle kterého „*Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.*“

⁹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1640, (1) „*Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem.*“

(2) *Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.*“

⁹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1641.

to, že odkaz jakožto singulární sukcese doplňuje a současně posiluje dědění jako univerzální sukcesí.⁹⁸

Z historického hlediska znal legatum již Všeobecný zákoník občanský z roku 1811. ABGB však tento institut nepojímal jako součást dědického práva, ale nahlížel na něj ve svých ustanoveních § 647 až § 694 spíše jako na obligaci. Samotnými odkazy však dle ABGB bylo možné zatížit i celé dědictví. Zákon č. 141/1950 Sb., účinný od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, institut odkazu nadále zachovával, když v ustanovení § 537 stanovil, že byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu a o odkazovníkovi přiměřeně ustanovení o dědictví a o dědici. Z ustanovení ovšem nevyplývá možnost odkazu věcí nemovitých a navíc podle § 511 uvedeného zákona dědic může nabýt buď veškerého majetku zůstavitelova, nebo jeho jednotlivé věci nebo práva. K tomu bylo potřeba naplnění předpokladu, že hodnota odkazu je vzhledem k hodnotě zanechané pozůstalosti nepatrná. Tím došlo ke zpochybnění dědění jako univerzálního právního nástupnictví⁹⁹. Občanský zákoník z roku 1964 již institut odkazu neupravoval vůbec a legatum se tak zpět do našeho právního řádu vrátilo přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Druhý zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem tkví v tom, že nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, zatímco právo na odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici bez soudní ingerence přímo.¹⁰⁰

Není-li však nalezen v žádné ze šesti dědických tříd žádný zákonný dědic, stávají se zákonnými dědici odkazovníci, a to v poměru svých odkazů.¹⁰¹ S trochou nadsázky bychom tak mohli tvrdit, že odkazovníci v tomto konkrétním případě představují jakousi pomyslnou „sedmou dědickou třídu“ a odkazovník tak získává postavení dědice ze zákona.¹⁰² Tato sedmá dědická třída je ovšem podmíněna tím, že zůstavitel sepíše

---

⁹⁸ HORÁK, Ondřej. Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). Právní rozhledy. 2015, č. 9, s. 305-310.

⁹⁹ SCHINDLER, Petr Filip. Odkazy - způsob nabytí mortis causa mimo univerzální sukcesí. Ad Notam. 2013, č. 5, s. 7-8.

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k ust. § 1477, která rozebírá rozdíl mezi dědicem a legatářem.

¹⁰¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1633, odstavec 1.

¹⁰² Chalupa, I. Reiterman, D., Muzikář, M. Dědické právo. Základy soukromého práva IX. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 56 str., ISBN 978-80-7400-684-5.

pořízení pro případ smrti. Institut odkazu bude podrobněji rozebrán v kapitole „Fakultativní náležitosti.“

1.2.4.2.4 Odúmrť

Nedědí-li žádný zákonný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu. Na stát se hledí jako na zákonného dědice a pokud nabývá dědictví jako odúmrť, nemá právo dědictví odmítnout, ale stejně jako kterýkoliv jiný dědic může zažádat o soupis pozůstalosti.¹⁰³ Po uplatnění výhrady soupisu je odpovědnost za dluhy ex lege omezena do výše ceny nabytého dědictví podle § 1706 NOZ. Zároveň platí, že stát nemá právo na odkaz dle ust. § 1594, odst.1 občanského zákoníku.¹⁰⁴

---

¹⁰³ HURDÍK, J. et al. Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 291 s., ISBN 978-80-7380-377-3.

¹⁰⁴ Činnost státních orgánů, které mají ve své pravomoci převzetí majetku státem, je upravena zákonem č. 219/2000 Sb., zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

2 Závěť

2.1 Pojem a účel závěti

Právní jednání, jímž člověk pořizuje o svém majetku pro případ své smrti, se nazývá pořízení pro případ smrti. Pořízení pro případ smrti jsou v § 1491 občanského zákoníku uvedena tři, a to závěť (§ 1494 a násl.), dědická smlouva (§ 1582 a násl.) a dovětek (kodiciel; § 1498).¹⁰⁵ Ve všech třech případech se pak jedná o osobní právní jednání a zastoupení ať již na základě smlouvy či zákona je vyloučeno. Na pořízení pro případ smrti lze pohlížet i širěji, než je doslovné znění zákona, a sice například v podobě institutů zřeknutí se či vzdání se dědického práva, vydědění či listiny o prominutí nezpůsobilosti a dalších.

Vůči pořízení pro případ smrti je potřeba vymezit pojem dědický titul, jeden z nezbytných předpokladů dědění. Zákonodárce účelově řadí dědické tituly právě v pořadí dědická smlouva, závěť a nakonec zákon¹⁰⁶, neboť dědická smlouva se vyznačuje ze všech tří titulů největší právní silou. Oproti dědickým titulům občanský zákoník kategorizuje pořízení pro případ smrti v ustanovení § 1491 odlišným způsobem, kdy stanoví na prvním místě závěť, k jejímuž sepsu dochází v rámci běžného života nejčastěji, dále dědickou smlouvu a jako poslední dovětek.

Předně, dle ust. § 1494 zák. č. 89/2012 Sb. se jedná o osobní, jednostranný, odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti, osobně zanechává (zůstavuje) jedné osobě či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Z výše uvedeného vyplývá, že závěť je právní jednání jednostranné, tj. perfektní v okamžiku, když je vyhotovena se všemi zákonem požadovanými náležitostmi,¹⁰⁷ a neadresované, takže k jejímu vzniku není potřeba, aby došla adresátovi. Konečně se

---

¹⁰⁵ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 52 str.

¹⁰⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1476 ve spojení s nařízením evropského parlamentu a rady EU č. 650/2012 ze dne 4.7. 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 53.

jedná o jednání, které může zůstavitel kdykoli zrušit, ať již odvoláním, či pořízením pozdější závěti.

Je ponecháno zcela na vůli zůstavitele, pořídit pro případ smrti závěť negativní, z níž může vyloučit osobu z dědické posloupnosti. Negativní závěť se pak nevztahuje na nepominutelného dědice, kterého lze jako jediného vydědit, tj. docílit toho, aby mohl být omezen či zbaven práva na povinný díl, ale lze ji aplikovat zejména na dědice, který by jinak dědil na základě intestátní posloupnosti.

Právo každého člověka pořídit závěti, případně jiným pořízením pro případ smrti je vrcholným projevem zásady testovací svobody. Tato zásada je pak výsledkem historického vývoje, kdy zpočátku se uplatňoval starší, objektivní princip, vyjádřen zásadou „Solus deus facere potest heredem, non homo“¹⁰⁸ a až později došlo k uplatnění principu mladšího, subjektivního, vyjádřeného v Zákoně dvanácti desek, tj. „Uti legassit super pecunia tutelave suae rei ita ius esto“¹⁰⁹. Testovací svoboda je chráněna zejména v ustanoveních občanského zákoníku, jimiž zákonodárce reflektuje možné ovlivnění zůstavitelovy svobodné vůle a snaží se tudíž tomuto jednání předcházet.¹¹⁰ Ochranu vůle zůstavitele pak v jistém smyslu představuje neúčinná zrušovací doložka uvedená v ustanovení § 1581 OZ tím, že i pokud by se sám zůstavitel rozhodl omezit svou svobodu v závěti prohlášením, které činí všechny jeho budoucí pořízení pro případ smrti apriori neplatnými, k takovému prohlášení se nepřihlíží.

Testátor může předně omezit sám sebe ve své testovací svobodě i vlastní projevenou vůlí, typicky pořízením dědické smlouvy, či jej může omezit i nedostatek jeho pořizovací způsobilosti, která bude rozebrána dále. V neposlední řadě jej mohou omezovat i jeho nepominutelní dědicové.¹¹¹

---

¹⁰⁸ „Samotný Bůh může učinit dědice, ne člověk“.

¹⁰⁹ Jak kdo ustanovil o majetku a o ochraně svých věcí, tak budiž právem!“

¹¹⁰ Srov. např. „Pořídil-li zůstavitel pro případ smrti nebo v době, kdy byl v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a povolal-li za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí, je povolání těchto osob za dědice nebo odkazovníka neplatné, ledaže se tak stalo závětí učiněnou ve formě veřejné listiny. (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1493).

¹¹¹ Viz například zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1492, dle kterého „Pořízením pro případ smrti nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, který se práva na povinný díl nezřekl a nedošlo-li ani k vydědění. Pokud tomu pořízení pro případ smrti odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl.“ či ustanovení § 1650, které říká že „Nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění.“

Účelem závěti je realizace práva zůstavitele jako vlastníka podle své vůle disponovat svým majetkem pro případ své smrti, tedy stanovení osob, které mají být jeho dědici. Jestliže podle čl. 11, odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každý právo vlastnit majetek, jehož dědění se zaručuje, patří k této svobodě i možnost nakládání s předmětem individuálního vlastnictví nejen inter vivos, ale i mortis causa.

Svým posláním závěť jednoznačně sahá za hranice zřizovatelovy existence, a tudíž nesnese srovnání s právními jednáními běžného života, které lze průběžně ověřovat. Zůstaviteli je umožněno pomocí závěti založit dědické nástupnictví odchylně od obecného zákonného modelu, kdy jednak může povolát za své dědice i osobu, která by podle intestátní posloupnosti nedědila, jednak může také povolát sice zákonné dědice, ale v jiných podílech, čímž může být leckdy docíleno především celistvosti a efektivního využití majetku.

Je patrné, že se jedinec při pořizování závětí zpravidla potýká i s emocemi. Závažnost tohoto právního jednání by však měla vést zůstavitele také k racionálnímu uvažování, nejlépe pokud je rovněž vystavěno i na spravedlivém uspořádání právních poměrů mezi dědici.

2.2 Pořizovací způsobilost

Vzhledem k jedinečné povaze závěti je nezbytné, aby závěť splňovala i určitá kritéria, bez jejich dodržení nelze hovořit o platném pořízení pro případ smrti. Jedná se nejen o náležitost osoby, náležitost projevu vůle, ale také i náležitosti obsahu a předmětu tohoto právního jednání.

Každý plně svéprávný člověk, který dosáhl určitého věku, a nebrání mu v tom duševní choroba, či duševní stav zapříčiněný alkoholem, léky nebo drogou, může o svém majetku pořídit závěť. Podstatnou je pouze skutečnost, aby zůstavitel projevil svou vůli dostatečně určitě, přičemž nepostačuje, aby pouze přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn někým jiným.

Pokud porovnáme jiný z dědických titulů, dědickou smlouvu, u které se krom svéprávnosti po pořizovateli požaduje též zletilost, tj. dosažení věku osmnácti let, v případě závěti je možné, aby ji pořídila i osoba, která dovršila patnáctý rok života, za

podmínky že ji uzavře formou veřejné listiny, tj. notářského zápisu.¹¹² ¹¹³Co se týká svéprávnosti, je pak možné, aby závěť pořídila i osoba, která byla ve svéprávnosti omezena, ale uzdravila se (alespoň do té míry), že je schopna projevit svou vůli. Naopak člověk, jehož svéprávnost byla omezena, může dle ustanovení § 1528, odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., v rámci svého omezení (tj. v záležitostech, na něž se omezení vztahuje) pořizovat pouze ve formě veřejné listiny. Osoba, jejíž omezená svéprávnost je zapříčiněna chorobnou závislostí a tato závislost představuje závažnou duševní poruchu,¹¹⁴ je omezena nikoliv formou poručení pro případ smrti, nýbrž rozsahem majetku, o kterém může závětí poříditi. Je oprávněna rozhodnout pouze o polovině svého majetku, zbytek pak případně zákonným dědicům na základě intestátní posloupnosti. Pokud by však jako zákonný dědic připadal do úvahy pouze stát, toto omezení odpadá a zůstavitel může poříditi o celé pozůstalosti.¹¹⁵

2.3 Náležitosti vůle a jejího projevu

Jako každé jiné právní jednání musí i závěť splňovat podmínky kladené na vůli zůstavitele v době, kdy poručení pro případ smrti pořizuje, tj. jeho vůle musí být svobodná, vážná a prosta omylu. Mimo to se však kromě obecných pravidel pro výklad právního jednání stanovených v ustanoveních § 555 a § 556 občanského zákoníku uplatní i zvláštní úprava, která si klade za cíl co nejvíce vyhovět vůli zůstavitele.

Přestože v případě závěti není dědic adresátem a už vůbec ne smluvní stranou (přeci jen se jedná o jednostranné právní jednání) z judikatury vyplývá, že *pokud poslední poručení postrádá formálních náležitostí platnosti, lze zjednat platnost uznáním zúčastněných osob*¹¹⁶. Zásada závaznosti vůle zůstavitele má tak přednost i v případě, kdy se zůstavitel např. dopustí početního omylu¹¹⁷ či v případě kdy nelze zcela

---

¹¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1526.

¹¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 3026, odstavec druhý, dle kterého „Vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis; nahrazen může být rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci v mezích své pravomoci schvaluje smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevylučuje.“

¹¹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník hovoří v ustanovení § 1528, odst.2 o alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravcích a jedech, či hráčské vášni.

¹¹⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1528, odst.2, poslední věta.

¹¹⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.12.1926 R I 1005/26 in Vážný č.6576/26.

¹¹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1502, dle kterého ve „všech případech, kdy se zůstavitel zřejmě přepočel, se provede dělení tak, aby byla jeho vůle naplněna co nejlépe.“

jednoznačně říci, zda povolal náhradníka.¹¹⁸ S trochou nadsázky tak lze říci, že zákon chrání zůstavitele před zůstavitelem samotným, resp. zůstavitelovu vůli před jeho zmatečným jednáním či dostatečnou neinformovaností. Domnívám se, že zákonodárce pak vyjádřil důležitost závaznosti vůle zůstavitele zejména způsobem, kterým v ustanovení § 1591 zák. č. 89/2012 Sb. umožnil konverzi dědické smlouvy v závěť (ovšem za předpokladu, že smlouva splňuje požadavky, které jsou na závěť kladeny), jen aby předešel v uvedeném rozsahu její neplatnosti. Tím se pokusil co nejvíce přiblížit vůli zůstavitele.¹¹⁹

Občanský zákoník pak zvláštní úpravu zakotvil i v případě omylu zůstavitele, přičemž jako podstatný omyl, způsobující neplatnost těch ustanovení závěti, kterých se týká¹²⁰, chápe neshodu mezi zůstavitelovou představou a realitou. Jedná se o situaci, kdy podstatný omyl spočívá v osobě, podílu či věci, která se zůstavuje. Následkem podstatného omylu se pak stane ta část závěti, které se omyl týká, neplatnou¹²¹. Jinak tomu bude v případě, kdy se omyl bude týkat překlepů, přepsání či nesprávného pojmenování osoby, pokud je zřejmé, kterou osobu měl zůstavitel na mysli. Neplatností může být postiženo i ustanovení závěti, které obsahuje tzv. mylnou pohnutku zůstavitele, za předpokladu, že je pohnutka přímo obsažena v textu závěti¹²². Je nutné dodat, že ve všech případech se jedná o neplatnost relativní a případní dědicové se jí budou muset nejen dovolat, ale následně i před soudem prokázat.

Za zmínku v tomto případě jistě stojí i tzv. vykládací listina, která jestliže v konkrétním případě nebude splňovat náležitosti závěti, stále může posloužit jako vysvětlení zůstavitelovy skutečné vůle.¹²³

---

¹¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1512, odst. 2 dle kterého „*Je-li zůstavitelovo nařízení do té míry neurčité, že nelze zjistit, zda povolal náhradníka, nebo svěřenského nástupce, považuje se jeho nařízení za povolání náhradníka.*“

¹¹⁹ Obecně je pak vázanost vůlí zůstavitele vyjádřena v ustanovení §1494, odstavci 2 zákona č. 89/2012, občanského zákoníku, tj. „*závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.*“

¹²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1529.

¹²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1529.

¹²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1531.

¹²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1495, věta druhá.

2.4 Obsahové náležitosti závěti

2.4.1 Obligatorní náležitosti

Aby se závěť stala právním titulem, na základě kterého dochází k dědické substituci, je nezbytné, aby splňovala všechny obligatorní náležitosti, tj. povolání dědice, případně určení jeho dědického podílu na pozůstalosti. Zůstaviteli je v souladu se zásadou svobodné volby dědice dále umožněno, aby svému dědici stanovil náhradníka, či zřídil svěřenské nástupnictví.

Obecně nic nebrání tomu, aby zůstavitel pořídil o celém svém jmění. Za určitých okolností je zůstavitel přeci jen omezen určitými skutečnostmi. Jednou z nich je již zmíněný nepominutelný dědic, jehož ochranu v zájmu principu zachování hodnot zákonodárce povýšil před ostatními dědici. Mimo to pak zůstavitel může být v rozhodnutí, jak naložit se svým majetkem, nucen přihlížet i k okolnosti již uzavřené dědické smlouvy¹²⁴ či omezené pořizovací způsobilosti.

Při povolání svých dědiců pak budoucí zůstavitel může přistoupit jednak k určení podílů *cum partibus*¹²⁵, jednak *sine partibus*, popřípadě kombinaci obou způsobů, přičemž zákon v ustanovení § 1501 a následujících říká, že vyměří-li zůstavitel některým z povolaných dědiců určité podíly a jiným nikoli, připadne dědicům povolaným bez podílu zbylá část pozůstalosti rovným dílem. V případě, že je povoláno dědiců několik a není zřejmé, jaké podíly jednotlivým dědicům náleží, mají právo na pozůstalost rovným dílem. Za situace, že zůstavitel vyčerpá celou pozůstalost určenými podíly a dědici povolanému bez podílu nezbude žádná část pozůstalosti, je nutné srazit, a to poměrně, dle velikostí jednotlivých podílů tolik, aby se dědici bez podílu dostalo alespoň tolik, kolik se dostane dědici, kterému bylo zůstavitelem vyměřeno nejméně. Opět je zde kladen důraz na to se co nejvíce přiblížit zůstavitelově vůli, k čemuž se bude přihlížet i při dělení pozůstalosti, je-li zřejmé, že se zůstavitel pouze přepočítal.

---

¹²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1588, odstavec druhý, dle kterého „*Pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání.*“

¹²⁵ S určením dědickým podílů.

Poněkud problematickým se jeví ustanovení § 1694, odstavec 1 občanského zákoníku, dle kterého se dědici mohou před soudem dohodnout, že si pozůstalost mohou rozdělit i jinak, pouze pokud to zůstavitel výslovně připustil. Na první pohled si odstavec jedna odporuje s odstavcem druhým, který naopak tvrdí, že přidělil-li zůstavitel ze svého jmění dědicům jednotlivé věci, aniž výslovně přikáže, že pozůstalost musí být rozdělena způsobem, jakým nařídil, hledí se na jeho projev vůle jako na přání bez právní závaznosti.

Z praxe i komentáře k ust. § 1694 OZ je zcela patrné, že nejlepším řešením se jeví zůstavitelovo určité vyjádření, ať již ve smyslu, že dědicům rozdělení pozůstalosti dle jejich libosti zakáže či naopak explicitně povolí. Komentář k zmíněnému ustanovení tvrdí, že není-li úmysl zůstavitele zjistitelný, lze se přiklonit spíše k tomu, že si dědici pozůstalost mohou rozdělit i jinak, neboť pokud by zůstavitel přeci jen mínil dát závěti najevo, že si skutečně nepřeje, aby se dědicové od jeho přání odchýlili, měl by použít taková slova či slovní spojení, aby z nich bylo na první pohled patrné, jaká je zůstavitelova skutečná vůle, například „zakazuje“ či „nesmí být jinak“ apod.¹²⁶

Tomuto argumentu nahrává i fakt, že pokud zůstavitel pořídil pořízení pro případ smrti před 1. 1. 2014, ve kterém rozdělil svůj majetek nikoli zlomkem či podílem, nýbrž rozdělením jednotlivých věcí mezi více dědiců, a následně zemře až za účinnosti nového občanského zákona, nebude v něm žádný takový výslovný rozkaz patrné v drtivé většině případů uveden už jen proto, že zůstaviteli takovou možnost dřívější právní úprava vůbec nenabízela. Podle znění nynějšího přechodného ustanovení § 3070 však zemře-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., a odporuje-li jeho pořízení pro případ smrti právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu. Dědicům proto nic nebude bránit v rozdělení pozůstalosti dohodou, a až za situace, kdy k ní nedojde, bude třeba nabytí dědictví potvrdit dle nařízení v závěti.

V praxi často může docházet k zaměnitelnosti dědických podílů s odkazy, a to zejména v případech, kdy zůstavitel závětí pořídil pouze o části svého majetku či o jednotlivých věcech různé hodnoty. V tomto případě je nejspíše potřeba se přiklonit

---

¹²⁶ ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha : Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 541.

k názoru, že pokud závěť její pořizovatel rozdělil naprostou většinu svého jmění, bude se výše dědických podílů určovat poměrem obvyklé ceny dle rozdělených věcí největší hodnoty a zbytek věcí nepatrné hodnoty se stanou pouhými odkazy. Současně je však třeba připustit i možnost, ve které zůstavitel nepořídil o převažující většině svého majetku, a bude se tak jednat nikoliv o závěť, nýbrž jen o dovětek určující odkazovníky, přičemž dědici nastoupí podle intestátní posloupnosti.

2.4.1.1 Uvolněný podíl

Občanský zákoník v ustanovení § 1499 stanoví, že dědici případně celá pozůstalost, jeli povolán jako dědic jediný a že je-li povolán dědici zůstaven jen podíl, případně zbylá část pozůstalosti zákonným dědicům. To znamená, že zákon umožňuje přirůstání dědických podílů dědicům ze závěti, tzv. akrescenci, a jelikož je závěť silnějším dědickým titulem, nastoupí zákonná posloupnost až subsidiárně.

Zákonodárce tak v ustanovení § 1504 stanoví,¹²⁷ že za podmínky, kdy jsou všichni dědici povoláni rovným dílem, popř. bez určení podílu,¹²⁸ a za předpokladu, že některý z dědiců dědictví nenabyl (a nenabyl jej ani jeho případný náhradník), je dědický podíl tzv. uvolněný a přirůstá k podílům ostatních závětních dědiců.¹²⁹ Dojde-li k situaci, že jsou dědicové dohromady povoláni k jednomu podílu pozůstalosti a některý z nich odpadne, přibude uprázdněný podíl ostatním z nich.¹³⁰

Sama akrescence pak bývá někdy chápána jako jeden z projevů univerzální sukcese v dědickém právu.¹³¹ Otázka akrescence předně hraje roli ve chvíli, kdy závěť

---

¹²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1504 ve znění "Podíl dědice, který nedědí a nemá náhradníka, se uvolní a přiroste poměrně k podílům ostatních povolaných dědiců jen tehdy, jsou-li všichni dědicové povoláni k dědictví buď rovným dílem, nebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení."

¹²⁸ Zákonodárce zřejmě vychází z toho, že zůstavitel neměl v úmyslu zanechat dědicům, jejichž podíly přesně určil, něco navíc, a proto se jejich podíly nemohou zvětšit, cit. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 68.

¹²⁹ srov. zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, § 1506, kdy s uvolněným podílem jsou spojeny i omezení, viz podmínka, doložení času, příkaz či vydání odkazu.

¹³⁰ Srov. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Díl III. Praha: V. Linhart, 1935, str. 84.

¹³¹ Cegl, V. Vývoj kategorií univerzální a singulární sukcese v socialistickém právu, in Malý, K. (ed.) Vznik a vývoj socialistického práva. II. část. Praha: Univerzita Karlova, 1976, s. 103–112.

jednak nepojednává o celé pozůstalosti či v případě, kdy se některý z dědiců „nechopí“ svého dědického dílu.¹³²

Občanský zákoník z roku 1950 upřednostňoval postavení intestátních dědiců mimo jiné i tím, že akrescence nebyla povolena ve prospěch testamentárních dědiců, takže uvolněný podíl závětního dědice nemohl přirůst jiným dědicům ze závěti, ale připadl dědicům ze zákona¹³³. Současný občanský zákoník, v této oblasti silně inspirovaný ABGB, vychází z předpokladu, že pokud vedle sebe koexistuje více dědiců ze závěti, pozůstalost se mezi ně rozdělí rovným dílem, pokud jejich podíly nejsou určeny.¹³⁴ Pokud však zůstavitel tyto podíly určil, nemají tito dědicové nárok na nic jiného než svůj díl. ABGB pracoval s myšlenkou,¹³⁵ že pokud zůstavitel povolal dědice s podílem i bez podílu, tak nárok na majetek nezmníněný v testamentu měli právě dědici určení bez podílu.¹³⁶

Zákon č. 89/2012 Sb., na něj v podstatě v ustanoveních § 1499 až § 1503 navazuje, kdy z testamentárních dědiců jsou upřednostněni ti, kterým není stanoven určitý díl.¹³⁷ Pokud nejsou, připadne určitý díl dědicům zákonným. Dědicové s určitým podílem by pak měli na tento díl nárok a měli by přednost před dědici zákonnými ve dvou případech. Tím prvním je, pokud se zůstavitel zjevně přepočítal, tj. zůstavitel zamýšlel zanechat testamentárním dědicům zjevně celou pozůstalost, ale při výpočtu věcí nebo podílů něčeho přehlédl.¹³⁸ Tím druhým případem je situace, kdy se zůstavitel

---

¹³² SALÁK, Pavel. Zamyšlení nad přirůstáním uvolněného dědického podílu. Právní rozhledy. 2015, č. 19, s. 657-662.

¹³³ PLANK, Karol. Dedičské právo. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 50-52.

¹³⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1500, odstavec 1.

¹³⁵ Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ust. § 546 a násl.

¹³⁶ Srov. důvodová zpráva k občanskému zákoníku k ust. § 1504 až 1506 stanoví následující: „Pokud závěť povolá několik dědiců a z nich některé cum partibus a další bez určení podílu (např. tak, že prvému dědici připadne z pozůstalosti pětina a o zbývajících 80% se další tři dědici podělí stejným dílem), pak uvolněný podíl přiroste jen dědicům ustaveným sine partibus.“

¹³⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1501, který stanoví, že (1) „Vyměří-li zůstavitel některým z povolaných dědiců určité podíly a jiným nikoli, připadne dědicům povolaným bez podílu zbylá část pozůstalosti rovným dílem.“

(2) *Nezbude-li nic, srazí se pro dědice, který byl povolán bez podílu, poměrně ze všech vyměřených podílů tolik, aby se mu dostalo podílu rovného s dědicem, kterému bylo vyměřeno nejméně. Jsou-li podíly ostatních dědiců stejné, srazí se z nich tolik, aby se dědici, který byl ustaven bez podílu, dostal podíl s nimi stejný.“*

¹³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1500, odstavec 2.

zřejmě přepočtel a dělení se následně provede způsobem, aby jeho vůle byla naplněna co nejlépe.¹³⁹

Lze shrnout, že pokud zůstavitel zamýšlí, aby jeho pozůstalost (či její část) připadla pouze a jen dědicům ze závěti, měl by tento svůj záměr v testamentu výslovně projevit. Ideálně by měl v tomto případě určit dědice buď bez určitých podílů, nebo sice s pevnými podíly ale společně s vyjádřením, že touží po tom, aby jeho pozůstalost přešla výhradně na závětní dědice a došlo tak k akrescenci¹⁴⁰.

Princip reprezentace, který se vedle zákonné posloupnosti nyní uplatní i v případě dědění ze závěti je nově upraven v ustanovení § 1503 OZ. Ten stanoví, že jestliže zůstavitel závětí povolá více osob, z nichž některé mají tu vlastnost, že se na ně při dědění podle zákonné posloupnosti hledí jako na jedinou osobu, pak mají totéž postavení i při dědění podle závěti. Princip reprezentace bude v praxi znamenat, že povolá-li zůstavitel v závěti k dědění např. všechny své tety a strýce, pak v případě, že některý z nich dědit nebude, tj. například zemře dříve než zůstavitel či odmítne dědictví, aniž by si vyhradil právo na povinný díl, nastoupí na jeho místo jeho děti, obdobně jako by tomu bylo při zákonné posloupnosti.¹⁴¹ To ovšem platí jen tehdy, není-li vůle zůstavitele zřejmě opačná.¹⁴²

Zůstavitel má, jak již bylo několikrát zmíněno, poměrně široké pole působnosti v určení, kdo se stane dědicem jeho majetku. Není proto na překážku povolat za své dědice i skupinu osob, specifikovanou i obecně, vymezenou například jako členy klubu zahrádkářů, jehož byl zůstavitel členem¹⁴³. V takové situaci se má za to, že dědici jsou ti, kteří do skupiny patřili v době zůstavitelovy smrti. Přestože tak zde zákonodárce na rozdíl od odstavce prvního výslovně nestanoví, mám za to, že i zde se toto ustanovení uplatní pouze za předpokladu, že zůstavitel nepřikáže jinak.

---

¹³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1502.

¹⁴⁰ Srov. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ust. § 431, dle kterého „*Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů. Nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části dědici ze zákona.*“

¹⁴¹ FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. § 1503 [Skupina jako povolaný dědic]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 109).

¹⁴² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1503, odst. 1, věta za středníkem.

¹⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1503, odstavec 2.

Konečně poslední odstavec ustanovení § 1503 občanského zákoníku upravuje také situaci, kdy jsou za dědice povolány osoby chudé či obdobně určená skupina osob. V takovém případě je za dědice povolána obec, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště. Ta má pak povinnost použít zděděný majetek ve prospěch zůstavitelem určené skupiny¹⁴⁴. Lze mít za to, že úprava cílí především na sociálně slabší skupiny osob, zejména lidi bez domova či sirotky.

2.4.1.2 Náhradnictví

Zákonodárce umožňuje v případě náhradnictví k zajištění realizace testovací svobody zůstavitele nejen umožnit mu jmenovat náhradníky pro své vlastní dědice, ale dokonce také náhradníky neboli substituty pro jejich náhradníky.¹⁴⁵ Zůstavitel není v povolání náhradníků omezen a může tak povolat nejen ostatní dědice,¹⁴⁶ ale i jakoukoliv jinou osobu.

Tedy v případě, že zůstavitel povolá několik náhradníků vedle sebe, může určit i poměr, jaký jednotliví náhradníci nabydou. Nestanoví-li ničeho a povolá-li za substituty spoludědice, tedy náhradník je zároveň i dědicem, uplatní se vyvratitelná právní domněnka, že spoludědicové nabydou uvolněný podíl v rozsahu, v jakém zůstavitel dědice podělil. Pro představu lze uvést učebnicový příklad, kdy zůstavitel za své dědice určí osobu A, která má získat jednu třetinu pozůstalosti, osoba B pak jednu polovinu pozůstalosti a osoba C jednu šestinu, přičemž za náhradníky jsou povoláni osoby A, B a C navzájem. Nebude-li tedy dědit kupříkladu osoba A, připadne „její“ jedna třetina náhradníkům, dědicům B a C v poměru jedné poloviny pro B a jedné šestiny pro C. V poměru tři ku jedné tedy osoba B nabude tři dvanáctiny a osoba C jednu dvanáctinu,

---

¹⁴⁴ Srov. důvodovou zprávu k občanskému zákoníku k ustanovení § 1503, stanovujíc „Četné civilní kodexy pamatují v různé míře podrobnosti zvláštní úpravou na případ, kdy zůstavitel povolá k dědění skupinu osob bez bližšího určení, typicky chudé. Příkladem mohou být občanské zákoníky Francie (čl. 910), Španělska (čl. 749 a 992), Německa (§ 2072), Itálie (čl. 629) a další, včetně Rakouska, jehož občanský zákoník platil na našem území do r. 1950.“

¹⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1507.

¹⁴⁶ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1510, dle kterého „Jsou-li za náhradníky povoláni samotní spoludědicové, má se za to, že zůstavitel chtěl podělit náhradníky v takovém poměru, v jakém podělil dědice. Je-li však za náhradníka povolán mimo spoludědice ještě někdo jiný, pak neprojevili zůstavitel jinou vůli, připadne uvolněný podíl všem rovným dílem.“

se svými „vlastními podíly“ tedy osoba B celkem obdrží devět dvanáctin pozůstalosti, zatímco osoba C obdrží tři dvanáctiny pozůstalosti.¹⁴⁷

Na náhradníka rovněž přechází i omezení, která v pořízení pro případ smrti zůstavitel uložil dědici, s výjimkou, že zůstavitel explicitně omezení ukládá pouze dědici nebo pro osobitost tohoto omezení vztahující se výlučně k osobě dědice či plyne-li to z povahy věci.¹⁴⁸ S tímto omezením, a spolu s přihlédnutím k ust. § 1494, odstavce druhého je třeba dbát na zásadu vázanosti vůlí zůstavitele a snaze co nejvíce se přiblížit jeho skutečné vůli.

Stejně jako má zůstavitel volnost v rozhodování, zda vůbec náhradníky povolá (případně kolik náhradníků povolá), má volnost i v určení, zda náhradník nastoupí pouze za určité situace (například pouze pokud dědictví odmítne) nebo zda nastoupí ve všech myslitelných situacích. Pokud by úmysl zůstavitele v pochybných situacích nebyl dobře patrný, poslouží vykládací pravidlo,¹⁴⁹ které říká, že zřídí-li zůstavitel náhradnictví pro případ, že by povoláná osoba dědit nechtěla, nebo pro případ, že by dědit nemohla, má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba tyto případy.¹⁵⁰

Obecné náhradnictví je vlastně institucí, která je založena na odkládací podmínce a dědické právo substituta závisí na tom, zda bude dědit institut a je tudíž potřeba, aby náhradník dědice přežil a aby byl způsobilý dědit.

Základní rozdíl mezi náhradnictvím a svěřenským nástupnictvím spočívá především v tom, že zatímco u náhradnictví (vulgární substitute) povolává zůstavitel náhradního dědice v případě, že povoláný dědic dědictví z jakéhokoli důvodu nenabude (zejména zemře či dědictví odmítne¹⁵¹), v případě svěřenského nástupnictví neboli fideikomisární substitute s sebou přináší pro tzv. předního dědice omezení přenechat

---

¹⁴⁷ Srov. SVOBODA, Jiří. § 1510 [Podíly náhradníků]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 122.

¹⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1506 spolu s ust. § 1509.

¹⁴⁹ Srov. důvodovou zprávu k občanskému zákoníku k ustanovení §1507 a § 1508.

¹⁵⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. §1508.

¹⁵¹ Má se za to, že náhradnictví bylo zřízeno pro oba případy, ať již osoba dědit nechce, či dědictví nenabude z jiného důvodu (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1508).

to, co dědictvím získal jiné osobě, svěřenskému nástupci,¹⁵² jako tzv. zadnímu dědici. Podmínka, kterou byl přední dědic zatížen, se označuje jako casus substitutionis a „další“ dědic nastupuje až v případě naplnění této podmínky. Podle povahy casus substitutionis se rozlišují dvě formy nástupnictví, a sice nástupnictví pro případ smrti neboli mortis causa, a nástupnictví mezi živými, tj. inter vivos.¹⁵³

2.4.2 Datace závěti

Na dataci závěti pohlížíme jako na jednu z fakultativních náležitostí závěti. Datum u závěti v podstatě vyjadřuje přání zůstavitele, aby se závěť stala platnou od určitého dne. Přestože se otázka, zda je datum u závěti náležitostí obligatorní či fakultativní, jeví na první pohled jako bezvýznamná, ve výsledku může mít její vyřešení dalekosáhlé důsledky, kdy absence datace povede až k neplatnosti poslední vůle zůstavitele. I v případě, že totiž nedošlo k pořízení závěti novější, která ruší závěť předchozí, může mít datum význam za situace, kdy dojde k pochybnostem o způsobilosti zůstavitele závěť pořídit.

Problematickým by se pak jevil střet dvou různě starých závětí, potažmo vícero nedatovaných závětí. Obecně je totiž možné zrušit závěť (mimo jiné) i pořízením nové závěti. Občanský zákoník z roku 1811 ve svém ustanovení §715 stanovil, že nelze-li rozhodnouti, která závěť nebo dovětek je pozdější, platí obě, pokud mohou vedle sebe obstáti, a použije se ustanovení daných v hlavě o společenství vlastnictví. Na tyto závěti stojící vedle sebe tak bylo pohlíženo, jako by byla obsažena v jediném pořízení, což se shoduje se zásadou zachování vůle zůstavitele, tak i se zásadou obecného práva soukromého, tj. upřednostnění platnosti před neplatností právního jednání. Podle současné právní úpravy, pokud není možné zjistit dataci závěti, a to ani z jiných okolností a listin, neplatnost závětí nastane pouze v případě, že si odporují. Pokud však nebude

---

¹⁵² Přičemž není na překážku, pokud tzv. zadní dědic není určen jmenovitě, srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26.9.1928, Rv I 376/28.

¹⁵³ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1513, „Povolá-li zůstavitel svému dědici dědice, zakáže-li dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval, povolá-li za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není, anebo povolá-li dědice s podmínkou nebo na určitou dobu, považuje se to za zřízení svěřenského nástupnictví.“

shledán ani rozpor závětí, ani nepůjde o závislost na jiných právních účincích, ob stojí obě vedle sebe.^{154 155}

Právní úprava v zákoně z roku 1964 dataci považovala za obligatorní náležitost závěti, ABGB naopak datum pro platnost závěti nevyžadoval. Zákon č. 89/2012 Sb., zůstal na půli cesty a výsledkem toho je ustanovení § 1494, odstavec první, které v zásadě předpokládá, že datum není obligatorní náležitostí závěti, s výjimkou situací, kdy datum může být rozhodující pro otázku platnosti závěti. Tak je tomu v případě, kde je více závětí, které si odporují, nebo kdy je datum rozhodující pro účinky závěti.¹⁵⁶

Problematickostí obligatornosti či fakultativnosti datace je tak možné spatřovat zejména ve formulaci daného ustanovení, která v běžném čtenáři může vyvolat dojem, že datum je fakultativní náležitostí vždy a za všech okolností, což není bezpodmínečně pravda a za určitých okolností absence data může neplatnost závěti způsobit. Tomuto faktu nahrává i skutečnost, že sám zákonodárce na svém informačním webu k zákoníku referuje o tom, že datace je vždy fakultativní náležitostí závěti.

Závěrem lze shrnout, že přestože datace závěti není bez dalšího obligatorní náležitostí závěti, rozhodně je žádoucí, aby pořizovatel závěti uvedl rovněž i den, měsíc a rok¹⁵⁷, kdy toto právní jednání činí. Tomu naštěstí odpovídá i současné právní vědomí v České republice, kdy případy, ve kterých zůstavitel datum pořízení závěti neuvádí, jsou spíše ojedinělého charakteru¹⁵⁸.

---

¹⁵⁴ NĚMCOVÁ, Drahomíra. Závěť a její datace. Časopis pro právní vědu a praxi. 2017, č. 4, s. 717-737.

¹⁵⁵ Srovnej zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1576, které stanoví, že „Pořízením pozdější závěti se dřívější závěť ruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát.“

¹⁵⁶ Pavel Salák, Datace z historické perspektivy, Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 3/2018:472-479, dostupné na https://is.muni.cz/publication/1447956/Salak_CPVP.pdf

¹⁵⁷ Rok, měsíc a den není nutné stanovit explicitně, pokud je ze závěti zřejmé, např. datace typu, právě dnes, v den narození tvého syna.

¹⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998, sp.zn. 21 Cdo 586/98, dle kterého „Holografní závěť je platným právním úkonem jen tehdy, byl-li v ní uvedený den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, napsán vlastní rukou zůstavitele.“ Nebo rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30.6.1997, sp.zn. 24 Co 181/97, dle kterého „I po novelizaci občanského zákoníku provedené zák. č. 509/1991 Sb., platí, že forma vlastnoručně pořízené závěti je dodržena jen tehdy, bylo-li také datum závěti jako její nedílná obsahová součást ve smyslu § 476 odst. 2 OZ připojeno vlastní rukou pořizovatele. Z ustanovení §476a OZ nelze dovozovat, že k platnosti vlastnoručně psané závěti postačí, je-li vlastnoruční její text a podpis, zatímco datum může být uvedeno i jiným způsobem.“

2.5 Forma závěti

Závěť obecně vyžaduje písemnou formu, ledaže byla pořízena s úlevami (§ 1532 zák. č. 89/2012 Sb.). Pokud by závěť nebyla v předepsané formě, je stížena sankcí neplatnosti, a to neplatností absolutní, ke které soud přihlédne i bez návrhu ex offa.¹⁵⁹

Závěť lze pořídit jednak veřejnou listinou, tj. notářským zápisem, jednak listinou soukromou, za kterou lze a *contratio* považovat každou listinu, která není listinou veřejnou. Zásadní rozdíl spočívá především v tom, že závěť ve formě veřejné listiny zakládá vůči každému plný důkaz o takovémto projevu vůle¹⁶⁰. Jeví se jako nepochybné, že zůstavitel projevil svou skutečnou vůli, a právě jeho skutečná vůle je v závěti obsažena. V praxi taktéž u veřejných listin nedochází k problémům s datací, neboť závěť sepsaná formou notářského zápisu obsahuje i den, kdy byla pořízena. Je nutné zdůraznit, že důkaz opaku, kdy posléze dojde například k prokázání falzifikace listiny, je obecně připuštěn. U soukromé listiny má pak každý možnost ji po jejím pořízení předat notáři do notářské úschovy¹⁶¹, přičemž toto jednání v sobě skýtá nejen možnost ochrany takto sepsaného dokumentu a zamezení jeho zničení, nýbrž také jistotu, že po smrti zůstavitele bude listina vždy nalezena, neboť notář má povinnost listinu zaevidovat do Evidence právních jednání pro případ smrti.¹⁶²

Evidence právních jednání je elektronická evidence, ve které se evidují základní informace o právních jednáních pro případ smrti. Jsou zde zaevidovány nejen listiny, které byly pořízeny formou veřejné listiny, ale také ty, které notář přijal do úschovy. Evidenci pak spravuje Notářská komora ČR a každému notáři je k ní umožněn přístup. V okamžiku, kdy je notář usnesením pověřen řízením o pozůstalosti, jedním z prvotních nezbytných úkonů je také lustrace zůstavitele, která mimo jiné (například lustrace v centrální evidenci obyvatel) spočívá i v lustraci v evidenci právních jednání pro případ

---

¹⁵⁹ Srov. ustanovení § 588 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 568, odst. 1

¹⁶¹ Srov. ust. § 81, odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., občanský zákoník.

¹⁶² Srov. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

smrti, popř. v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, pokud byl zůstavitel či zůstavitelka v době úmrtí ženatý či vdaná.

Zásadně pak rozlišujeme dva druhy závětí pořízených formou soukromé listiny, tj. závěť holografní a allografní.

2.5.1 Závěť holografní

Závětí holografní, neboli vlastnoruční, jak ji upravuje občanský zákoník v ust. § 1533, pak rozumíme takovou závěť, kterou zůstavitel celou pořídil vlastní rukou.¹⁶³ Nepostačí tedy, aby ji za něj někdo sepsal například na počítači a zůstavitel ji následně pouze vlastnoručně podepsal. Stejně tak není dostačující, aby zůstavitel pořídil o celém svém majetku vlastnoručně, a na závěr nahradil svůj podpis mechanickým prostředkem.¹⁶⁴ Dle judikatury pak není možné ani zůstaviteli jakýmkoli způsobem pomáhat, přidržovat mu jeho ruku či pomáhat s tahem pera na papíře, upravovat jeho gramatiku, čárky ve větě apod. Pomoc, třebaže nedominantní, která by jakkoli ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost dané závěti.¹⁶⁵ Na rozdíl od závěti allografní zde přítomnost svědků není nutná, ale zůstaviteli nic nezabráňuje v tom, aby i při pořízení vlastnoruční závěti měl svědky, kteří se na listinu podepíší.

2.5.2 Závěť allografní

Allografní závěť vymezená v ust. § 1534 občanského zákoníku je taková, kterou zůstavitel nenapíše vlastnoručně, ale zůstavitel musí splnit pod sankcí neplatnosti tři základní podmínky. Zaprvé se musí na závěť vlastní rukou podepsat (přičemž opět platí zákaz nahrazování vlastního podpisu mechanickým prostředkem), dále musí zůstavitel před dvěma současně přítomnými a způsobilými svědky výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli (§ 1534 OZ), a závěrem se pak svědci na závěť podepíší. Současně s tím připojí svědeckou doložku obsahující zpravidla jejich datum narození, adresu svého bydliště a informaci o tom, že se jedná o svědky.

---

¹⁶³ Není nutné brát doslova, srov. osoby, které rukou psát nemohou a naučili se psát například pomocí úst či dolních končetin.

¹⁶⁴ Srov. ust. § 561 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2008 sp.zn. 21 Cdo 1744/2007, [R 107/2008 civ]

2.5.2.1 Svědek závěti

Role svědka je v případě allografní závěti dá se říct klíčová, proto na ni zákon klade určité požadavky. Dle ustanovení § 1539, odstavce 3, občanského zákoníku svědkem závěti může být pouze plně svéprávná osoba a musí být znalá jazyka či způsobu dorozumívání, v němž je projev vůle učiněn. Pokud svědek tyto nároky nespĺňuje, je nezpůsobilým absolutně, tj. není způsobilý být svědkem žádné závěti. Oproti tomu osobou, která je nezpůsobilá být svědkem pouze relativně, je dědic nebo odkazovník, pokud by měl svědčit o majetku, který mu zůstavitel zůstává. Stejně je tomu u osoby dědici nebo odkazovníku blízké a zaměstnance dědice či odkazovníka. Pokud by zůstavitel toužil docílit platnosti ustanovení závěti učiněného ve prospěch relativně svědecky nezpůsobilé osoby, je nutné, aby je napsal vlastní rukou nebo aby je potvrdili tři svědci.¹⁶⁶

Obdobná situace nastává v případě, že by právním jednáním pro případ smrti byla povolána právnická osoba. Za této okolnosti nemůže být svědkem člen statutárního orgánu či zaměstnanec právnické osoby či ten, kdo ji podstatně ovlivňuje na základě dohody či jiné skutečnosti¹⁶⁷, neboť je možné důvodně předpokládat, že jednání uvedených osob může být ovlivněno jejich vztahem k právnické osobě. I v tomto případě se bude jednat o osoby, které jsou nezpůsobilé být svědkem pouze relativně.¹⁶⁸ Všechny osoby¹⁶⁹, které jsou přítomné při pořízení závěti, mají povinnost zachovat mlčenlivost v souvislosti s obsahem závěti. Mohlo by tím totiž dojít k porušení zůstavitelova soukromí a svědek, popřípadě jiná osoba v případě porušení mlčenlivosti je povinna zůstaviteli odčinit újmu, kterou mu tím způsobila.

Za tzv. zvláštní allografní závěť pak lze považovat takovou, kterou pořídila osoba nevidomá či osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát. Nevidomému zůstaviteli¹⁷⁰ je umožněno, aby své pořízení pro případ smrti sepsal před třemi současně

---

¹⁶⁶ Ust. § 1540, odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁷ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1540, ods.1 ve spojení s § 22, ods.1 téhož.

¹⁶⁸ Chalupa, I., Reiterman, D., Muzikář, M. Dědické právo. Základy soukromého práva IX. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 79.

¹⁶⁹ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1550 např. pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba.

¹⁷⁰ Osobou nevidomou se rozumí osoba, jíž zrakové postižení (nekompenzovatelné technickým či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, popřípadě podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti

přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal a zůstavitel následně potvrdí, že listina skutečně pojednává o jeho poslední vůli. V případě zůstavitele se smyslovým postižením¹⁷¹ je pak nezbytné, aby mu byl obsah listiny přetlumočen svědkem, který závěť nepsal, a to způsobem, který si zůstavitel zvolí. Důležité je, aby způsob komunikace ovládal nejen zůstavitel, ale i všichni svědci závěti. Současná přítomnost tří svědků je opět nutností. Listinu, pokud je to jen trochu možné, by měl podepsat i sám zůstavitel. Pokud je jeho vlastnoruční podpis na listině vyloučen, bude dále postupováno dle § 563 zák. č. 89/2012 Sb., a zůstavitel místo podpisu před alespoň dvěma svědky, učiní na listině vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připiše jméno zůstavitele. Pokud by se zůstavitel nemohl nejen podepsat, ale ani učít rukou nebo jinak vlastní znamení, je nezbytné pořídit závěť ve formě veřejné listiny.

2.5.3 Závěť ve formě veřejné listiny

Občanský zákoník chápe veřejnou listinou notářský zápis (§ 3026, odst. 2). Závěť v této podobě může fakultativně pořídit plně svéprávný zůstavitel, v takovém případě bude notář postupovat dle § 63 odst. 2 notářského řádu. Naopak obligatorní formu notářského zápisu zákon vyžaduje v případě, kdy se jedná o zůstavitele, který dovršil patnácti let věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, o zůstavitele, který byl ve svéprávnosti soudem omezen, či o zůstavitele zakládajícího nadaci či ústav.¹⁷² O svém majetku je povinen formou notářského zápisu pořídit také ten, kdo není schopen učinit na listinu, obsahující jeho právní jednání, své vlastní znamení.¹⁷³ V neposlední řadě musí

---

pořízení závěti, o nichž má svědčit. – ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: Leges, 2019, str. 69.

¹⁷¹ Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, definuje neslyšící osoby, jako ty, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem. Za hluchoslepé pak zákon považuje ty osoby se souběžným postižením sluchu a zraku různého stupně, typu a doby vzniku, u nichž rozsah a charakter souběžného sluchové a zrakového postižení neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči nebo neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řečí.

¹⁷² Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 309, odst. 1 a 4 a § 418 ve spojení s § 309 odst. 1 a 4.

¹⁷³ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 563, odstavec 3, dle kterého „Nelze-li postupovat podle odstavce 1, vyžaduje se k jednání osoby, která nemůže číst a psát, forma veřejné listiny. Taková forma se vyžaduje i tehdy, stanoví-li zákon, že projev vůle jednajícího musí být na listině napsán vlastní rukou. Je-li toho jednající schopen, připojí na zápis o svém právním jednání vlastní znamení.“

o součinnost notáře při pořízení jednání pro případ smrti požádat i osoby, které nemohou číst a psát proto, že to neumí, tj. osoby negramotné.

Až do 27.2. 2017, tj. než došlo k přijetí zák. č. 460/2012 Sb., obsahovalo ustanovení § 1537 občanského zákoníku znění, že „*pořizuje-li závěť v této formě osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, použije se § 1535 obdobně*“. Současně došlo ke zrušení ust. § 65, odstavce třetího, notářského řádu, který pravil, že *pořizuje-li formou notářského zápisu závěť nebo dovětek osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, notář postupuje při sepsání notářského zápisu podle občanského zákoníku*“.

Tato novela značí, že při sepisování závětí těchto osob bude postupováno podle příslušných ustanovení notářského řádu. V praxi to znamená, že pokud je účastníkem notářského zápisu někdo, kdo neumí nebo nemůže číst nebo psát (ale nejedná se o osobou se smyslovým postižením, která nemůže číst či psát, nebo o osobu nevidomou), sepíše notář notářský zápis o závěti s náležitostmi uvedenými v § 63 notářského řádu. V takovém případě bude nezbytná účast dvou svědků.¹⁷⁴ V okamžiku, kdy bude závěť sepisovat osoba neslyšící či němá, rozlišujeme, zda je osoba schopna číst a psát. Pokud ano, musí si notářský zápis přečíst a v něm vlastní rukou připsat, že jej četla a že jej schvaluje. Pokud účastník číst nebo psát není schopen, musí vyjma dvou svědků, být k takovému jednání být přibrán ještě tzv. důvěrník, který je schopen se s takovou osobou dorozumět.¹⁷⁵

Není pochyb o to, že závěť ve formě veřejné listiny je formalizovaným jednáním. Jistou problematičnost ale můžeme spatřovat v přemrštěném formalismu, který posléze v praxi doprovází prohlašování závětí sepsaných formou notářského zápisu za neplatné, a to často jen z důvodu drobných, nepodstatných chyb, které jsou v takovém právním jednání obsaženy. Je snadné se v této oblasti ztotožnit s judikaturou, která jako příklad uvádí, že jsou-li splněny všechny náležitosti notářského zápisu vyjmenované

---

¹⁷⁴ Svědků by nebylo potřeba, jestliže tento účastník má schopnost seznámit se s obsahem právního jednání s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen se vlastnoručně podepsat. Viz zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ust. § 65, odst. 2.

¹⁷⁵ Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 67 odst. 4 uvádí, že o způsobilosti důvěrníka platí obdobně § 66 (tj. že svědci úkonu nemohou být osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby nevidomé, neslyšící nebo němé a osoby, které nemohou číst nebo psát.), může jím však být i osoba účastníku blízká.

v notářském řádu, nemůže být pouhá skutečnost, že se notář podepsal dříve než samotný účastník notářského zápisu, (který se podepsal bezprostředně po podpisu notáře), způsobovat neplatnost notářského zápisu.¹⁷⁶ Samotný účastník totiž nepotvrzuje notářský zápis jako takový, ale pouze potvrzuje svou, na listině uvedou, vůli. Lze tak souhlasit se závěrem, že absentuje-li v notářské listině náležitost, která je jen málo významná, může se, s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, přesto jednat o listinu veřejnou.¹⁷⁷

2.5.4 Závěť s úlevami

Poslední zmínku je jistě záhodno věnovat tzv. privilegované závěti. Tento institut je po delší časově odmlce novinkou v našem právním řádu, ale historicky se tato forma závěti objevila již v právu římském, a později také v Obecném zákoníku občanském z roku 1811.¹⁷⁸ Lze říci, že zde zákonodárce trefně reflektuje mimořádné životní situace a umožňuje tak osobám pořídit závěť i v případech, kdy není čas, prostor ani možnost zabývat se všemi formálnosti tohoto právního jednání pro případ smrti. Domnívám se, že přestože v praxi pravděpodobně nedojde k masovému využití tohoto právního prostředku, přeci jen bylo z praktického hlediska rozumným krokem jej do českého právního řádu zavést.

Všechny tyto typy závětí charakterizuje jejich časová omezenost a zvláštní pravidla, která jsou kladena na svědky takto pořízené poslední vůle, tj. jsou zde coby svědci připuštěny i osoby, které dosáhly patnáctého roku věku, jakož i ty, které byly ve svéprávnosti omezeny, pokud jsou způsobilé, věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti.¹⁷⁹

Závěť s úlevami je možné pořídit za situace, kdy ten, kdo závěť pořizuje, se pro *nenadálou událost* ocitl v *patrném a bezprostředním ohrožení života* a dále v případě, že se pořizovatel nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem

---

¹⁷⁶ Judikát Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2012 sp.zn. 21 Cdo 3159/2010.

¹⁷⁷ srov. právní názor vyjádřený v Bílek, P.; Fiala, R., Jindřich, M.; Wawerka, K. a kol.: Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, 4. vydání 2010, C.H. Beck, str. 50).

¹⁷⁸ Srov. například ustanovení § 597 císařského patentu č. 946/1811 Sb.zák. soud., Obecný zákoník občanský, dle kterého „při posledních pořízeních, která se učiní za plavby nebo v místech, kde řádí mor nebo podobné nakažlivé nemoci jsou také osoby, které dokonaly čtrnáctý rok, platnými svědky.“

¹⁷⁹ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § ust. 1548, odst. 1.

mimořádné události a po zůstaviteli nelze rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.¹⁸⁰ V obou případech je zůstaviteli umožněno, aby závěť pořídil ústně před třemi současně přítomnými svědky. Svědci mohou poříditi záznam o zůstavitelově poslední vůli, neučiní-li tak, bude důvodem dědické posloupnosti soudní protokol o výsledku svědků.¹⁸¹ Pokud však zůstavitel zůstane naživu, platí, že závěť takto pořízená pozbývá účinnosti uplynutím dvou týdnů ode dne pořízení. Tato doba nepočne běžet, dokud zůstavitel nemůže poříditi závěť ve formě veřejné listiny.

Dalším případem privilegované závěti je pořízení závěti v okamžiku, kdy existuje důvodná obava, že pořizovatel zemře dříve, než by mohl poříditi závěť ve formě notářského zápisu.¹⁸² V takovém případě je oprávněn zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli starosta, případně ten, kdo je podle jiného právního předpisu oprávněn vykonávat pravomoci starosty, za přítomnosti dvou svědků. Zákon pak v ustanovení § 1546 nařizuje obci, aby bez zbytečného odkladu uschovala záznam o poslední vůli zůstavitele u notáře.

Dle ust. § 1544 zákona č. 89/2012 Sb., je umožněno poříditi závěť s úlevou i v případě, kdy pořizovatel na palubě letadla¹⁸³ nebo na palubě námořního plavidla¹⁸⁴ má pro pořízení závěti vážný důvod. Obsah poslední vůle zaznamená velitel letadla nebo plavidla či jeho zástupce¹⁸⁵, přičemž opět je vyžadována přítomnost alespoň dvou svědků. Svědci i osoba, která závěť zaznamenala, musí závěť podepsat a byla-li závěť pořízena na palubě letadla, velitel letadla má povinnost zaznamenat pořízení závěti v palubním deníku a závěť bez zbytečného odkladu předat zastupitelskému úřadu ČR.

Konečně poslední situací, za které lze platně poříditi závěť je i v případě účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích, pokud je zůstavitel vojákem nebo jinou osobou náležející k ozbrojeným silám (ust. § 1545 OZ). Voják může svou poslední vůli projevit před velitelem vojenské jednotky ČR nebo jiným vojákem,¹⁸⁶ za přítomnosti

---

¹⁸⁰ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1542, odst. 1.

¹⁸¹ ŠEŠINA, M. MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo. Praktická příručka. Praha: leges, 2019, str.78.

¹⁸² Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1543, odst. 1.

¹⁸³ Letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice.

¹⁸⁴ Plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky.

¹⁸⁵ Pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu, viz zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1544, odst. 1.

¹⁸⁶ Voják musí mít hodnost důstojníka nebo vyšší.

dvou svědků. Závěť následně velitel odevzdá veliteli nadřízeného velitelství, odkud se bez zbytečného odkladu předá Ministerstvu obrany České republiky.

U posledních třech uvedených typů závěti s úlevami platí, že se považují (pokud splňují zákonem předpokládané náležitosti) za veřejnou listinu (ust. § 1547, odstavec první, OZ). Takto pořízené závěti pak není na újmu, že ji zůstavitel nebo svědek nemohl podepsat pro závažnou překážku, je-li to v listině explicitně uvedeno. Pokud by došlo k porušení formalit, zejména pak absenci podpisů svědků na listině, ale jinak je zřejmé že listina spolehlivě zaznamenává zůstavitelovu vůli, není stížena sankcí neplatnosti, ale nepovažuje se již za listinu veřejnou a důkazní břemeno se tak případně přenáší na toho, kdo se podle závěti měl stát zůstavitelovým dědicem.¹⁸⁷

2.6 Vedlejší doložky

Ve srovnání s předchozí právní úpravou, která stanovovala, že jakékoli podmínky v závěti nemají právní důsledky,¹⁸⁸ není v současné právní úpravě díky respektu k zásadě testovací svobody zůstavitele problémem uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz. Platí, že pokud se podmínka objeví v závěti, sepsané před 1. 1. 2014 v řízení o pozůstalosti po zůstaviteli zemřelém po 31. 12. 2014 a nebude svým obsahem odporovat zák. č. 89/2012 Sb., bude vzhledem k § 3070 tohoto zákona považována za platnou¹⁸⁹. V širším kontextu pak lze do vedlejších doložek zahrnout taktéž ustanovení o vykonavateli závěti či správci pozůstalosti, byť obsahově se poslední dva instituty přeci jen trochu liší. Problematickou je zejména otázka, zda je vykonavatele závěti možno povolát nejen závětí, ale také ostatními pořízenými pro případ smrti, tj. dědickou smlouvou a dovětkem, jako je tomu o ostatních vedlejších doložek. Domnívám se, že s ohledem na ustanovení § 1, odst. 2 občanského zákoníku je potřeba spíše se přiklonit k názoru, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si strany ujednat práva a povinnosti odchylně, a proto je možné, aby se případně na vykonavateli závěti strany uzavírající dědickou smlouvu dohodly.

---

¹⁸⁷ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1547, odst. 1 a 2.

¹⁸⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 478.

¹⁸⁹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha : Wolters Kluwer ČR, 186 str. ISBN 978-80-7598-412-8.

Přestože na jedné straně dochází ze strany moci zákonodárné k značné ochraně pořizovací svobody zůstavitele, na druhé straně zde můžeme spatřit i značnou ochranu dědice, případně odkazovníka, v situacích, kdy zákon některé druhy vedlejších ustanovení v závěti sankcionuje zdánlivostí, což znamená, že se k nim nebude přihlížet.¹⁹⁰ Dle mého názoru by z hlediska systematiky pak mohlo být ustanovení § 1551, odstavce druhého, občanského zákoníku spíše upraveno v ustanovení § 1552 téhož zákona, neboť obě ustanovení upravují případy, ve kterých se k vedlejší doložce nepřihlíží¹⁹¹. V praxi se tak jedná jednak o doložky, které ustanovil zůstavitel jen ze své svévole a mají sloužit k zřejmému obtěžování dědice (či odkazovníka) a také ty, které zjevně odporují veřejnému pořádku¹⁹² či jsou nesrozumitelné. Dále pak doložky, které dědici stanovují, aby uzavřel či neuzavřel manželství, nebo naopak své manželství zrušil.¹⁹³

2.6.1 Vykonavatel závěti

Jak již bylo výše zmíněno, vykonavatel může být povolán zůstavitelem v závěti, ve které může případně určit, jaké má vykonavatel povinnosti a jakým způsobem bude odměňován.¹⁹⁴ Má za úkol především dbát o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře¹⁹⁵. Pojem s péčí řádného hospodáře se pak nejeví jako zcela přílehlavý vzhledem k tomu, že vykonavatel nebude vždy zároveň vykonávat i správu pozůstalosti. Mezi nejdůležitější úkoly vykonavatele závěti tak bude patřit především snaha dbát o řádné splnění poslední vůle zůstavitele, tj. dohlédnout, aby byly splněny odkazy, pododkazy, podmínky, doložení času, příkazy a další podmínky, které zůstavitel stanovil a za další hájit před soudem platnost závěti. Zejména důvodová zpráva k občanskému zákoníku předpokládá, že vykonavatelem bude osoba, ve kterou má zůstavitel důvěru a očekává, že bude usilovat o co nejlepší naplnění jeho poslední vůle.

---

¹⁹⁰ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1551, odst. 2.

¹⁹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha : Wolters Kluwer ČR, 187 str., ISBN 978-80-7598-412-8.

¹⁹² Lze si představit především návod ke spáchání přestupku či trestného činu, nucený vstup do politické strany či hnutí a obdobně.

¹⁹³ Argumentem a simili pak lze obdobně jako na manžela či manželku pohlížet i na osobu, se kterou dědic žije nesezdaný, a dle přání zůstavitele projeveného v poslední vůli by měl dědic tento svazek ukončit.

¹⁹⁴ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1553, odst. 1.

¹⁹⁵ JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdíl mezi povinností loajality a povinností postupovat s péčí řádného hospodáře? Obchodněprávní revue. 2019, č. 11-12, s. 281-286.

Hovoří tedy o členu rodiny, jiné osobě zůstavitelově blízké či notáři nebo advokátovi, případně právnické osobě zaměřené na služby toho druhu.

Vykonavatel pochopitelně není povinen funkci přijmout a může z ní kdykoliv odstoupit.¹⁹⁶ Jinými způsoby ukončení funkce vykonavatele závěti je pak hned několik, zejména odvolání¹⁹⁷ usnesením soudu či úmrtím.¹⁹⁸ Zásadně se předpokládá, že vykonavatel bude svou funkci vykonávat bezúplatně, není tomu tak ovšem vždy, a zůstavitel může stanovit výši odměny, či vymezit, jakým způsobem bude jeho odměna vypočtena. Zákon nestanoví, že se v případě odměny či účelně vynaložených nákladů ze strany vykonavatele bude jednat o pasiva pozůstalosti, tudíž pokud zůstavitel povinnost zaplatit tyto výdaje svým dědicům neuloží, nebo pokud je dědicové nezaplatí dobrovolně, nezbyvá vykonavateli nic jiného než se s případným sporem obrátit na obecný soud.

Závěť obsahující povolání vykonavatele závěti, která je psaná ve formě notářského zápisu, či evidovaná v notářské úschově pak bude evidována ve dvou oddělených evidencích.¹⁹⁹ K ustanovení § 1555 občanského zákoníku, který upravuje námitku neplatnosti povolání vykonavatele závěti, je nutné poznamenat, že napadnout samotnou skutečnost povolání vykonavatele není možné, a dědici mají právo pouze namítnout neplatnost právního jednání zůstavitele jako celku.

2.6.2 Správce pozůstalosti

Na rozdíl od vykonavatele závěti, jehož povinností je především dbát o řádné splnění poslední zůstavitelovy vůle, je hlavní povinností správce pozůstalosti spravovat zůstavitelův majetek coby osoba způsobilá k takovému jednání. V praxi se tak bude jednat zejména o situace, kdy zůstavitel zanechá velký majetek, kde není možno výrobu

---

¹⁹⁶ Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1553, odst. 2, který říká, že „*Odstoupení je účinné v okamžiku, kdy projev vůle o odstoupení dojde pozůstalostnímu soudu, stane-li se tak během řízení o pozůstalosti.*“

¹⁹⁷ Vykonavatel může být ze správy pozůstalosti odvolán usnesením pozůstalostního soudu, bude-li k tomu dán některý z důvodů, uvedených v § 1560 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

¹⁹⁸ Dále například prohlášením za mrtvého či nezvěstného, omezením jeho svéprávnosti, dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti atd....

¹⁹⁹ KOŽIAK, J. a kol. Notářský řád. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, str.111, ISBN 978-80-7598-283-4.

a podnikání přerušit po dobu řízení o pozůstalosti a kdy má zůstavitel za to, že dědici nemají dostatek znalostí a zkušeností pro to, aby vykonávali správu sami.²⁰⁰ Dalším zásadním rozdílem je forma právního jednání, pomocí níž zůstavitel tyto dva subjekty povolává. Zatímco v případě správce pozůstalosti zákon k jeho platnému povolání vyžaduje formu veřejné listiny, u vykonavatele jí není zapotřebí.

Jako zajímavým se proto jeví ustanovení § 1558 OZ, které říká, že byl-li povolán vykonavatel závěti, řídí se správce pozůstalosti jeho pokyny, z čehož vyplývá, že ačkoliv vykonavatel závěti nemusí být povolán formou veřejné listiny, jeho postavení je přesto silnější a vůči správci pozůstalosti vystupuje coby příkazce. Správce se řídí pokyny vykonavatele závěti a tyto pokyny vykonává osobně. Platí, že obdržel-li správce od vykonavatele pozůstalosti zřejmě nesprávný pokyn, upozorní ho na to a splní takový pokyn jen tehdy, když na něm vykonavatel trvá²⁰¹. Jelikož správce však nepovolal vykonavatel ale zůstavitel, lze mít za to, že správce pozůstalosti může být odvolán pouze soudem, případně může odstoupit z funkce sám.

2.6.3 Podmínka

Podstatou podmínky je, že zůstavitel v závěti podmiňuje nabytí dědictví splněním podmínky, kterou je právní nebo faktická událost nebo právní či faktické jednání,²⁰² z čehož je zřejmé, že podmínka v sobě obsahuje vždy prvek nejistoty.²⁰³ Jak již bylo výše zmíněno, k podmínce, která má sloužit jen k zřejmému obtěžování dědice ze zůstavitelovy svévole, se nepřihlíží.²⁰⁴

Obecnou úpravu podmínek právního jednání upravuje občanský zákoník ve svých ustanoveních § 548 a § 549 a na rozdíl od dědické smlouvy, u které se použije úprava

---

²⁰⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha : Wolters Kluwer ČR, 197 str., ISBN 978-80-7598-412-8.

²⁰¹ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 2433.

²⁰² DVOŘÁK, J. ŠVETKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 88.

²⁰³ Dle komentáře k ust. § 1561 občanského zákoníku se tak bude jednat např. o narození člověka, dosažení zletilosti, absolvování a řádné ukončení studia apod...

²⁰⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1551, odstavec 2.

obecná²⁰⁵, je tato u závěti upravena o úpravu speciální, obsaženou v ust. § 1561 až 1563 zák. č. 89/2012 Sb.

Zákon zná dva typy podmínek. Tou první je podmínka odkládací, kterou se povolaný dědic stává dědicem až po splnění této podmínky, tj. vznik dědictvého práva se tedy odkládá do doby, než bude podmínka splněna. V případě, že ke splnění odkládací podmínky vůbec nedojde, pak osoba jinak povolaná za dědice dědictví nenabude. Za situace, že dědic sice podmínku splnil již za života zůstavitele, ale jedná se toliko o podmínku, kterou lze opakovat, musí být opětovně vykonána i po smrti zůstavitele. Povolá-li tedy zůstavitel dědice s podmínkou nebo na určitou dobu, vzniká dle ust. § 1513 OZ mlčky zřízené svěřenské nástupnictví a právo předního dědice je omezeno coby na pouhého poživitele.²⁰⁶ Naopak dědic zadní nabude to, co mu bylo zůstavěno, ale je vázán povinností přednímu dědici přispět na to, co plnil na zůstavitelovy dluhy. Při rozvazovací podmínce naopak v okamžiku jejího uskutečnění, pomíjí již nastolené právní účinky. Rozvazovací podmínka tak případnému dědici umožní dědictví nabýt ihned smrtí zůstavitele, po jejím naplnění však dědictvé právo dotyčného dědice rozvázáním zaniká.

Důležitým rozdílem mezi těmito dvěma instituty mimo jiné pak spočívá i v tom, že zatímco nemožná rozvazovací podmínka je stižena zdánlivostí, tj. tím, že se k ní nebude přihlížet, nezakládá to ani povinnost dědice takovou podmínku splnit a dědicem proto zůstane, v případě nemožné odkládací podmínky je takové ustanovení relativně neplatné a dědic dědictví nenabude, leda by se případné neplatnosti dovolal. Lze mít za to, že pokud byla podmínka nejprve splnitelná a k její nemožnosti došlo až následně, tedy původně splnitelná podmínka se následně stala nemožnou, dědic opět nebude moci dědictví nabýt.

Rozlišit, zda se jedná o odkládací či rozvazovací podmínku, je potřeba i v případě svěřenského nástupnictví. Zůstavitel povolá dědice s odkládací podmínkou, bude tento dědic svěřenským nástupcem a předním dědicem bude zákonný dědic zůstavitele (v případě, že zůstavitel neurčí jinak), a to až do okamžiku splnění podmínky. Pokud ovšem zůstavitel povolá dědice s podmínkou rozvazovací, bude tento dědic předním dědicem, dokud se daná podmínka nesplní a jakmile se splní, přejde dědictví na svěřenského

---

²⁰⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. §1587.

²⁰⁶ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1567.

nástupce, kterým bude dědic zůstavitele ze zákonné posloupnosti (opět pokud zůstavitel nestanoví jinak). Je proto potřeba si uvědomit, že každá podmínka je pro dědice předního rozvazovací a pro dědice následného odkládací.

V právní teorii nepadá jednoznačná shoda, jak postupovat v případě, že zůstavitel nezanechá přesnou identifikaci ať již předního nebo zadního dědice. Osobně zastávám názor většiny teoretiků, tj. že za situace, kdy zůstavitel povolá dědice s podmínkou, ale neurčí výslovně, kdo má být přední i následný dědic, nastupují na místo předních (u odkládacích doložek) či následných (u rozvazovacích doložek) dědiců, dědici ze zákona. Menšinový názor pak řešení vidí v tom, že až do naplnění podmínky nebude dědické řízení skončeno, pozůstalost bude spravována správcem pozůstalosti a v důsledku toho pak svěřenské nástupnictví vůbec nevznikne.²⁰⁷

2.6.4 Doložení času

Obdobným se na první pohled může jevit vedlejší doložka ve formě doložení času, u které zůstavitel určí, že dědic či odkazovník právo dědické nabyde jen na předem omezený čas, popř. později než dnem zůstavitelovy smrti. Základním rozdílem mezi doložením času a podmínkou však spočívá v tom, že doložení času je vždy spojeno se situací, o které víme, že musí bezpečně nastat. Při nejistotě, nastane-li okamžik, k němuž má být dědic nebo odkazovník povolán, nehledí se na takové klauzule jako na doložení času, nýbrž na určení podmínky.²⁰⁸ Význam, proč rozlišovat, zda se bude jednat o doložení času či podmínku pak lze spatřit také v tom, že u tzv. nutné podmínky (doložení času) přechází při jejím splnění zůstavěné právo i na dědice osoby, jíž bylo dědické právo zůstavěno, což pro podmínku, která nebyla dědicem splněna ve stanovené lhůtě z důvodu jeho úmrtí, neplatí.²⁰⁹

V případě *dies ad quem* zůstavitel určuje, že jeho dědic nabude dědické právo pouze do určitého dne, který v závěti přesně vymezí, poté dědické právo zaniká a

---

²⁰⁷ Srov. KLEIN, Šimon. Konstruktivní svěřenské nástupnictví, aneb co dělat, když zůstavitel neurčil předního nebo následného dědice. *Ad Notam*. 2017, č. 1, s. 3-6

²⁰⁸ Důvodová zpráva k § 1564 až 1566 občanského zákoníku.

²⁰⁹ ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 210.

přechází na dalšího dědice.²¹⁰ Naopak za situace *diei et quo* zůstavitel určuje, že dědické právo dědic nabude až od určitého okamžiku, například že dědic nabude dědické právo až čtyři roky po smrti zůstavitele. Zůstavitel může v závěti určit, komu připadne dědictví do dne, kdy nastane doba určená pro nabytí dědictví, pokud neurčí nikoho, dědictví dočasně připadá zákonným dědicům a *ex lege* se zřizuje svěřenské nástupnictví.²¹¹

Je-li bez pochybností, že doba, kterou zůstavitel v závěti označil, v praxi nikdy nenastane, posoudí se doložení času jako podmínka nemožná. Pokud je podmínka sice nemožná, ale je nepochybné, že se zůstavitel při určení času jen zmýlil, určí se rozhodná chvíle podle jeho pravděpodobné vůle.²¹²

2.6.5 Příkaz

Pomocí příkazu je zůstaviteli umožněno, aby dědici přikázal něco vykonat, opomenout, či strpět. Jedná se zejména o nařízení zůstavitele dědici, aby se zůstaveným majetkem nakládal určitým způsobem. Příkaz, tzv. *modus*, se v praxi posuzuje jako rozvazovací podmínka, a v případě, že dědic či odkazovník příkaz nesplní, ztrácí právo na dědictví. Na rozdíl od rozvazovací podmínky má však příkaz okamžitý právní účinek, a pokud osoba příkaz přijme, je povinna jej splnit.²¹³

Další podobnost je možné také vidět mezi příkazem a odkazem. Rozdíl je trefně vyjádřen v judikatuře, dle které u odkazu jest primárním zůstavitelův úmysl poskytnout obmyšlené osobě majetkový prospěch, kdežto u příkazu jest primárním zatížení toho, komu příkaz byl uložen.²¹⁴ Je možné, aby soud na návrh dědice rozhodl, že se k příkazu přihlížet nebude, zejména proto, že je stanoven na nepřiměřeně dlouhou dobu či zde není vážný zájem hodný právní ochrany. Jako problematickou se může jevit doba, ve které má dojít ke splnění příkazu, pokud v závěti není stanovena, je patrně nutné, aby

---

²¹⁰ V případě, že zůstavitel nikoho neurčí na „další časové období“, připadne dědictví dědicům dle intestátní posloupnosti.

²¹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 90.

²¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1566, kdy „*Je-li jisté, že doba vyměřená v závěti nastat nikdy nemůže, posoudí se toto doložení času jako nemožná podmínka. Bude-li však nepochybné, že se zůstavitel při určení času jenom zmýlil, určí se rozhodná chvíle podle jeho pravděpodobné vůle.*“

²¹³ Příkaz pak může vymáhat osoba, které je příkaz ku prospěchu, vykonavatel závěti či jiná osoba k tomu v závěti povolána, a v případě, že příkaz směřuje k veřejnému prospěchu, může jeho splnění vymáhat i příslušný orgán veřejné moci, viz zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1571.

²¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 5. 1925, Rv I.581/25 (Vážný 5029/25).

jej případný dědic vykonal v době přiměřené. Příkaz v závěti by měl být stanoven tak, aby mu bylo možno vyhovět alespoň do té míry, která bude co nejvíce odpovídat zůstavitelově vůli. Pokud není možné vyhovět vůli zůstavitele ani přibližně, aniž by se přitom jednalo o neschopnost dědice, kterou si sám způsobil, není následkem ztráta dědického práva.

Ten, kdo závěť pořizuje, v ní může také nakázat dědici, aby závěti neodporoval pod sankcí toho, že ztratí např. určité výhody, které mu zůstavitel poskytnul.²¹⁵ Tím však není dědici znemožněno, aby se bránil proti pravosti závěti či proti výkladu jejího smyslu.

Důležité je vždy posoudit, zda se bude jednat skutečně o příkaz, či pouhou prosbu zůstavitele, k tomu je potřeba mít na paměti jednu z hlavních zásad dědického práva, tj. co nejvíce reflektovat a naplnit vůli zůstavitele.

2.6.6 Fakultativní náležitosti závěti

Krom obligatorních obsahových náležitostí, může závěť vedle vedlejších doložek, obsahovat i další fakultativní obsahové náležitosti, která využívají závěť jako jednání mortis causa a plně rozvíjejí autonomii vůle zůstavitele. Jedná se například o určení osoby, která bude mít po smrti právo na vydání ostatků²¹⁶, o určení, jaký má být pohřeb²¹⁷, o zřízení služebnosti či reálného břemene, o zákazu zcizení či odkladu zrušení a vypořádání spoluvlastnictví²¹⁸, udělení pokynů pro vypořádání společného jmění manželů²¹⁹ a další. Pro obsáhlost není možné pojednat o všech, proto tato práce zmiňuje pouze některé z nich.

2.6.6.1 Zřízení služebnosti

Zákon stanoví, že mimo smlouvu, vydržení po potřebnou dobu, zákonem či rozhodnutí orgánem veřejné moci lze služebnost zřídit též porízením pro případ smrti.

---

²¹⁵ Srov. např. přednostní odkaz či osvobození od povinnosti vydat odkaz odkazovníku.

²¹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 92, odstavec 2, který stanoví že „*Nejsou-li lidské ostatky uloženy na veřejném pohřebišti, má na jejich vydání právo osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil; jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.*“

²¹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 114.

²¹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1154 a násl.

²¹⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 764.

Ve světle ustanovení § 1491 občanského zákoníku je tudíž možné zřídit služebnost nejen závětí, ale také dědickou smlouvou či dovětkem.²²⁰ Podstata služebnosti spočívá v tom, že vlastník je povinen něco strpět nebo něčeho se zdržet ve prospěch oprávněné osoby. Předmětná služebnost vzniká oprávněnému již okamžikem smrti testátora.²²¹ V dědickém řízení pak notář potvrdí, kdo je dědicem a kdo oprávněným a povinným. Přitom je neustále mít na paměti ochranu nepominutelných dědiců a případně i obsah služebnosti bude třeba upravit tak, aby nedošlo ke zkrácení jeho povinného dílu, případně tento rozdíl nahradit. Při sepisu závěti je pak zůstavitel rovněž v rámci své autonomie vůle omezen i skutečností, že pokud se k věci zřizuje více služebností, novější právo nesmí být na újmu právům starším.²²²

2.6.6.2 Zřízení svěřenského fondu

Svěřenský fond lze založit buď za života smlouvou uzavřenou mezi zakladatelem a správcem, nebo pořízením pro případ smrti.²²³ Zřizuje-li svěřenský fond zakladatel za svého života, vydává statut, který vyžaduje formu notářského zápisu a jehož náležitosti stanoví zákon. Zřizuje-li se svěřenský fond pořízením pro případ smrti, musí pořízení pro případ smrti splňovat náležitosti požadované zákonem.

Jako zajímavou se jeví zejména otázka, zda mohou být nepominutelní dědici svěřenským fondem, zejména fondem testamentárním ohroženi? V případě svěřenského fondu *inter vivos* není tato otázka natolik palčivá, neboť vznikem svěřenského fondu vlastnické právo k majetku do fondu včleněnému zakladateli zaniká již za života a nemůže tak býti předmětem dědického řízení. Pokud bychom na majetek v testamentárním svěřenském fondu pohlíželi jako na součást pozůstalosti, potvrzoval by nabytí takového majetku až soud v rámci pozůstalostního řízení. Na druhou stranu je naopak na majetek v rámci testamentárního svěřenského fondu možné pohlížet i jako

---

²²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1260.

²²¹ Uvedené platí pouze pro zřízení služebnosti závětí a dědickou smlouvou – má-li totiž dojít k jejímu zřízení na základě dovětku, resp. příkazu je nutné, aby k této skutečnosti přibyla ještě další skutečnost, a to např. dohoda mezi zatíženým a osobou, v jejíž prospěch má být služebnost zřízena. Dovětkem, resp. příkazem totiž služebnost nevzniká přímo, ale oprávněnému vzniká pouze obligace, resp. právo na její zřízení vůči zatíženému.

²²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1266.

²²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1448 a násl.

na nezávislé a oddělené vlastnictví vznikající ke dni smrti zůstavitele a není tak možné, aby bylo předmětem dědického práva bez dalšího.

Zákonná právní úprava vychází z toho, že obecně (až na výše uvedený výjimky) nelze pořízením pro případ smrti zkrátit právo na povinný díl, a pokud tomu závěť odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl.²²⁴ Otázka zní, zda je nutné respektovat veškeré obsahové náležitosti a pravidla týkající se ochrany nepominutelných dědiců, či zda je možné tyto pravidla obejít, přičemž hlavními argumenty i nadále zůstávají respekt kvůli zůstavitele, vznik testamentárního svěřenského fondu ke dni smrti zůstavitele a v neposlední řadě i skutečnost, že zákon rozsah vyčleněného majetku ve fondu neomezuje.

Pravděpodobně je spíše nutné připojit se k názoru, že testamentární fond nemůže bez dalšího vyloučit právní úpravu o ochraně nepominutelných dědiců. Testamentární svěřenský fond může být založen pořízením pro případ smrti a na toto samotné právní jednání už zákon stanoví určité požadavky včetně zákazu omezovat práva nepominutelného dědice.²²⁵ Zakladatel tak nebude moci do testamentárního svěřenského fondu vyčlenit všechny majetek, pokud by tímto úkonem mělo dojít ke krácení práv nepominutelných dědiců a jejich ochrana je tak i nadále zachována.

2.6.6.3 Založení nadace

Dle ustanovení § 306 občanského zákoníku zakládá zakladatel nadaci k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu, přičemž její účel může být jednak veřejně prospěšný, jednak dobročinný. Je založena nadační listinou²²⁶, která může mít podobu zakládací listiny nebo je pořízením pro případ smrti.²²⁷ Pokud se jedná o druhý způsob, do nadace se vnáší vklad povoláním nadace za dědice či odkazem, založení nadace nabývá účinnosti již smrtí zůstavitele a zákon stanoví alespoň minimální

---

²²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb, občanský zákoník, ustanovení §1492.

²²⁵ Tereza Mimrová, Svěřenský fond v kontextu dědického práva, Právní rozhledy 23-24/2019, str. 840, dostupné na <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhfpxa4s7gizv6mrul5zv6obuga&groupIndex=0&rowIndex=0>

²²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb, občanský zákoník, ust. 309, ods. 4 „Nadační listina vyžaduje formu veřejné listiny“.

²²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákon, ust. § 309, ods. 1.

požadavky na nadační listinu.²²⁸ Je zjevné, že jsou zde menší minimální obsahové požadavky, než je tomu u zakládací listiny. Dle komentáře k tomuto ustanovení, se kterým lze souhlasit, je tomu tak zejména proto, že mezi projevem vůle zakladatele k založení nadace a naplněním jeho vůle při projednávání dědictví, může uplynout podstatná doba. Z tohoto důvodu není účelné, aby pořízení pro případ smrti obsahovalo údaje, které se mohou za tuto dobu výrazně změnit. Jedná se však o takové skutečnosti, u kterých se ze samé jejich podstaty předpokládají změny v čase.²²⁹

Pokud je nadace zřízena odkazem, nestává se dědicem, ale dědici vůči ní vzniká závazek a recipročně nadaci pohledávka vůči dědici, přičemž vklad bude do nadace vnesen zřízením odkazu. Zápis nadace do veřejného rejstříku má nadále konstitutivní účinky. V souladu s ustanovením § 315 OZ návrh na zápis namísto zakladatele v tomto případě podává správní rada či osoba určena zakladatelem.

Zůstavitel může zůstatit svůj majetek i nadaci, která má být teprve zřízena.²³⁰

I v takovém případě má postavení jako každý jiný dědic, nemůže však dědictví odmítnout. Zřízením nadace nemohou být ani zkrácena práva nepominutelných dědiců, je však na nich, aby se dovolali relativní neúčinnosti závěti. Stejně jako ostatní dědici pak nadace odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za zůstavitelovy dluhy.²³¹

2.6.6.4 Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

Současný občanský zákoník ve svých ustanoveních § 1140 a následujících uvádí, že nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat a že každý ze spoluvlastníků může kdykoliv žádat o zrušení spoluvlastnictví, pokud se tak neděje v nevhodnou dobu či tím nezpůsobuje újmu jinému spoluvlastníku. Zákon nicméně spoluvlastníkům umožňuje, aby si v rámci své smluvní volnosti ujednali, že nebudou žádat zrušení spoluvlastnictví

---

²²⁸ Dle ust. § 311 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákona se jedná alespoň o název nadace, vymezení účelu, pro který se zakládá, údaje o výši vkladu, údaj o výši nadačního kapitálu a podmínky pro poskytování nadačních příspěvků.

²²⁹ BALÝOVÁ, Lucie. § 311 [Založení pořízením pro případ smrti]. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka. Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 322.

²³⁰ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1478, „za dědice nebo odkazovníka lze povolat i právníckou osobu, která má teprve vzniknout. Tato právnícká osoba je způsobilým dědicem nebo odkazovníkem, pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.“

²³¹ MIKEŠ, J – MUZIKÁŘ, L.: Dědické právo, Praha: Linde, 2003, str. 70

po určitou dobu (ne více než deset let) a to i opakovaně.²³² Krom ujednání spoluvlastníků pak zákon umožňuje, aby o odkladu zrušení spoluvlastnictví rozhodl také soud²³³ V neposlední řadě pak ustanovení § 1155, odstavec druhý stanoví, že zrušení spoluvlastnictví může být odloženo také pořízením pro případ smrti. Toto ustanovení míří na případy, kdy zůstavitel je vlastníkem celé věci, ohledně které pořizuje závěť a na jejímž základě se věc stává spoluvlastnictvím závětních dědiců. Odklad zrušení spoluvlastnictví pořízením pro případ smrti je tak vedle dohody spoluvlastníků a rozhodnutí soudu třetím způsobem, kterým může dojít k prodloužení existence spoluvlastnictví. Dopadá proto i na něj možnost změny odkladu zrušení spoluvlastnictví za podmínek uvedených v § 1156 OZ, tj. dohodou všech spoluvlastníků (v daném případě dohodou všech dědiců, kteří se stali spoluvlastníky věci, nikoli i dohodou těch dědiců, kteří se spoluvlastníky nestali), a pokud k této dohodě nedojde, rozhodnutím soudu při splnění zákonných podmínek.²³⁴

2.6.6.5 Udělení pokynů pro vypořádání společného jmění manželů

Zaniklo-li manželství zůstavitelovou smrtí, notář v roli soudního komisaře usnesením stanoví obvyklou cenu majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela ke dni smrti zůstavitele. Současně také schválí dohodu pozůstalého manžela s dědci o vypořádání majetku patřícího do SJM, není-li v rozporu s pokyny, které zůstavitel ještě za svého života udělil ohledně svého majetku pro případ smrti, popřípadě se zákonem.²³⁵ Úprava v tomto ustanovení je pak úpravou speciální k občanskému zákoníku.

Předně je možné sjednat dohodu. V praxi je právě dohoda mezi pozůstalým manželem a dědicem žádoucím a velice častým způsobem vypořádání dle ustanovení §

---

²³² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákon, ust. § 1154, odst. 1.

²³³ Tamtéž, ust. § 1155, odst. 2, dle kterého „na návrh spoluvlastníka může soud zrušení spoluvlastnictví odložit, má-li tím být zabráněno majetkové ztrátě nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka, a prodloužit tak trvání spoluvlastnictví, nejdéle však o dva roky“.

²³⁴ KRÁLÍK, Michal. § 1155 [Odklad zrušení spoluvlastnictví rozhodnutím soudu nebo pořízením pro případ smrti]. In: SPÁČIL, Jiří, DOBROVOLNÁ, Eva, HANDRLICA, Jakub, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORÁK, Tomáš, HRABÁNEK, Dušan, KRÁLÍK, Michal, LASÁK, Jan, NOVOTNÝ, Marek, PETR, Bohuslav, PIHERA, Vlastimil, RICHTER, Tomáš, VRZALOVÁ, Lenka. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 658.

²³⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ust. § 162.

764 OZ²³⁶. Soudní komisař zde stojí v pozici „schvalovatele“. Samozřejmě i tato dohoda mezi dědici a pozůstalým manželem není neomezená, ale musí respektovat určité mantinely. Jednak musí být v souladu s ještě za života projevenou vůlí zůstavitele, nesmí být v rozporu s pokyny, které zůstavitel za života udělil ohledně svého majetku pro případ smrti a konečně nesmí odporovat zákonu.²³⁷

Pokud se dohodu sjednat nezdaří, soud rozhodnutím autoritativně určí, jaký majetek ze SJM patří do pozůstalostního jmění a jaký majetek patří výlučně pozůstalému manželovi. V rámci pozůstalostního řízení se pak vypořádávání majetkových práv a povinností bude posuzovat zejména podle majetkového režimu, který existoval mezi manžely, a taktéž podle pokynů zůstavitele učiněných za jeho života. Pokud oboje absentuje, notář bude postupovat podle ust. § 764, odst. prvního občanského zákoníku vypořádáním SJM soudním rozhodnutím dle pravidel obsažených v ust. § 742, s výjimkou ust. § 742, odst.1, písmena c.²³⁸

2.6.6.6 Odkaz

Odkaz neboli legatum je staronový institut dědického práva, který na našem území platil až do konce roku 1950. Občanský zákoník nabývající účinnosti 1. 1. 1950 nejprve stírá rozdíl mezi odkazovníkem a dědicem,²³⁹ občanský zákon z roku 1964 pak vypouští tento institut zcela.

---

²³⁶ Srov. ust. § 764, odst. 1 OZ, ve znění „Zanikne-li manželství smrtí manžela, posoudí se majetkové povinnosti a práva bývalých manželů v rámci řízení o dědictví podle toho majetkového režimu, který existoval mezi manžely, popřípadě i podle pokynů, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil; jinak se použijí pravidla uvedená v § 742, s výjimkou § 742 odst. 1 písm. c), ledaže se pozůstalý manžel dohodne s dědici o vypořádání jinak.“

²³⁷ PSUTKA, Jindřich. § 764 [Řízení o dědictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 473.

²³⁸ Dle zákona č. 89/2012, Sb., občanský zákoník, ust. § 742, ve znění „(1) Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

- a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,
- b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,
- c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění“.

²³⁹ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ust. § 537 Byla-li někomu zůstavena peněžitá částka nebo jiná movitá věc jako odkaz, platí o odkazu a o odkazovníkovi přiměřeně ustanovení o dědictví a o dědici.

Platný občanský zákoník definuje odkaz jako pohledávku odkazovníka na vydání určité věci, věci určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.²⁴⁰ Subjekty tohoto právního vztahu jsou tudíž odkazovník a dědic, případně dědici, kterým zůstavitel přikazuje, aby vydali určitou věc odkazovníkovi nebo aby v jeho prospěch zřídili určité právo. Dle mého názoru je pádným důvodem pro zakotvení tohoto institutu do současného právního řádu i argument, že odkaz jako singulární sukcese doplňuje a současně posiluje dědění jako generální sukcesí.

Je nejspíše potřeba si také uvědomit, že vzhledem k majetkové funkci dědického práva a sblížení dědictví a odkazu, mělo by při výkladu závěti zůstavitele (pokud není jeho vůle zřejmá) dojít k upřednostnění dědění před odkazem. Vzhledem k tomu, že občanský zákoník chápe rozdíl mezi dědictvím a odkazem spíše obsahově²⁴¹, nebude proto nejdůležitější, zda zůstavitel zvolí formulaci „odkazuji chatu“ či „chatu ať zdědí“, ale bude potřeba také přihlédnout, jakou má ona předmětná věc hodnotu vůči celé pozůstalosti.²⁴²

Odkazovník tedy není v postavení dědice, ale v postavení věřitele. Zatímco dědicem chápeme univerzálního právního nástupce zůstavitele, na kterého jedním aktem přechází všechna práva a povinnosti zůstavitele, odkazovník nabývá od dědice pouze určitou věc, bez ohledu na to, zda patřila zůstaviteli. Odkazovník tak mimo jiné nenese ani odpovědnost za dluhy zůstavitele. Stejně jako dědic se ovšem může odkazovníkem stát pouze osoba způsobilá dědit, tj. kdo je z dědického práva vyloučen pro dědickou nezpůsobilost, nestane se ani odkazovníkem.²⁴³

Nic nebrání tomu, aby se odkazovníkem stala i právnická osoba, ať už existující, či taková, která má teprve vzniknout.²⁴⁴ Jistým specifikem je pak postavení státu coby odkazovníka. Ustanovení § 1634 občanského zákoníku hovoří o tom, že stát má stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu. Stát však nemá právo na odkaz

---

²⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1477, odstavec 1.

²⁴¹ Naopak římsko-rakouská tradice chápe tento rozdíl spíše v pojetí formálním, srov. ust. § 535 ABGB

²⁴² HORÁK, Ondřej. Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). Právní rozhledy. 2015, č. 9, s. 305-310.

²⁴³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 103.

²⁴⁴ Podmínkou je, aby vznikla do jednoho roku od smrti zůstavitel, srov. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1478.

podle § 1594 odst. 1 věty třetí občanského zákoníku, což značí, že povolá-li zůstavitel dědice s určením, že ten určitou věc dědit nemá, považuje se to za zřízení odkazu zákonným dědicům. Taková věc případně také dědici ze závěti, nejsou-li žádní dědici ze zákonné dědické posloupnosti, kteří by ji mohli zdědit, a proto by měl odkaz v důsledku toho připadnout státu. V ostatních případech již stát odkaz nabýt může.²⁴⁵

S ohledem na ustanovení § 1633, odstavce jedna občanského zákoníku je však potřeba přihlídnout k situaci, kdy není-li dědic z dědické smlouvy ani ze závěti, není-li ani zákonný dědic nebo nenabude-li dědictví, stávají se odkazovníci dědici podle poměru hodnoty svých odkazů. Odkazovník tak nabude svůj odkaz a ostatní majetek zůstavitele zdědí, přičemž dědické podíly se budou odvíjet od poměru obvyklé hodnoty odkazů, které jim zůstavitel zanechal.²⁴⁶ Za této situace pak přechází na toho, komu dědický podíl přiroste, omezení s ním spojené, pokud zůstavitel neprojeví jinou vůli.²⁴⁷ Obdobně pak je potřeba přistupovat i k ustanovení § 1509 OZ, dle kterého omezení uložená dědici postihují také náhradníka, ledaže zůstavitel projeví vůli, že se tato omezení vztahují výlučně k osobě dědice. Zůstavitel může také dědici či spoludědicům zanechat přednostní odkaz. Pak dědic vystupuje ve dvojí pozici jako dědic a jako odkazovník, přičemž jako odkazovník má stejné postavení jako každý jiný odkazovník se vším, co z toho vyplývá.

Předmětem odkazu rozumíme majetkovou hodnotu, kterou má odkazovník obdržet, zpravidla se bude jednat o hmotný statek či právo na určité plnění.

Zásadně jdou odkazy k tíži všem dědicům, a to poměrně podle hodnoty jejich podílů ve vztahu k pozůstalosti, a to i tehdy, byla-li odkázána věc náležející jednomu ze spoludědiců.²⁴⁸ Z tohoto ustanovení lze pak dovodit také pravidlo, které stanoví podíly, v jakých se mezi sebou dědici vyrovnají za plnění, které některý z nich poskytl odkazovníku. Zůstavitel však takové právo na regres mezi dědici za splnění odkazu

---

²⁴⁵ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 348 .

²⁴⁶ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J. FIALA, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 23.

²⁴⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1506 dle kterého „S uvolněným dědickým podílem přecházejí na toho, komu přiroste, omezení s ním spojená, ledaže zůstavitel projevil vůli, že se tato omezení vztahují jedině k osobě povolaného dědice, anebo plyne-li to z povahy věci.“

²⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1597.

z majetku jednoho z nich může vyloučit tím, že splnění odkazu přikáže jen jednomu z dědiců.

2.6.6.6.1 Zřízení a nabytí odkazu

Odkaz se zásadně zřizuje závětí, dědickou smlouvou či kodicilem. Specifickým zřízením odkazu je pak darování pro případ smrti, ale aby se mohlo jednat o odkaz, je nezbytné splnit komulativně dvě podmínky. Obdarovaný dárce přežije a současně se dárce nevzdal práva revokovat dar. Dárce však není omezen ve svém vlastnickém právu a může s věcí i nadále libovolně nakládat dle svého uvážení, není vůči obdarovanému zavázán k odevzdání daru, jako je tomu v případě darování mezi živými podle ustanovení § 2057 občanského zákoníku.

Způsobilost zřídit odkaz má jen osoba způsobilá pořizovat závětí, s výjimkou předmětu malé hodnoty, o které může pořídit i zůstavitel jinak nezpůsobilý pořizovat.²⁴⁹

Zůstavitel může odkaz také změnit nebo odvolat, revokovat. Je však důležité pamatovat na to, jakým způsobem a jakou formou bylo o odkazu pořízeno. Pokud byl tudíž odkaz zřízen závětí jakožto jednostranným projevem vůle zůstavitele, lze jej odvolat stejnými způsoby, jakými se odvolává i testament, jak je blíže popsáno v následující kapitole.

Pro nabývání odkazu jsou pak rozhodné dva okamžiky. Nejprve je nezbytné, aby právo na odkaz odkazovníku vzniklo a následně, aby dospělo. Právo na odkaz vzniká eo ipso smrtí zůstavitele a odkazovník má od tohoto dne právo na vydání věci či na zřízení určitého práva a stává se věřitelem obtížené osoby. Právo na vydání odkazu dospěje a stane se splatným až v okamžiku, který v pořízení pro případ smrti určil zůstavitel, jinak se řídí dospělost odkazů dle zákona^{250 251}.

---

²⁴⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1595.

²⁵⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 112.

²⁵¹ Srov. zákon č. 89/2012 Sb., ust. § 1624, stanovujíc že „*okamžitou splatnost, tedy ihned po smrti zůstavitele, mají odkazy jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem, dále odkazy menších odměn pro zaměstnance a odkazy veřejně prospěšné, dobročinné a podobné, jiné odkazy jsou splatné za rok po smrti zůstavitele.*“

Zejména u laické veřejnosti pak v praxi dochází k zaměňování nejen pojmů odkaz a dědictví, ale také ke stírání rozdílu mezi instituty odkaz a příkaz. Ač se dá říci, že odkaz je v širším slova smyslu i příkazem, základní rozdíl lze spatřovat v tom, že odkaz má vždy za účel majetkový prospěch obmyšlené osoby, což u příkazu neplatí vždy. Navíc u příkazu chybí i oprávněný, který by mohl vymáhat plnění na osobě, které byla příkazem zatížena.²⁵²

2.6.6.6.2 Pododkaz²⁵³

Osoba obtížená odkazem je ta, která má z pozůstalosti majetkový prospěch a současně má povinnost odkaz splnit. Zpravidla se bude jednat o dědice, ale v případě pododkazu bude obtíženou osobou právě odkazovník. Zůstavitel může odkazem, sublegátem, nařídit splnění dalšího odkazu a odkazovník má povinnost tento další odkaz, tzv. pododkaz, splnit, a to i za situace, kdy hodnota pododkazu přesahuje hodnotu jeho původního odkazu. V tomto případě má však odkazovník možnost odkaz odmítnout a povinen splnit pododkaz je pak ten, komu odkaz skutečně připadne.

2.6.6.6.3 Ochrana dědicům před přílišným zatížením odkazy

V souladu se zásadou zachování hodnot v dědickém právu jsou dědici chráněni pravidlem, podle kterého každému z nich musí z dědictví připadnout alespoň jedna čtvrtina odkazy nezatížená, tzv. falcidiánská kvarta²⁵⁴. I po odečtení všech odkazů má dědic nárok na to, aby mu z jeho dědického podílu zbyla čistá, nezatížená čtvrtina z celkové ceny jím nabytého dědictví. Aby se však výše uvedené pravidlo mohlo uplatnit, je potřeba, aby dědic využil svého práva na uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti,²⁵⁵ protože pokud tak neučiní, bude za splnění odkazů odpovídat neomezeně, stejně jako je tomu i v případě jeho odpovědnosti za dluhy. Pokud by odkazy stanovenou hranici

---

²⁵² rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.5.1925, Rv I 581/25, Vážný čís. 5029.

²⁵³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1599.

²⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1598.

²⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1630, odst. 1, „*Je-li čistá pozůstalost odkazy obtížena tak, že je téměř vyčerpána a dědic neuplatní právo podle § 1598, má dědic právo jen na náhradu nákladů učiněných při splnění odkazů a na přiměřenou odměnu za svou námahu. Nestačí-li pozůstalost k jejich úhradě, hradí náklady i odměnu odkazovníci poměrně podle hodnoty odkazů a dědic má k zajištění svého práva k odkázaným předmětům zadržovací právo; bez dostatečného zajištění není dědic povinen odkazy vyřizovat.*“

překračovaly, dědic má právo na jejich poměrné zkrácení tak, aby mu z dědictví zůstala zmíněná čtvrtina.

2.7 Omezení vůle zůstavitele za jeho života

Ačkoliv se na první pohled může zdát, že zůstavitel je neomezeným pánem svého majetku, není tomu tak absolutně. Předně je potřeba mít neustále na paměti zásadu uvedenou v ustanovení § 1494, odstavci druhém, kterou tato práce již zmiňovala. Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Zůstaviteli však zákonodárce umožňuje, aby sám sebe ve své testovací svobodě omezil i vlastní projevenou vůlí, typicky pořízením dědické smlouvy. Mimo to jej mohou určitým způsobem v pořízení testamentu omezovat i jeho nepominutelní dědicové.

2.7.1 Ochrana nepominutelného dědice

V souladu se zásadou zachování hodnot a odpovědnosti vůči svým potomkům je zůstavitel povinen zanechat alespoň část svého jmění pro budoucí generaci. *Nepominutelným dědicem* zůstavitele jsou jeho děti a nedědí-li některé z těchto dětí (ať již kvůli tomu, že předemřelo zůstavitele, či dědictví odmítlo), pak jsou nepominutelnými dědici potomci těchto dětí²⁵⁶. V závislosti na věku dítěte mu pak, coby nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl, který v případě dítěte zletilého činí jedna čtvrtina z jeho zákonného dědického podílu, v případě nezletilce pak dokonce tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu.²⁵⁷

Na úkor testovací volnosti se právě ochranou nepominutelných dědiců nejzřetelněji projevuje princip familiarizace v dědickém právu, při kterém dochází k upřednostnění biologické zákonitosti a jejího přenesení do právní roviny v oblasti majetkových práv. Zákonodárce zde poskytuje privilegované postavení určité skupině osob, kteří mají v porovnání s ostatními dědici ze zákona výsadní postavení. Zákon stanoví, že se jedná pouze o děti zůstavitele, a pokud samy nedědí, bez ohledu na to, z jakého důvodu, jsou nepominutelnými dědici jejich potomci.

---

²⁵⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1643, od1st. 1.

²⁵⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1643.

Do kategorie nepominutelných dědiců tak nepatří například manžel, sourozenci ani rodiče zůstavitele. Často diskutovaným tématem pak zůstává právě to, zda by měl být manžel či manželka rovněž zahrnuti do tohoto okruhu nepominutelných dědiců, neboť není pochyb o tom, že spolu s dětmi a rodiči jsou právě manželé pro zůstavitele tou nejbližší osobou. Nejen za účinnosti ABGB, ale i v rámci přípravy vládního návrhu zákona z roku 1937²⁵⁸ a později také v občanském zákoníku z roku 1950²⁵⁹ bylo uvažováno o tom, že by jim byla poskytována stejná ochrana jako právě potomkům zůstavitele, nakonec však vždy zvítězilo stanovisko nadbytečnosti, protože ochranu manžela či manželky v té době dostatečně poskytoval například institut zákonného majetkového společenství či dnes společného jmění manželů či vdovského důchodu.

Již samotné označení napovídá, že se jedná o osobu, na kterou zůstavitel ve své závěti (popřípadě dalším pořízením pro případ smrti) zapomněl či ji pominul, ač již záměrně nebo nevědomky, zkrátka jí ze svého majetku nezanechal alespoň určitý díl, který jí dle zákona náleží. Je ponecháno na vůli zůstavitele, zda se rozhodne takovou část majetku dědici zůstavit v podobě dědického podílu či odkazu. Jedinou podmínkou je, že podíl musí zůstat zcela nezatížen.²⁶⁰ Nepominutelnému dědici tak vzniká právo na peněžitou náhradu jeho zákonného dílu.

Zůstavitel může nepominutelného dědice opominout buď záměrně, nebo z nevědomosti.²⁶¹ Jestliže opomene dědice záměrně, má dědic právo na povinný díl v penězích. Pokud se však prokáže, že se dopustil jednání naplňující důvod vydědění, bude se na takové vydědění hledět jako na vydědění mlčky a po právu. Na dědice, který byl opominut z pouhé nevědomosti pak nelze tuto fikci uplatnit. Základní rozdíl mezi nepominutelným dědicem, který byl opominut záměrně a tím, který byl opominut z pouhé nevědomosti, tedy spočívá zásadně v tom, zda na něj lze či nelze vztáhnout vydědění mlčky a po právu. Pokud zůstavitel dědice opomine, musí se nepominutelný dědic v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt*²⁶² dovolat svého práva v řízení

---

²⁵⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§ 574 až 601). Dostupné na http://senat.cz/informace/z_historie/tisky/4Vo/tisky/T0425_24.htm.

²⁵⁹ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k § 548—551. Dostupné na http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_17.htm.

²⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1644, odstavec 1.

²⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení §1650 a násl.

²⁶² Práva patří bdělým.

o pozůstalosti. Pojem nepominutelný dědic se může jevit jako zavádějící, neboť nepominutelný dědic se nestává dědicem zůstavitele, nýbrž se ocitá v postavení věřitele a má obdobné postavení jako odkazovník. Má vůči dědicům zůstavitele pohledávku, která je okamžikem právní moci usnesení vykonatelná. O problematice nepominutelných dědiců a svěřenského fondu více pojednává kapitola 2.6.6.2. této práce.

Lze shrnout, že nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti právo na povinný díl²⁶³ vždy, vyjma toho dědice, který je dědicky nezpůsobilý²⁶⁴, byl vyděděn²⁶⁵ či se svého dědického práva zřekl, popřípadě se zřekl práva na povinný díl.²⁶⁶ Je důležité si uvědomit, že v takovém případě se však při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k němu hledí právě tak, jako by z dědického práva nebyl vyloučen a povinné díly ostatních dědiců se tím nezvyšují.

2.7.2 Vydědění

Nepominutelného dědice může zůstavitel díky své testovací svobodě jednak zbavit jeho práva na dědický podíl, potažmo dokonce i práva na povinný díl. Dalo by se říci, že obdobně jako u závěti, i zde se jedná o pořízení pro případ smrti, jen se zde nejedná o založení, ale o odnětí práva osobě, které se to týká. I zůstavitel je zde však ve své testamentární svobodě omezen zákonem stanovenými taxativními důvody, pro něž může určitou osobu vydědit. Zůstavitel tak mimo zákonodárcem vytyčené hranice nemůže nepominutelné dědice platně vydědit, neboť k jiným důvodům než těm, které jsou uvedeny v ustanovení § 1646 občanského zákoníku se nepřihlíží.

Důvody vydědění, jak je uvádí občanský zákon, jsou následující.

Prvním z nich je, že potomek neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi.²⁶⁷ Přičemž je třeba spíše se přiklonit k výkladu extenzivnímu, který chápe nouzi například i ve smyslu finanční, zdravotní či citové nouze.

---

²⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1642.

²⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1481.

²⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1646.

²⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1484.

²⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1646, odst. 1, písmeno a.

Dále situace, kdy potomek o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl.²⁶⁸ V praxi pak z hlediska výkladu půjde o institut nejobtížnější, neboť každý z nás může mít tendenci opravdový zájem definovat různými způsoby, a mám za to, že bude na zůstaviteli, aby tento nedostatek zájmu ze strany svých potomků co nejlépe vyložil, opírá-li se o něj jako o důvod vydědění.

Další důvod vydědění pak spočívá v tom, že potomek byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze.²⁶⁹ Uplatní se zde morální kritérium, kdy není rozhodné pouhé spáchání trestného činu, ale klíčovými budou i okolnosti, za jakých byl trestný čin spáchán.

Nezřízený život potomka je dalším důvodem pro vydědění.²⁷⁰ Judikatura pak dovozuje, že o takové situace půjde zejména v případě, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti, tedy nikoliv jen nahodilosti či ojedinělosti, a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společností.²⁷¹

Konečně posledním důvodem pro vydědění je okolnost, že nepominutelný dědic je zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že je tu obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl.²⁷² Od všech ostatních důvodů se však tento liší v tom, že z tohoto důvodu lze vydědit nepominutelného dědice pouze tehdy, pokud je zároveň povinný díl zůstaven dětem vyděděného, případně (není-li jejich dětí) jejich potomkům.

Nová právní úprava také nebrání tomu, aby zůstavitel mohl vydědit svého potomka i preventivně pro případ, že důvod vydědění se naplní až v okamžiku, kdy již zůstavitel sepsal listinu o vydědění. Tento institut najde své uplatnění zejména u těch vydědovacích důvodů trvalých či dlouhodobých. Oproti dosavadní právní úpravě to zůstaviteli poskytuje zvýšenou jistotu, že jeho důvod vydědění obstojí, v širším kontextu

---

²⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1646, odst. 1, písmeno b.

²⁶⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1646, odst. 1, písmeno c.

²⁷⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1646, odst. 1, písmeno d.

²⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu, 21 Cdo 190/2010 ze dne 24.11.2011, R 66/2012 civ, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, 5/2012.

²⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1647.

to pak může v některých situacích i předběžně zabránit tomu, aby potomek například s vedením nezřízeného života nezačal či v něm nadále nepokračoval.²⁷³

Judikatura pak dovozuje, že závěť i vydědění může být obsaženo v jedné listině, přičemž není podstatné, zda a jak je tato listina označena.²⁷⁴ Vydědění může, ale nemusí být součástí závěti, ve druhém případě půjde o samostatnou listinu o vydědění.

2.7.3 Negativní závěť

Na rozdíl od vydědění negativní závěť zůstavitel využije za situace, kdy si nepřeje, aby dědil určitý dědic v zákonné posloupnosti. Její podstatou tak bude prohlášení o tom, že určitá osoba dědit nemá.²⁷⁵ Může tak z dědického práva vyloučit jakoukoli osobu, která by dědila intestátně, typicky svého manžela, rodiče či sourozence.

Oproti vydědění lze další rozdíl spatřit také v tom, že u negativní závěti není potřeba, aby ten, kdo závěť pořizuje, uváděl „důvod vydědění“. Samotné prohlášení o tom, že určitá osoba dědictví nenabude, je samo o sobě dostačující a v rámci pozůstalostního řízení se již soud důvody, které zůstavitele vedly k tomu, aby určitou osobu z dědického práva vyloučil, blíže nezabývá.

2.8 Vázanost vůlí zůstavitele i po jeho smrti?

2.8.1 Zcizení dědictví

Zákon stanoví, že dědictví lze zcizit po smrti zůstavitele, je-li smlouva uzavřena dříve, nepřihlíží se k ní.²⁷⁶ Tato smlouva musí být vždy uzavřena ve formě veřejné listiny²⁷⁷, přičemž nabyvatel zcizením vstupuje do práv a povinností náležejících k pozůstalosti.

---

²⁷³ Václav Bednář, Bulletin advokacie 10/2018, str. 25, dostupný na <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrhbpweyk7geyf6427gi2q&groupIndex=1&rowIndex=0>

²⁷⁴ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 30.7.1986, sp.zn. 18 Co 135/1986 dospělo k závěru, že v jedné listině může být zahrnut právní úkon obsahující závěť i vydědění.

²⁷⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 138.

²⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1714, odstavec 1.

²⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1714, odstavec 3.

Tento institut tedy umožňuje, aby do úvahy připadající dědic po smrti zůstavitele disponoval se svým dědickým právem (dle některých názorů de facto dědictvím²⁷⁸), a to do doby, než dojde k ukončení pozůstalostního řízení. Na první pohled je zde patrný rozdíl mezi institutem zcizení (které může učinit i do úvahy připadající dědic, jenž ještě nebyl poučen o svém dědickém právu) a vzdáním se dědictví, což může učinit pouze dědic.²⁷⁹ Mimo to pak vzdání se je možné pouze ve prospěch spoludědice, zcizení může proběhnout ve prospěch kohokoli, kdo má právní osobnost.

Praktické využití tak tento právní institut skýtá zejména za situací, kdy dochází ke komplikovaným a časově náročným pozůstalostním řízením, kdy je například předmětem pozůstalosti pouze bytová jednotka zůstavitele, kterou by dědic následně převedl na jinou osobu. Tímto způsobem je možné, aby se oprostil od své povinnosti následně uzavírat darovací smlouvy.

Přestože zákon hovoří o zcizení dědictví, převládá většinový názor, že je tato terminologie chybná a že se jedná o dědické právo, přičemž hlavní argument tvrdí, že dědické právo je právem osoby, které svědčí některý z dědických titulů na nabytí pozůstalosti (či její části), tj. na nabytí dědictví. Z toho je zřejmé, že předmětem zcizení je dědické právo a ne dědictví. Jinak by totiž dědic zcizoval, resp. převáděl již své vlastnické právo k tomu, co děděním nabyl a šlo by již o klasický převod majetku.

V úvodní kapitole této práce byly rozlišeny pojmy dědické právo (tj. právo na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní)²⁸⁰ a dědictvím (tj. pozůstalost ve vztahu k dědici.)²⁸¹

Osobně se přikláním spíše k argumentaci²⁸², že zákonodárce použil pojem dědictví správně a zcizitel tak na nabyvatele převádí pozůstalost, jmění zůstavitele (či její část), který dědici náleží. Zákon říká, že nejdříve je možné zcizit dědictví smrtí zůstavitele, ale pokud chápeme, že toto právo zaniká v okamžiku, kdy soudní komisař potvrdí nabytí dědictví dědicům (tj. zcizit dědické právo lze pouze v době od smrti zůstavitele do právní

---

²⁷⁸ Srov. např. SÁBLÍK, Michael, SÁBLÍKOVÁ, Martina. Zcizení dědictví. Ad Notam. 2017, č. 2, s. 3-6.

²⁷⁹ HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. Ad Notam. 2015, č. 3, s. 18-23.

²⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1475, odstavec 1.

²⁸¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1475, odstavec 3.

²⁸² SÁBLÍK, Michael, SÁBLÍKOVÁ, Martina. Zcizení dědictví. Ad Notam. 2017 č. 2, s. 3-6).

moci rozhodnutí soudu), vyvrací se tímto většinový názor uvedený výše, tj. že by dědic zcizoval (převáděl) již své vlastnické právo k tomu, co zdědil.

Nabyvatel v okamžiku uzavření smlouvy si nemůže být zcela jist, co přesně z dědictví nabude.²⁸³ Na nabyvatele tedy nepřechází pouze majetek, ale také dluhy zůstavitele. Zákon pak cílí na ochranu věřitelů ustanovením § 1720 občanského zákoníku, ve kterém stanoví, že nabyvatel i zcizitel dědictví jsou věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně. Nabyvatel je ale přeci jen částečně chráněn tím, že zcizitel odpovídá za pravost svého dědického práva, jak je udává a utrpí-li nabyvatel škodu, zcizitel ji nahradí podle části čtvrté zákona č. 89/2012 Sb.²⁸⁴

2.8.2 Dohoda dědiců

Mimo zcizení dědictví pak lze částečně chápat jako omezení také dohodu dědiců po smrti zůstavitele, kterou zůstavitel nevyločil. Soud dohodu dědiců o rozdělení schválí, neodporuje-li vůli zůstavitele ani zájmům osoby pod zvláštní ochranou. Neschválí-li soud dohodu, potvrdí dědicům nabytí dědictví podle výše jejich dědických podílů.²⁸⁵ Takovou dohodu je možné uzavřít jen před soudem, resp. soudním komisařem v řízení o pozůstalosti. Dokud nebude dohoda, k níž došlo do protokolu u soudního komisaře nebo u soudu, podepsána jejími stranami, nelze k ní přihlídnout.²⁸⁶ Uzavřená dohoda o vypořádání dědictví může být za řízení změněna, odvolána nebo nahrazena novou dohodou, a to i během odvolacího řízení, dokud odvolací soud ve věci nerozhodl. Změna dohody, její odvolání nebo nahrazení novou dohodou jsou možné jen se souhlasem všech dědiců, kteří ji uzavřeli.²⁸⁷

---

²⁸³ Tzv. smlouva odvážná.

²⁸⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1719.

²⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1696, ods.1 a 2.

²⁸⁶ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ust. § 10.

²⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2539/2006.

2.9 Zrušení závěti

Jakožto jednostranné právní jednání má zůstavitel právo závěť nebo její jednotlivé ustanovení kdykoliv zrušit či změnit.²⁸⁸ Zrušení, odvolání nebo změna obsahu závěti je výsostným a výlučným projevem testovací svobody.

Všechny typy závětí lze pak zrušit odvoláním závěti nebo pořízením pozdější závěti.²⁸⁹ V neposlední řadě také občanský zákoník přináší možnost zničení závěti pořízené ve formě veřejné listiny tím, že na žádost zůstavitele dojde k vydání originálu listiny, čímž se závěť považuje za odvolanou.²⁹⁰ V takovém případě je však nezbytné, aby byla vydána zůstaviteli osobně.

Na okraj je potřeba poznamenat, že závěť může zaniknout také uplynutím doby její platnosti. K takové situaci dochází v případě tzv. privilegovaných závětí, jejichž účinnost zákon omezuje pouze na dobu určité mimořádné události, po jejichž skončení je potřeba, aby zůstavitel pořídil závěť „tradičním“ způsobem.

2.9.1 Odvolání závěti

Zůstavitel má právo závěť odvolat buď výslovně²⁹¹ nebo konkludentně.²⁹²

Závěť odvolaná výslovně, ať již ústně či písemně, může zrušit závěť nejen jako celek, ale i jednotlivé části závěti. Je bezvýznamné, zda tak zůstavitel provede samostatným právním jednáním nebo učiní odvolání v později pořízené závěti či listině o vydědění.

Je otázkou, zde by zůstavitel mohl případné odvolání vzít zpět, a stejně jako v případě zrušení pozdější závěti, by mohlo nastoupit „obživnutí závěti“. Typicky v případě, kdy by zůstavitel například zničil listinu o odvolání závěti. Jelikož zákon v této věci mlčí, mám spíše za to, že pokud je odvolání jednou platně učiněné již jej nelze vzít zpět, a zůstaviteli pak nezbývá nic jiného než poříditi závěť téhož obsahu znovu.

---

²⁸⁸ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1578, odstavec 2.

²⁸⁹ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1575, odstavec 2, dle kterého „závěť se zrušuje odvoláním nebo pořízením pozdější závěti.“

²⁹⁰ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1579.

²⁹¹ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1577.

²⁹² Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1578, odstavec 1.

Konkludentní odvolání závěti je učiněno konkludentním činem, tj. jinak než výslovně. Závěť tak zůstavitel může odvolat jejím zničením, typicky se bude jednat o spálení, roztrhání, skartování, přeškrtnání celého textu či podpisu, i v situacích, kde je závěť zničena či ztracena, zůstavitel je s tím obeznámen a závěť neobnoví, závěť se tím ruší, plyne-li z okolností nepochybně zůstavitelův zrušovací úmysl.²⁹³

Ustanovení § 1578 občanského zákoníku pak stanoví, že byla-li závěť sepsána ve více vyhotoveních, je k odvolání závěti potřeba, aby zůstavitel zničil všechna vyhotovení. Případný spor může nastat v případě, kdy dojde k zničení všech stejnopisů, vyjma jednoho vyhotovení závěti. Důkazní břemeno pak leží na tom, kdo bude tvrdit, že závěť byla odvolána.²⁹⁴

Domnívám se, že aby mohly skutečně nastat účinky zrušení závěti, je nezbytné, aby závěť zrušil sám zůstavitel, ačkoliv to na první pohled dikce zákona výslovně nestanoví. S přihlédnutím k historickému výkladu a judikatuře²⁹⁵ je však třeba mít za to, že je potřeba, aby došlo k odvolání závěti přímo zůstavitelem.

Vydáním závěti pořízené ve formě veřejné listiny je pak zůstaviteli umožněno, aby po notáři vyžádal vydání originálu závěti. Notářský zápis o závěti zůstává v úschově notáře, u něhož byl sepsán. Kromě takto sepsaných závětí je potřeba uložit do úschovy notáře i závěť pořízenou s úlevami, pokud splňuje náležitosti stanovené občanským zákoníkem v ustanovení § 1547 a dle kterého se tak považuje za veřejnou listinu. Notář, u něhož je závěť v úschově má za této situace povinnost vydat listinu zůstaviteli. Notářský řád pak notáři ukládá na vydávaném notářském zápisu o závěti poznamenat doložku o vydání notářského zápisu s údaji, že došlo k odvolání závěti a poučení o tom, že se listina považuje za odvolanou. Dále pak datum vydání, své jméno, příjmení, sídlo a označení notáře. Doložku opatří otiskem úředního razítka a podpisem. Za účasti zřizovatele závěti pak následně sepíše taktéž protokol, ten založí do spisu a také namísto

---

²⁹³ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1578, odstavec 2.

²⁹⁴ DVOŘÁK, J. ŠVESTKA, J. ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019 str. 94.

²⁹⁵ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013 sp.zn. 21 Cdo 2242/2012 či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20.3. 2008, sp.zn. 21 Cdo 2968/2006.

vydaného notářského zápisu o závěti. Nakonec je proveden výmaz údajů o závěti v Evidenci právních jednání pro případ smrti.²⁹⁶

Důsledky odvolání závěti však nemá vydání závěti, která byla přijata do úschovy notáře nebo jiného schovatele, aniž by šlo o veřejnou listinu. Zřizovatel závěti má možnost si takovou listinu pouze vyzvednout, aniž by tím došlo k zrušení závěti.²⁹⁷

2.9.2 Pořízení nové závěti

Pokud se zůstavitel rozhodne pořídit závěť novou, dochází tak ke zrušení závěti dřívější v takovém rozsahu, v jakém tato závěť nemůže vedle později pořízené závěti obstát. Toto pravidlo se však uplatní pouze za situace, kdy vedle sebe závěti současně nemohou obstát.²⁹⁸ Lze si však představit situaci, ve které si závěti samy sobě vzájemně žádným způsobem neodporují nebo kdy každá ze závěti pokrývá pouze část majetku zůstavitele. V takovém případě se pak uplatní obě tyto závěti najednou.

Zůstavitel pak může novou závěť pořídit i jiným způsobem a formou, než jakým tak učinil o dřívější závěti. Není tudíž na překážku, pokud se zůstavitel rozhodne pořídit novější, kupříkladu allografní závěť, která ruší i závěť sepsanou dříve notářským zápisem. Zejména v těchto případech do popředí vystupuje důležitost datace závěti, která byla zmíněna výše.

Za určitých okolností je možné, aby tak pořizovatel závětí zrušil²⁹⁹ i povinnosti z dědické smlouvy, to však může učinit pouze se souhlasem smluvního dědice, který musí být ve formě veřejné listiny.

Současná platná právní úprava pak zná, na rozdíl od občanského zákoníku z roku 1964, i institut obživnutí závěti. Pokud zůstavitel sepíše pozdější závěť, ale současně se rozhodne i uchovat svou závěť dřívější, je možné, aby v případě zrušení závěti učiněné později, tato dřívější závěť obnovila svou platnost, tzv. „obživla“.

---

²⁹⁶ Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ustanovení § 101, odstavec 2 a 3.

²⁹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1579, odstavec 2, spolu s ustanovením § 83 zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu.

²⁹⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ust. § 1576.

²⁹⁹ Zákon zde hovoří o závěti, ale vzhledem k ustanovení § 1498, je možné tuto úpravu použít i v případě dovětky, za situace, že dědickou smlouvou bylo zřízeno právo na odkaz.

3 Závěť dle polské právní úpravy

Polsko a Česká republika prošly podobným historickým a politickým vývojem, kdy v roce 1964 přijaly nové kodifikace soukromého práva. Přestože Česká republika přijala nový občanský zákoník s účinností od 1. 1. 2014, jsou na závěr této práce zmíněny instituty nejen společné pro polské i české právo, ale také je zde pojednáno o zásadních rozdílech mezi těmito dvěma právními úpravami.

Dědické právo na území dnešního Polska bylo před druhou světovou válkou značně roztržité, jelikož neexistoval jednotný kodex, který by platil na celém jeho území.³⁰⁰ V roce 1946 však dochází k unifikaci dědického práva dekretem z 8.10.1946 – Prawo spadkowe.³⁰¹ Roku 1964 byl přijat polský občanský zákoník, v polštině nazvaný kodeks cywilny. Dědické právo je upraveno v knize čtvrté, ustanoveními § 922 až § 1088. Mimo občanský zákoník pak v Polsku existují ještě dva další zákony, které stojí za zmínku, protože upravují určité oblasti polského dědického práva, tj. zákon o vojenských testamentech a zákon upravující podmínky dědění ze zákona hospodářících rolníků.³⁰²

V Polsku je možné dědit na základě zákona, nebo dle závěti, případně podle obou právních titulů. Na rozdíl od české právní úpravy tedy polský zákoník nezná dědickou smlouvu ani dovětek. Pokud jde o dědické smlouvy, jsou akceptovány pouze smlouvy o odmítnutí dědictví. Takovou smlouvu může uzavřít budoucí zůstavitel a dědic ze zákona, a aby byla platná, musí být pořízena ve formě notářského zápisu.³⁰³

3.1 Pořizovací způsobilost

Testovací způsobilost má v Polsku pouze osoba plně svéprávná³⁰⁴, přičemž svéprávnosti zde může osoba dosáhnout pouze zletilostí či uzavřením manželství. Z tohoto pohledu lze tedy říci, že český právní řád je v této oblasti přeci jen poněkud

---

³⁰⁰ BEDNÁŘ, VÁCLAV. Testamentární dědická posloupnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str.103, ISBN 978-80-7380-292-9.

³⁰¹ Dekret Dz. U. 1946 nr 60 poz. 328 z dnia 8 października 1946 r., Prawo spadkowe

³⁰² PIĄTOWSKI, J.S. Prawo spadkowe - Zarys wykładu. Warszawa : Lexis Nexis, 2003, str. 21-26.

³⁰³ Evropský portál e-Justice, Dědická řízení, všeobecné informace, 20/05/2019, [cit.2020.08.08.], zdroj https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-pl-cs.do?member=1#toc_1

³⁰⁴ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 944.

progresivnější, když umožňuje pořízením pro případ smrti rozhodovat o svém majetku i nezletilcům či osobám omezeným na svéprávnosti.

Co se týká způsobilosti dědice nabýt dědictví, i v tomto ohledu je polská právní cesta konzervativnější, než je tomu u nás. Podle polského práva je sice možné, aby byla dědicem i osoba právnická, avšak jen osoba v den smrti zůstavitele již existující. Specifickou úpravu pak představuje zřízení nadace testamentem. Nadace se může stát i dědicem, je-li zapsaná do Celostátního soudního rejstříku, tj. Krajewego Rejestru Sądownego, přičemž tento zápis se musí uskutečnit do dvou let ode dne vyhlášení testamentu.³⁰⁵

Naopak benevolentnější je polská úprava, co se týká relativní dědické nezpůsobilosti, neboť okruh osob dědicky nezpůsobilých je zde užší, protože z dědického práva vylučuje pouze ty dědice, kteří se dopustí úmyslného závažného trestného činu. Navíc se dědic musí tohoto činu dopustit pouze vůči zůstaviteli a nevztahuje se tak již na potomky, předky či manžela. Obdobně jako u nás i dle polské úpravy je nezpůsobilým dědicem osoba, která se dopustí zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, ledaže mu zůstavitel tento čin promine. Dle českého občanského zákoníku bude však potřeba prominutí výslovného, zatímco polské prawo spadkowe se spokojí pouze s prominutím bez bližší specifikace.³⁰⁶

I v případě polského testamentu bude nezbytné, aby byly dodrženy náležitosti kladené na vůli zůstavitele. Ta, stejně jako v českém právu, musí být vážná, prostá vad, s úmyslem vyvolat zamýšlené právní účinky. Nesmí se tak jednat o testament učiněný v žertu nebo bez vážného úmyslu.

Neplatným testamentem by byl rovněž testament pořízený pod hrozbou, pokud zůstaviteli chybí dostatek vědomí nebo svobody rozhodování, či omyl zůstavitele, díky němuž zřídil testament, než kdyby takového omylu nebylo.³⁰⁷

Stejně jako u nás pak není platným právním jednáním ani testament společný v případě, že se tento testament rozhodnou sepsat manželé.³⁰⁸ Pokud by došlo

---

³⁰⁵ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 927, § 3.

³⁰⁶ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 930, § 1.

³⁰⁷ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 945.

³⁰⁸ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 942.

k připuštění tohoto druhu testamentu, závažně by se tím pak narušila testovací svoboda jednoho z pořizovatelů testamentu, protože by tak nemohl svobodně jednostranně testament odvolat.³⁰⁹

3.2 Forma testamentu

Základním rozdílem mezi naší a polskou právní úpravou spočívá především ve způsobu dělby jednotlivých typů závětí. Polsko, a zde lze odkázat na úlevy při pořizování závěti dle českého občanského zákoníku³¹⁰, rovněž zná ústní formu testamentu, který však lze pořádit jen za podmínek blíže specifikovaných v zákoně.³¹¹

Polské dědické právo pak rozlišuje testamentsy obvyklé a testamentsy zvláštní (nebo také testamentsy s úlevami), přičemž mezi závěti běžné patří závěť vlastnoruční, allografní či závěť pořázená notářským zápisem a závěti zvláštní pak rozumíme testament pořázený ústně, na lodi či v letadle a v neposlední řadě také testament vojenský. Vedle toho je pak možné testamentsy rovněž dělit na testamentsy soukromé a testamentsy veřejné.³¹²

3.2.1 Typy závětí

3.2.1.1 Testament holografní

Stejně jako naše právo, i v polském právním systému nacházíme institut holografní závěti. Vlastnoručnost sepsání testamentu a podpis jsou nezbytné pro platnost testamentu. Obdobně jako u nás je pak nezbytné, aby bylo pořázení pro případ smrti rovněž opatřeno datem, kdy literatura zná základní tři případy, ve kterých absence data způsobuje jeho neplatnost.³¹³ Lze zde spatřit tedy zásadní rozdíl mezi tím, jakým

---

³⁰⁹ SKOWROŃSKA, E., Bocan, E. Prawo spadkowe. Warszawa : C.H.Beck, 2003, str. 74.

³¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ustanovení § 1542.

³¹¹ Jedna z podmínek je obava blízké smrti zůstavitele nebo situace, kdy je sepsání testamentu jinou formou nemožné či velmi problematické (zejména v případě přírodních katastrof či války.) Pokud však zůstavitel přežije výše stanovenou událost, testament pozbývá platnost uplynutím 6 měsíců od zmíněné události. Srov. Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 955.

³¹² NIEZBECKA, E. Prawo spadkowe w zarysie. Lublin : Verba, 2000, str. 69.

³¹³ Prvním případem je v okamžiku, kdy existuje pochybnost, zda byl zůstavitel způsobilý k právním úkonům v době, kdy testament zřizoval. Druhým případem je situace, při níž existují pochybnosti o obsahu testamentu. Konečně pak způsobuje absence data neplatnost pořázení pro případ smrti i v případě, pokud zůstavitel zřídí několik testamentů a jsou pochybnosti o tom, který z testamentů je

způsobem pojímá dataci česká právní úprava, a jak polská. Dle našeho občanského zákoníku tedy obecně závěť datovaná být nemusí, avšak za určitých okolností může absence datace vést k neplatnosti. Oproti tomu Polsko volí, dle mého mínění pro laickou veřejnost daleko srozumitelnější přístup, kdy obecně je povinnost datovat závěť vždy, avšak to, že by případně závěť datum neobsahovala, automaticky ještě její neplatnost neznamená.³¹⁴

3.2.1.2 Testament allografní

Allografní testament pak patří mezi testamenty veřejné, a to z toho důvodu, že pokud se zůstavitel rozhodne pořizovat závěť tímto způsobem, je nezbytná i přítomnost úřední osoby, typicky starosty či hejtmana. Polský allografní testament je tak proti české závěti formalizovanějším právním jednáním, které bylo původně určeno především pro obyvatele vesnic a malých městeček, kde bylo obtížné vyhledat notáře.³¹⁵

Obdobně jako u nás je pak nutná přítomnost dvou svědků, kteří jsou přítomni prohlášení vůle poslední vůle zůstavitele. Takto prohlášená vůle pak musí být zapsána do protokolu, musí být připojeno datum a poté musí zůstavitel osobně protokol před svědky znovu přečíst, aby bylo nepochybné, že protokol odpovídá skutečné vůli zůstavitele. Právě z toho důvodu, že zůstavitel musí svoji vůli ústně potvrdit, nemohou tento druh testamentu poříditi osoby němé či hluché.³¹⁶

Na osobu svědka jsou pak podobně jako u nás kladeny určité nároky. Jednak musí mít plnou způsobilost k právním úkonům. Svědkem nemůže být osoba němá, hluchá, nevidomá, či taková, která neumí číst a psát či neovládá jazyk, ve kterém je testament pořízen. Dále nemůže být svědkem osoba, která byla pravomocně odsouzena za falešné svědectví či která má závětí obdržet majetek zůstavitele nebo je zůstavitelovým manželem či pokrevním příbuzným v přímé linii.³¹⁷

---

dřívější a který pozdější. Jestliže zřídí dva konkurující testamenty, a ani jeden z nich neobsahuje datum, jsou oba neplatné.

³¹⁴ Srov. např. SALÁK, Pavel. Datace závěti z historické perspektivy. Časopis pro právní vědu a praxi. 2018, č. 3, s. 479-492.

³¹⁵ PIĄTOWSKI, J.S. Prawo spadkowe- Zarys wykładu. Warszawa : Lexis Nexis, 2003, str. 106.

³¹⁶ Polský zákon, Ustawa, Codeks cywilny, art. 951, § 2 a § 3.

³¹⁷ BEDNÁŘ, VÁCLAV. Testamentární dědická posloupnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str.107, ISBN 978-80-7380-292-9.

3.2.1.3 *Testament na lodi nebo v letadle*

Závěť na palubě letadla či mořského plavidla zákon pojí s podmínkou pořízení závěti během cesty tímto dopravním prostředkem. Svou poslední vůli může zůstavitel prohlásit před kapitánem (či jeho zástupcem) a opět dvěma současně přítomnými svědky. I zde ji musí zůstavitel v přítomnosti svědků přečíst, kapitán, svědci i zůstavitel (pokud je toho schopen) ji musí podepsat. V případě, že toho schopen není, musí být rovněž uveden i důvod.

Zásadní rozdíl mezi allografní závětí a tímto druhem pořízení pro případ smrti spočívá v tom, že tento testament mohou poříditi i osobu němé, hluché a hluchoněmé. Za zvláštních okolností, kdy tento testament nelze v letadle poříditi, je pak umožněno poříditi testament ústní.

3.2.1.4 *Testament vojenský*

Tento třetí typ speciální formy testamentu je možné poříditi jen v době mobilizace, válečného konfliktu či pobytu v zajetí. Výlučně jej mohou učinit pouze příslušníci ozbrojených sil vykonávající vojenskou službu, civilní zaměstnanci ozbrojených sil a také pracovníci polského Červeného Kříže nebo duchovní působící v armádě.³¹⁸

Zůstaviteli je umožněno jednak učinit prohlášení poslední vůle před dvěma svědky nebo zůstavitel prohlásí svou poslední vůli před vojenským soudem, který vyhotoví protokol, a ten následně přečte zůstaviteli. V takových případech je potřeba, aby se zůstavitel podepsal, není-li toho schopen, může prohlášení o poslední vůli učinit za přítomnosti tří svědků, kdy jeden z nich je rovněž pisatelem. Pokud zde existuje obava o zůstavitelův život a výše uvedené pořízení je značně znesnadněno, či dokonce vyloučeno, může tento druh testamentu zůstavitel poříditi prohlášením, které učiní sice před dvěma svědky, jejich současná přítomnost však již není vyžadována.

---

³¹⁸ Srov. nařízení ministra národní obrany ze dne 30.1.1965, Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej Dz. U. 1945 nr 7 poz. 38 z dnia 30 stycznia 1945 r., w sprawie testamentów wojskowych.

3.3 Vedlejší doložky

Polský zákonodárce upravil vedlejší doložky v závěti, u kterých se přidržel označení „jiné pokyny v závěti, v ustanoveních art. 968 a následujících kodeksu cywilneho. Jedná se o příkaz, odkaz a povolání vykonavatele závěti.

Odkaz, obdobně jako je tomu i u nás, umožňuje zůstaviteli, aby uložil svému dědici povinnost vyplatit určité majetkové plnění či vydat určitou věc odkazovníku.

Příkaz jakožto vedlejší doložka se příliš neliší od „českého příkazu“, jak o něm bylo pojednáno výše v rámci této práce. Určitou odchylku lze nalézt v tom, že zatímco v české právní úpravě je příkaz vymáhán (ať již osobou, v jejíž prospěch má být příkaz vykonán či vykonavatelem závěti) za účelem co nejdříve se přiblížit zůstavitelově skutečné vůli, podle polského občanského zákoníku je příkaz pouze jakýmsi morálním apelem na zůstavitelovy dědice a nelze jej tudíž právně vymáhat.

Posledním pokynem v závěti je institut vykonavatele. I v polském právu se bude jednat o osobu způsobilou k právním úkonům, která bude, pokud zůstavitel nestanoví jinak, především dohlížet na řádnou správu pozůstalosti a splácet dluhy zůstavitele. Na rozdíl od českého práva však tato funkce není funkcí samostatnou a v případě, že zůstavitel ve svém testamentu vykonavatele neurčí, jeho povinnosti přechází na dědice. Dle ustanovení art. 989 § 2 polského občanského zákoníku pak odměna vykonavatele patří do pasiv pozůstalosti a osoba, kterou zůstavitel povolal za vykonavatele testamentu má právo tuto funkci odmítnout jen do chvíle, než je zahájeno soudní řízení o pozůstalosti.

3.4 Nepominutelný dědic a jeho povinný díl

V polském právu lze hovořit o tzv. „zachowku“ a na rozdíl od naší právní úpravy jsou nepominutelnými dědici nejen potomci zůstavitele, ale také jeho manžel a rodiče. Pokud jsou tyto osoby trvale nezpůsobilé k práci, nebo je oprávněný potomek nezletilý, náleží jim dvě třetiny z hodnoty, která by na ně připadla při děděni ze zákona, v ostatních případech jen jedna polovina zákonného podílu.³¹⁹

Je-li nepominutelným dědicem potomek zůstavitele, na jeho povinný podíl se započtou také náklady, které zůstavitel vynaložil na jeho výchovu či vzdělání, avšak pouze za předpokladu, že překračují průměrnou výši v obvyklých poměrech. Zůstaviteli je i v polské právní úpravě dle článku 1008 kodexu cywilnego umožněno, aby nepominutelného dědice zbavil jeho práva na povinný díl, pokud proti vůli zůstavitele tvrdošijně porušuje zásadní pravidla soužití, pokud vůči němu tvrdošijně neplní své základní rodinné povinnosti či pokud se vůči zůstaviteli či osobě jemu blízké dopustil úmyslného trestného činu, který směřoval zejména proti jeho životu, svobodě, zdraví či ho hrubě urazil.

3.5 Děděni zemědělských usedlostí

Na okraj bych ráda ve srovnání s českou právní úpravou uvedla i tento speciální institut zakotvený do polského dědického práva, týkající se zemědělských usedlostí, jejichž výměra přesahuje 1 ha zemědělské půdy. Dle mého názoru zde lze spatřit poměrně efektivní snahu zákonodárce, která cílí především na uvážlivé a hospodárné využití zemědělské a lesní půdy. Článek 1059 polského občanského zákoníku pak upravuje pořadí, podle něhož dědí zemědělskou usedlost dědici, kteří v době zahájení dědického řízení splňují určité náležitosti. Musí se jednat buď o osoby, které osobně a trvale pracují v zemědělské výrobě či mají odbornou způsobilost pro provozování zemědělské výroby nebo jsou nezletilí a připravují se na budoucí povolání, či konečně jsou trvale neschopni pracovat.

---

³¹⁹ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. Ad Notam. 2002, č. 6, s. 136.

Článek 1060 KC dává dokonce přednost k převzetí zemědělské usedlosti vnukům před jejich rodiči, pokud tito nesplňují předepsané podmínky (pro převzetí usedlostí). Článek 1062 KC upřednostňuje podobně sourozence zůstavitele, pokud descendentů nesplňují shora uvedené podmínky.

V případě, že ani manžel ani potomci zůstavitele povolání k dědění ze zákona uvedené podmínky nesplňují, nastává teprve dědění podle všeobecných zásad dědického práva.³²⁰

3.6 Zrušení závěti

Způsoby, jakými lze testaments v Polsku zrušit, se příliš neliší od možností v české právní úpravě.³²¹ Tím prvním je situace, ve které zůstavitel platně pořízený testament odvolá pořízením nového. Ostatní závěti, kterým pozdější závěť konkuruje, pozbývají platnosti. Pozdější testament může zrušit i dřívější testaments či jejich část, ve kterých nedochází k rozporu pouze v případě, že v později sepsaném testamente zůstavitel takovou skutečnost výslovně uvede.³²² Stejně jako u nás pak není podstatné, že závěť byla pořízena i v jiné formě než závěti sepsané dříve.

Jako další má pak zůstavitel možnost sepsat listinu, kterou závěť předchozí výslovně odvolává a v neposlední řadě také možnost závěť zrušit jejím fyzickým zničením, úmyslným jednáním zůstavitele. Pokud by došlo ke zničení jiným způsobem, na osobu, která by se pak dovolávala platnosti zničené závěti (typicky dědice) se pak přesouvá důkazní břemeno a je na ní, aby prokázala, co bylo původně obsahem testamente, že k jeho zničení nedošlo z vůle zůstavitele.³²³

---

³²⁰ PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. Ad Notam. 2002, č. 6, s. 136.

³²¹ Polský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny, art. 946.

³²² BEDNÁŘ, VÁCLAV. Testamentární dědická posloupnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str. 111, ISBN 978-80-7380-292-9.

³²³ PIĄTOWSKI, J.S. Prawo spadkowe – Zarys wykładu. Warszawa : Lexis Nexis, 2003, str.116.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo především pokusit se co nejkomplexněji zanalyzovat právní úpravu jednoho z pořízení pro případ smrti, tj. závěti, jak ji upravuje, stále ještě relativně nově účinný, občanský zákoník. Zároveň se v určitých momentech pokouší porovnat jaké důsledky právní úprava závěti přinesla ve vztahu k adresátům právních norem.

Druhým cílem pak bylo poukázat i na polskou právní úpravu a vytyčit, v čem je s českou právní úpravou za jedno, a kde se více či méně odlišuje. Asi není překvapením, že především úprava holografní závěti je v obou právních řádech téměř totožná, oproti tomu závěť allografní je pojímána v obou zemích zcela odlišným způsobem. V obou zemích je však závěť vnímána jako významné právní jednání, prostřednictvím kterého je zůstaviteli umožněno rozhodnout o jeho majetku pro případ jeho smrti.

Z hlediska *de lege feranda* se jeví jako příhodnější datace holografní závěti dle polské právní úpravy, která je přeci jen příznivější k zůstaviteli a laické veřejnosti obecně. Zatímco dle českého občanského zákoníku sice závěť datována být nemusí, ale absence data může v určitých případech vést k neplatnosti závěti (či závětí), polská úprava je v tomto ohledu pro čtenáře srozumitelnější a vstřícnější. Dle polského práva je potřeba, aby závěť datum obsahovala vždy, jako by se jednalo o obligatorní náležitost závěti, avšak s ohledem na art 949 § 2 kodeksu cywilnego jeho případná absence nezpůsobí neplatnost závěti automaticky. I v případě, že datum bude v „polské závěti“ chybět, nezpůsobí to neplatnost závěti, pokud nejsou pochybnosti o tom, zda v době pořízení byl zůstavitel způsobilý, či o obsahu závěti, nebo pokud zde není více závětí.

Pro lepší pochopení závěti, které je chápáno jakožto tradiční a nejrozšířenější pořízení pro případ smrti, tato práce na začátku pojednává obecně o dědickém právu jako takovém, přičemž zmiňuje stěžejní zásady, ze kterých dědické právo vychází a na kterých je dnes založeno. Těžiště práce pak spočívá v rozboru institutu závěti, počínaje pojmem tohoto dědického titulu, se zaměřením na jeho obsahové náležitosti, konče popisem celé řady nových institutů, které občanský zákoník navrácí do dědického práva, například odkaz.

Důležitý přínos pak lze spatřovat ve snaze přiblížit se v právní úpravě závěti co nejvíce vůli zůstavitele, kterému je umožněno modifikovat v co nejširší míře obsah závěti. Konečně, jedná se přeci jen o jeho majetek a úprava z roku 1964 mu neposkytovala dostatečný prostor na to, aby se svým jměním naložil jemu vyhovujícím způsobem a docházelo tak k upřednostnění spíše vůle dědice. Nyní je tak budoucímu zůstaviteli umožněno, aby co nejkomplexněji, dle jeho požadavků a potřeb, pomocí závěti, potažmo odkazů, podmínek, časových doložek, náhradníků, a dalších institutů, které jsou v této práci více rozebrány, uspořádal své majetkové poměry.

I z hlediska praxe, která stále musí reagovat na rozmanité otázky dědického práva, o čemž svědčí i bohatá judikatura našich soudů, lze testamentární posloupnost považovat za nejen velmi aktuální, ale také zajímavé téma.

Seznam zkratk

Listina	usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb.
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
OZ	zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přijatý Parlamentem České republiky dne 3. února 2012, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014
ABGB	císařský patent č. 946/1811, Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé dědičné země rakouské monarchie (Allgemeines burgerliches Gesetzbuch fur die gesamtten deutschen Erbländer der osterreichischen Monarchie)
ZŘS	zák. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění
OSŘ	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
BGB	Burgerliches Gesetzbuch, německý občanský zákoník
SJM	společné jmění manželů

Seznam použitých pramenů a literatury

Seznam monografií a publikací

1. ŠEDO VÁ, Marie. *Latina pro právníky*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, ISBN 978-80-210-6844-5
2. Tilsch, E. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část 1*. Praha: sborník věd právních a státních (Bursík & Kohout), 1905
3. Chalupa, I., Reiterman, D., Muzikář, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX, 1. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2018, 2 s, ISBN 978-7400-684-5
4. ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, I. DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-80750-345-2
5. ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl Třetí. 1.vyd.* Praha: Linhart, 1936
6. FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. § 1481 [Důvody dědické nezpůsobilosti]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015
7. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019
8. Novotný, P., Novotná, M.: *Nový občanský zákoník, Dědické právo*. Grada Publishing, a.s., 18 str., ISBN 978-80-247-5168-9
9. ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svatek IV. 2. vyd.*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-412-8
10. HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, ISBN 978-80-7380-377-3
11. BÍLEK, Petr. § 1585 [Omezení dědické smlouvy]. In: FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015
12. Mikeš, J. Muzikář, L.: *Dědické právo v praxi*. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-79-0
13. *Cepl, V. Vývoj kategorií universální a singulární sukcese v socialistickém právu*, in *Malý, K. (ed.) Vznik a vývoj socialistického práva. II. část*. Praha: Univerzita Karlova, 1976
14. KOŽIAK, J. a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, ISBN 978-80-7598-283-4
15. PSUTKA, Jindřich. § 764 [Řízení o dědictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, HULMÁK, Milan, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, PSUTKA, Jindřich, SIEGLOVÁ, Zuzana, SEDLÁK, Petr, WESTPHALOVÁ, Lenka, KAPITÁN, Zdeněk, KOŽIAK, Jaromír, ŠMÍD, Ondřej, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014
16. Schelleová I., Schelle K., *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Linde Praha, 2013, ISBN 978-80-7201-931-1
17. BEDNÁŘ, VÁCLAV. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-292-9
18. Bílek, P.; Fiala, R., Jindřich, M.; Wawerka, K. a kol.: *Notářský řád a řízení o dědictví, komentář, 4. vydání, 2010, C.H. Beck*
19. MIKEŠ, J – MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo, Praha : Linde, 2003*

20. FRINTA, Ondřej. Komentář k § 3020 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
21. PLANK, Karol. Dedičské právo. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954.

Seznam judikatury

1. Judikát Krajského soudu v Brně ze dne 12.12.1997 sp.zn. 18 Co 60/1997
2. Judikát Městského soudu v Praze ze dne 3.9.1998 sp.zn. 24 Co 201/1998
3. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013 sp.zn. 21 Cdo 2242/2012, (C 12842)
4. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 26.9.1928, RV I 376/28
5. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 17.11.1998 sp.zn. 21 Cdo 586/98
6. Judikát Městského soudu v Praze ze dne 30.6.1997 sp.zn. 24 Co 181/97
7. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2008 sp.zn. 21 Cdo 1744/2007, [R 107/2008 civ]
8. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2012 sp.zn. 21 Cdo 3159/2010
9. Judikát Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 5. 1925, Rv I.581/25 [Vážný 5029/25]
10. Judikát Krajského soudu v Brně ze dne 30.7.1986, sp.zn. 18 Co 135/1986
11. Judikát Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 12.5.1925, Rv I 581/25, [Vážný čís. 5029]
12. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 24.11.2011, 21 Cdo 190/2010, R 66/2012 civ, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, 5/2012
13. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2013 sp.zn. 21 Cdo 2242/2012
14. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 20.3. 2008, sp.zn. 21 Cdo 2968/2006
15. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2539/2006
16. Judikát Nejvyššího soudu ze dne 14.3.2001, sp.zn. 21 Cdo 1351/2000
17. Judikát Österreichische Zentralblatt für die juristische Praxis. Dr. Leo Geller, Vídeň, s. 37, č. 49

Seznam právních předpisů

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
3. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
4. Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský
5. Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád
6. Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
7. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
8. Zákon č 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení
9. zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
10. Zákon č. 201/2002 Sb., zákon o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových
11. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob
12. Zákon č. 219/2000 Sb., zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
13. Zákon č. 95/1963 Sb., zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím
14. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012, o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
15. Švýcarský občanský zákoník, Zivilgesetzbuch (ZGB)
16. Polský občanský zákon, Ustawa, Kodeks cywilny

Ostatní

1. KLEIN, Š., QUO VADIS, dědická smlouvo, Časopis Ad Notam, rok 2017, číslo 3
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
3. SALÁK, Pavel. Zamyšlení nad přirůstáním uvolněného dědického podílu. Právní rozhledy. 2015, č. 19
4. NĚMCOVÁ, Drahomíra. Závěť a její datace. Časopis pro právní vědu a praxi. 2017, č. 4
5. Pavel Salák, Datace z historické perspektivy, Časopis pro právní vědu a praxi, XXVI, 3/2018:472-479
6. JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdíl mezi povinnostmi loajality a povinnostmi postupovat s péčí řádného hospodáře? Obchodněprávní revue. 2019, č. 11-12
7. SÁBLÍK, Michael, SÁBLÍKOVÁ, Martina. Zcizení dědictví. Ad Notam. 2017, č. 2
8. HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. Ad Notam. 2015, č. 3
9. HORÁK, Ondřej. Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). Právní rozhledy. 2015, č. 9,
10. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Komentář k hlavě 21 (§ 574 až 601).
11. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 1950. Komentář k § 548—551.
12. Tereza Mimrová, Svěřenský fond v kontextu dědického práva, Právní rozhledy 23-24/2019
13. Václav Bednář, Bulletin advokacie 10/2018, str. 25, zdroj <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrhbpweyk7geyf6427gi2q&groupIndex=1&rowIndex=0>
14. PĚCHA, František. Stručný pohled na polské dědické právo. Ad Notam. 2002, č. 6
15. Evropský portál e-Justice, Dědická řízení, všeobecné informace, 20/05/2019, [cit.2020.08.08.], zdroj https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-pl-cs.do?member=1#toc_1
16. SALÁK, Pavel. Datace závěti z historické perspektivy. Časopis pro právní vědu a praxi. 2018, č. 3
17. HORÁK, Ondřej. Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). Právní rozhledy. 2015, č. 9, zdroj <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxa4s7hfpxgxtga2q&groupIndex=4&rowIndex=0#>
18. SCHINDLER, Petr Filip. Odkazy - způsob nabytí mortis causa mimo univerzální sukcesí. Ad Notam. 2013, č. 5, s. 7-8
19. KLEIN, Šimon. Konstruktivní svěřenské nástupnictví, aneb co dělat, když zůstavitel neurčil předního nebo následného dědice. Ad Notam. 2017, č. 1
20. BALÝOVÁ, Lucie. § 311 [Založení porúzením pro pŕípad smrti]. In: SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, DEVEROVÁ, Lenka. Právnícké osoby v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013
21. KRÁLÍK, Michal. § 1155 [Odklad zrušení spoluvlastnictví rozhodnutím soudu nebo porúzením pro pŕípad smrti]. In: SPÁČIL, Jiří, DOBROVOLNÁ, Eva, HANDRLICA, Jakub, HOLEJŠOVSKÝ, Josef, HORÁK, Tomáš, HRABÁNEK, Dušan, KRÁLÍK, Michal, LASÁK, Jan, NOVOTNÝ, Marek, PETR, Bohuslav, PIHERA, Vlastimil, RICHTER, Tomáš, VRZALOVÁ, Lenka. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013
22. HOLUB, Miloš. O dědické smlouvě a rozvodu manželství – krátké zamyšlení nad návrhem úpravy dědického práva. Bulletin advokacie. 2004, č. 4

Cizojazyčné zdroje

1. PIĄTOWSKI, J.S. Prawo spadkowe - Zarys wykładu. Warszawa : Lexis Nexis, 2003
2. Polský zákon, Ustawa Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93 z dnia 23 kwietnia 1964 r., Kodeks cywilny
3. SKOWROŃSKA, E., Bocan, E. Prawo spadkowe. Warszawa : C.H.Beck, 2003
4. NIEZBECKA, E. Prawo spadkowe w zarysie. Lublin : Verba, 2000

Závěť

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je poskytnout ucelený rozbor institutu závěti, jednoho z nejvýznamnějších institutů dědického práva. Současný občanský zákoník, který silně posílil testovací svobodu zůstavitele, umožňuje testátorovi, aby pomocí závěti sám rozhodl, jak má být s majetkem po jeho smrti naloženo. Druhým cílem pak bylo ve stručnosti porovnat závěť upravenou českým občanským zákoníkem s právním úpravou závěti v Polské republice.

Diplomová práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola pojednává o dědickém právu obecně a blíže přibližuje jeho zakotvení jako součást práva soukromého, a to včetně zásad, na kterých dědické právo spočívá a které se jím prolínají. Práce se také zabývá dalšími dvěma dědickými tituly, tj. dědickou smlouvou a zákonem, a porovnává je se závětí.

Druhá kapitola, která je jádrem celé diplomové práce, pak věnuje pozornost samotné závěti, včetně jejích obligatorních a fakultativních náležitostí, přípustných forem závěti, doložek, odkazu či zrušení závěti, přičemž se krátce zamýšlí nad některými instituty blíže z hlediska současné právní úpravy.

Třetí a poslední část této práce pojednává o polské právní úpravě dědického práva, především se zaměřením na testamentární dědickou posloupnost a snaží se o komparaci polské a české právní úpravy v této oblasti. Vytýčuje, v čem lze spatřit základní odlišnosti, ale také to, v čem je jak polská, tak i česká úprava závěti obdobná či přímo shodná.

Seznam klíčových slov: dědické právo, dědické tituly, závěť, dědění ze závěti

Testament

Abstract

The aim of this thesis was to provide a comprehensive analysis of the testament, one of the most important institutes of inheritance law. Act No. 89/2012 Coll., the New Civil Code, focuses on strengthening testamentary freedom, which permits the testator to decide, how his property is disposed of upon his death.

This work is divided into three chapters. Chapter one brings general and comprehensive overview of legislation on inheritance law, notably with respect that inheritance law is part of to the private law. Attention has been paid to principles on which the law is based on. The work then defines the other two inheritance titles, i.e. heritage contract and intestate succession, and compares them with the „will“.

Second chapter, which is main theme of this master's thesis, outline discusses about the institute of last will, including obligatory and optional elements of testament, permissible forms of will, clauses, legatum and revocation the testament, while briefly considering some institutes more closely in the light of the current legislation.

Finally, the paper examines Polish inheritance law, with an eye towards field of testate succession and explains the nuances within both systems. It sets out the fundamental differences. On the other hand points out the similarities, even deeper similarities, czech and polish legislations, because both systems of law are more similar than they initially appear.

Key words: inheritance law, inheritance titles, testament/will, testate succession